

2015/4

Magyar

Bioetikai Szemle

Hungarian Review of Bioethics

Magyar Bioetikai Szemle

A Magyar Bioetikai Társaság
negyedévente megjelenő tudományos folyóirata

XXI. évf. 4. sz. 2015.

Főszerkesztő:
dr. med. Makó János CSc

A Szerkesztőbizottság tagjai:

Prof. dr. habil., dr. jur. Bándi Gyula DSc
dr. med. Blaskovich Erzsébet
dr. jur. Hámori Antal PhD, lic. iur. can.
Nyéky Kálmán lic. theol.
dr. univ. Pruzsinszky József
dr. med. Rojkovich Bernadette PhD
dr. med. Somosi György
Szabó Kármén Ráhel lic. theol.
Prof. em. dr. habil., dr. med. Tringer László CSc
Prof. em. dr. habil. Veress Gábor DSc,
dr. univ. Zlinszky János PhD

A cikkeket a Hamori.Antal@uni-bge.hu
e-mail címre kérjük megküldeni.

Kiadó: Magyar Bioetikai Társaság
1114 Budapest, Eszék u.18.
Képviselő: Dr. Rojkovich Bernadette

A folyóirat megrendelhető a kiadó címén.

Korábbi számok interneten is elérhetők.
A honlap címe: <http://www.hrb.hu>

Nyomdai munkák:
Bodnár Nyomda Bt.
1091 Budapest, Üllői út 185.

HU ISSN 1218-3911

A folyóirat tartalma legalább két lektor által
anonim módon lektorált.

Hungarian Review of Bioethics

Quarterly
Hungarian Society of Bioethics

Vol. 21. No. 4. 2015.

General editor:
Dr. János MAKÓ

Members of the Editorial Board:

Prof. Dr. Gyula BÁNDI
dr. med. Erzsébet BLASKOVICH
Dr. Antal HÁMORI
lic. theol. Kálmán NYÉKY
dr. univ. József PRUZSINSZKY
Dr. Bernadette ROJKOVICH
dr. med. György SOMOSI
lic. theol. Kármén Ráhel SZABÓ
Prof. Dr. László TRINGER
Prof. Dr. Gábor VERESS
Dr. János ZLINSZKY

***

Magyar Bioetikai Társaság

Alapítva: 1993

Elnök:
Dr. Rojkovich Bernadette

Örökös elnök:
+ Prof. Dr. Gaizler Gyula

Örökös tiszteletbeli elnök:
+ Dr. Gyökössy Endre

Korábbi elnökök:
Prof. Dr. Bándi Gyula (2006–2013)
+ Prof. Dr. Ferencz Antal (1997–2005)
+ Prof. Dr. Gaizler Gyula (1993–1996)
alapító elnök

BIRHER NÁNDOR, VERESS GÁBOR, ABONYI JÁNOS

**A SZELLEMTUDOMÁNY ÉS A TERMÉSZETTUDOMÁNY VISZONYA
A KUTATÁSBAN – KUTATÁS ERKÖLCSE**

*„Ez lesz az a szövetség, amelyet majd Izrael házával kötök, ha elérkeznek azok a napok
– mondja az Úr. Bensejükbe adom törvényemet, és a szívükbe írom.
Én Istenük leszek, ők meg az én népem lesznek.” (Jer 31,33)*

1. Bevezetés

*„Akár egy halom hasított fa,
hever egymáson a világ,
szorítja, nyomja, összefogja
egyik dolog a másikat
s így mindenik determinált.
Csak ami nincs, annak van bokra,
csak ami lesz, az a virág,
ami van, széthull darabokra.”¹*

Ahhoz, hogy kutatásetikáról tudjunk beszélni, elsődleges fontosságú néhány alapfogalom tisztázása. Kutatás alatt értünk minden olyan értelmes, összefüggéseket felismerő tevékenységet, amely alkalmas a tudományos ismeretek bővítésére.

Tudományos ismereteknek tekintjük az emberi ismeretből és tapasztalásból származó felismerések rendszerezett összességét. A tudományos ismeretek körébe tartoznak a természettudományi, társadalomtudományi, szellemtudományi (összefoglaló néven: rész-tudományok), filozófiai és teológiai (összefoglaló néven: egyetemes tudományok) ismeretek is.²

Téves és hibás az a felfogás, amely szerint a kutatás kimerül a természettudományos ismeretek bővítésében.

Etika alatt az emberek egy csoportjának kapcsolati rendszerében kialakuló, a személyes moralitáson (lelkiismeret) nyugvó, magatartáselvárások rendszerét értjük.

A kutatások etikai szabályozása nem minden esetben hatékony. Gyakran eltér ugyanis a kutatást végző, a kutatást finanszírozó csoport magatartás elvárásai rendszere a kutatás eredményét felhasználó csoport magatartáselvárásai rendszerétől. Előfordulhat, hogy egy kutatási tevékenységet tisztán a gazdasági, vagy éppen hatalmi igények szerint végeznek el, vagy pedig a kutatást egyszerűen kutatói dicsőségvágy, esetleg a kontrollálatlan kíváncsiság, kutatói szabadság vezérel. Ezek a magatartáselvárások gyakran nem számolnak a kutatás eredményei alkalmazásának következményeivel, például az eredmények emberi életre és a környezetre gyakorolt esetlegesen negatív hatásaival.

Végző soron a kutatásetika kérdése is visszavezethető az etika alapvető kérdésére – József Attila szavával: „Miért legyek én tisztességes?”

---

1 A versidézetek József Attila, *Eszmélet* című költeményéből származnak.

2 A felosztásban alapul vett módszer: Anzenbacher, Arno: *Bevezetés a filozófiába*, Budapest, 1993. 37.

Erre a kérdésre azonban egészen biztosan nem adható természettudományos válasz. Pontosan emiatt a kérdés miatt nem választható el egymástól a „rész-tudomány-i” és az „egyetemes tudomány-i” kutatás. Amennyiben a természettudomány önmaga akarná megválaszolni a kutatásetikára vonatkozó kérdést, szükségszerűen szembe kerülne a „minden rendszert megalapoz egy másik rendszer” ellentmondással. Ezért nem látszik, hogy a természettudomány felől közelítő kutatásetika képes lenne egyszerre érvényes és érvényesülő szabályokat felmutatni.

Ez az út vezet azokhoz a kutatási eredményekhez, amelyek egyszerre lenyűgözőek és egyszerre veszélyeztetik az emberiség jövőjét. A természettudomány szerkezetei egyre hatékonyabban működnek, azonban egyre kevésbé vannak figyelemmel az emberire. A tudományos fejlődés megalkotta az elképzelhetetlent, a negatív mindenhatóságot, azaz az ember képes önmagát elpusztítani. De nem csak az elképzelhetetlent alkotta meg, hanem az értelmezhetetlent is. Az elképzelhetetlen kezelhető. Meg kell akadályozni, hogy bekövetkezzen az önpusztítás. Erre eljárásrendeket lehet kidolgozni. Az értelmezhetetlen viszont kezelhetetlen is. Olyan természettudományos fejlődés vette kezdetét, amelynek középpontjában nem az ember áll, hanem az önmagáért létező és formálódó rendszer. Az oktatás alrendszerének nem az a célja, hogy szabadon gondolkodó egyének legyenek, hanem, hogy jó munkaadók és fogyasztók, a jog alrendszerének nem az a célja, hogy igazság legyen, hanem az, hogy rendszere zavartalanul működjön. Az egyedi, a személyiség eltűnik, helyette megjelennek a gazdasági racionalitás kegyetlen fogalmai. A rendszereink önállókká váltak, növekvő hatékonysággal koncentrálnak a tőkét, tudást, hatalmat, elveszítve azonban a legfontosabbat: az embert.

Ironikus, hogy pontosan az embert középpontba állító modernitás gondolattal kezdődött az a folyamat, amely messze túlnöve az emberen megteremtette a falanszter virtuális valóságát.

Egészen bizonyos, hogy vissza kell térni azokhoz a világértelmezésekhez, amelyekben az ember szónak nem csak kémiai és neurológiai jelentése volt. Egyébként sem a kémia, sem a neurológia nem fog választ adni a kutatásetika kérdésére.

2. A kutatás szabályozásának szintjei

*„Im itt a szenvedés belül,
ám ott kívül a magyarázat.
Sebed a világ –, ég, hevül
s te lelkedet érzed, a lázat.
Rab vagy, amíg a szíved lázad –
úgy szabadulsz, ha kényedül
nem raksz magadnak olyan házat,
melybe háziúr települ.”*

A kutatás etikájának funkciója a kutatással kapcsolatos magatartáselvárások leírása és előírása lenne, mindez azonban nem történhet csak és kizárólag a természettudományos értelmezési horizontból kiindulva. Az elmúlt időszak tapasztalatai szerint a következő szabályozási kísérleteket azonosíthatjuk kutatásetika területén.

Morális: a kutatók (kutatócsoport tagjai) lelkiismeretükkel egyeztetik össze a kutatási tevékenységüket. Ehhez részben fejlett morális érzék, részben pedig a kutatás hatásai egészének átlátása, részben pedig kellően erős önmegtartóztató akarat kell az egyének részéről.

Etikai: a kutatócsoport mint közösség, a megrendelők vagy a fogyasztók és egyéb érdekeltek elemzik és értékelik, hogy az adott kutatások megvalósíthatóak-e, figyelemmel azok módszereire, vagy azok eredményeire. A szabályokat megszegőket a csoport kirekeszti magából. Mindehhez erős közösségi tudatra, világos szabályokra van szükség.

Jogi-adminisztratív: az állam, vagy az állam feletti szervezetek jogi szabályokban rögzítik az egyes kutatások határait, ezeknek a megszegése szankcióval jár. A jogalkotónak képesnek kellene lennie a rövidtávú érdekeken túllátni a fenntarthatóság érdekében, továbbá fontos lenne a ma még nem igazán létező nemzetközi szabályozás is.

Gazdasági: ezen a szinten a „pénzért mindent meg lehet venni” elv fordítottja ugyanis „pénz nélkül semmit sem lehet csinálni” elv a maga spontán és rejtett módján, ámde annál nagyobb hatékonysággal működik. A gazdaságnak – figyelemmel a verseny kitüntetett szerepére – a legkritikább esetben érdeke a saját logikája ellenében korlátozni a kutatásokat. Mindez azonban nem azt jelenti, hogy ez a gyakorlat ellenére ne lenne feladata a gazdaságnak.

Minden egyes szabályozási szint személyes emberi felelősséget követel meg. Ha nem hiszünk a lelkiismeretben, a közösség igazságérzetében, az igazság létében vagy a pénz hatalma felett álló hatalomban, akkor az imént felsorolt szabályozási szintek alkalmazhatatlanokká válnak. Ezen a ponton kell ismételtlen egymásra találnia az értelemnek és a hitnek. Az emberi értelem módszeres fejlődése elvezette az emberiséget a bunkótól az atombombán keresztül a személy lényegtelenségéig. Ez a zarándoklat és annak végállomása azért szükségszerű, mert az önmagában álló személy a saját végességével, lényegtelenségével kell, hogy szembesüljön. Csak ez lehet az emberi értelem útjának vége: az önpusztítás képessége és a lényegtelenség kimondása. Ezen nem segítenek azok az új vallások sem, amelyek szerint az emberi tudat majd egy gépbe lesz feltölthető, elnyerve így az örök életet. Az emberi értelem dicsőségének csúcspontján, az egyre növekvő személyközi kapcsoltságban, az adattermelésben nem talál mást csak saját lényegtelenségét.

Az ember azonban jóval több, mint az értelme. Az emberben természeténél fogva ott él a tőle független világ (teremtés) valós megtapasztalása. Bárhogy is, de az érzékek csőcselékének adatai mögött nem az ember által alkotott, hanem a tőle független, ajándékba kapott valóság áll. A valóság tehát nem modell, hanem ajándék. Az emberben természeténél fogva ott él a végességének tudata, és a végességének a tagadása. „Az meglett ember, ki tudja, hogy az életet halálra ráadásul kapja s mint talált tárgyat visszaadja bármikor – ezért őriz meg”³ Ezen túlmenően az ember benne foglalt bizonyossággal használja a jó és a rossz, igaz és hamis, igazságos és igazságtalan fogalmait, noha pontosan nem képes ezeket a fogalmakat megmagyarázni.⁴ Ahogy Weöres Sándor a létezésről mondja: „Az ember az egyetlen, aki a változóban a névvel-rögzíthetőt keresi: értelme van. Az ember az egyetlen, aki önmagában az egyéni és feltételes dolgok alá, a közös és feltétlen létezésig ás: lelke van.”⁵ Az ember érti, mit jelent a „tégylátásod szerint” felszólítás, a gép nem”.

Az egyetlen út a kutatásetika számára, hogy visszataláljon az ember a lelkéig. Heisenberg mondja: „...a »lélek« a lényegi rendre utal, a lények benső magjára, akik külső megnyilvánulásai igencsak különbözőfélék, és ezért áttekinthetetlenek.”⁶ A kutatásetika feltétele, hogy a közös és feltétlen létezés szintjein értelmezze az emberi tevékenységet.

3 József Attila: Eszmélet, <http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/jozsefa/eszmelet.htm>

4 A kommunizmus mint „vallás” szintén számolt az ember „halhatatlanságával”. Így válaszoltak a gyerekeknek arra a kérdésre, hogy van-e élet a halál után? „Van. Gyermekünk tovább élnek, és ők is továbbadják a következő nemzedékeknek az életet. Csak az egyén pusztul el, de minden egyes ember munkája, beleolvadva az egész emberiség teremtő, alkotó tevékenységébe, s a kiemelkedő tudósok, művészek, államférfiak műve megmarad haláluk után is. Az élet az emberiség nézőpontjából vég nélkül tart. Egyszer elkezdődött, de ezt az egyes ember nem láthatja végig.” – Teknős Péter: Kérdezz! Felelek mindenre, h. n. 1975. Móra K. 165.

5 Weöres Sándor: A teljesség felé, Létezés (http://www.wssz.hu/tartalom/cikk/44964_a_letezes).

6 Heisenberg, Werner: A rész és az egész, Budapest, 1975. 280.

Mindehhez pedig nem elég a névvel rögzíthető vizsgálata, szükség van a hitre is. A hitre a közös és feltétlenben. Abban, amitől mindennek és bárminek egyáltalán értelme lehet. Az emberi értelem nem talál önmagában értelmet. Az értelem az értelmén túl van. A lélekben a közös és feltétlen létezésben. A hit itt nem valamiféle homályos vallási képzetet jelöl, hanem a szabad emberi akarat ragaszkodását a közös és feltétlen alaphoz. Ahhoz, amiről tudjuk, hogy lennie kell, mert nélküle minden értelmetlen.

A kutatás-szabályozás tudománya (kutatásetika) ebben a helyzetben kiemelt feladattá vált, mivel egyre nyilvánvalóbb, hogy önmagában a gazdasági hatékonyság növelése nem vezet az emberi élet minőségének növekedéséhez. Pontosabban a gazdasági hatékonyság növekedése és az emberi élet minőségének növekedése egy bizonyos ponton túl fordított arányban állnak egymással. Az ezzel kapcsolatos narratívák is jól mutatják ezt: a fenntartható fejlődés fenntarthatósággá zsugorodott, a fenntarthatóságból pedig lassan már csak túlélés lesz. A második világháború után a kutatók jól azonosították a lehetőségeket és a veszélyeket. Heisenberg írja: „A tudományos és a technikai fejlődés minden kétséget kizáróan az egyre csökkenő számú, és egyre növekvő erejű nagyhatalom kialakulásának kedvez. ... Következésképp példátlan méretű centralizációra számíthatunk, és csak halvány reményünk van rá, hogy az egyes embernek és az egyes nézeteknek marad azért valami cselekvési szabadságuk.”⁷ A nagyhatalmakon is túlnövekvő rendszereink mára már bizonyították a cselekvési szabadság az ellenőrzés/fanatizmus kódjává redukálódott. A közös és feltétlen alapot kereső hit bálványimádássá aszalódott.

A nyugati gondolkodás zsidó-keresztény gyökereinél megtaláljuk a „teshuvah” vagy a „metanoia” fogalmait, amelyek nem jelentenek mást, mint a megfordulást. A zsidó hagyomány szerint már a világ teremtése előtt a Teremtő megalkotta a megtérést.⁸ A feladat nem lehet más, mint visszafordulni az első, az emberi irányba, a teremtett világ tiszteletének az irányába. Akárhogy is, de felfogni: a világmindenség nagyobb, szebb, tökéletesebb, mint a tudományos modellek megcáfolható valósága vagy az én halálra szánt anyagi valóságom, időm, vágyaim.

3. Napjaink kutatásetikájának hibás kiindulópontja

A kutatás entuziazmusának megszületése, a természettudományos modellezés és emberközpontság egybeesett a hit és értelem fogalmainak a szétválásával. Amíg a középkorban a kutatás alapjánál a természet célszerűsége és a célszerűség kifejezhetősége állt, addig a reneszánsz korban már sokkal inkább az ember csodálatos értelme volt a kutatások alapja. Nagy Szent Albert, a tudósok védőszentje, úgy volt kutató és „boszorkánymester”, hogy egy pillanatra sem vonta kétségbe, minden okozott dolog az okozójára utal. A világban tehát nem magunkat, hanem a Teremtőt ismerjük meg. Mindez különleges felelősséget is jelent a tudós számára. Albertnál a tudás, a hit és a szociális érzékenység szorosan összetartozott. A reneszánsz idejére ezek a fogalmak egyre jobban szétválnak, a modernitás idejére pedig kristálytisztnál az ember mint gondolkodó vagy mint tapasztaló élőlény került a világ közepébe. Innentől már csak egy lépés kellett, hogy a világ a gondolatok vagy éppen a tapasztalatok világa, majd ezt követően az én gondolatainak és az én tapasztalatainak a világa legyen.

A gondolkodás története egyre szűkülő horizontokat mutat, miközben a virtuális világok sokaságával kápráztatja el saját magát. A hit és a szociális érzékenység szempontjai a kutatásban legfeljebb ésszerű technikákká zsugorodnak. Ami megmaradt az az emberi

---

7 Uo.

8 Talmud – Mas. Nedarim 39b, „Seven things were created before the world, viz., The Torah, **repentance**, the Garden of Eden, Gehenna, the Throne of Glory, the Temple, and the name of the Messiah”

értelemnek a saját ki nem mondott végességével szembeni tehetetlen mindenhatóságának illúziója.

Ebből a hibás kiindulópontból természetesen csak hibás kutatásetika születhet, hiszen maga a természet- vagy társadalom-tudomány kívánja meghatározni a kutatásetika lényegét.⁹ Mindez lehetetlen, mivel a kutatásetikának természet- és társadalomtudományt meghaladó kijelentéseket kell tennie. Érvényes kutatásetika tehát csak olyan filozófiából keletkezhet, amelyik tisztában van az emberi értelem kicsinységével és nagyságával egyszerre. Olyan filozófiából, amelyik még ismeri a „dolog”, a res, az ok és a cél fogalmait. Azaz olyan filozófiából, amelyik metafizikai alapokon nyugszik, akkor is, ha ehhez radikálisan vissza kell fordulni. Ennek a filozófiának kell kiegészülnie a tényleges szociális érzékenységgel (nem csak olcsó technikákkal, hanem a szeretettel) és azzal a hittel, hogy a világnak, azon belül az emberi létnek értelme van. Azzal a hittel, hogy a világ jó, és a jó közli magát.

Egyebekben minden kutatásetikai kijelentés flautus vocis – üres szó. Ráadásul ezekhez az üres szavakhoz még szankciókat sem képes az etika rendelni. A szankciókat ellenben az élet rendeli. Az élet saját logikájával elpusztítja az életellenest, előbb vagy utóbb, de biztosan. Pontosán ezért kell megfordulni, és azokat az értékeket meglátni, amelyek nem egyszerűen az emberi tapasztalatból és nem is egyszerűen az emberi értelemről, hanem a létmegértés és léttapasztalás legmélyebb szintjeiből fakadnak. Ilyen értékek a bölcsesség, igazságosság, erősség, mértékletesség, és kitüntetett módon a szeretet.

Az ész önáltatásának és magába zárkózásának legújabb tere Niklas Luhmann szavával az „önreferencialitás”.¹⁰ Önreferenciális az az egység, amelyikben az egység önmaga számára – függetlenül mások, vagy másik rendszer megfigyelési perspektívájától – jelenik meg. Az ismeret határai a megismerhetőség határait is jelentik (transzcendentális módszer – a tudásunk nem leírja, hanem megalkotja a világot). Miközben a világ centruma nem fellelhető, a megfigyelhetősége pedig egy külső szempontból nem megvalósítható, a belső működésre kell koncentrálni. Így például az igazság kérdése legfeljebb a költőket foglalkoztathatja e szerint a megközelítés szerint, mivel a jogon kívül nem létezik jog, a jog önálló, a környezetéhez képest nincs sem inputja, sem outputja. Világunk a kognitív világ (Baudrillard szavával szimulákrum¹¹), amelyben a megismerés teremti az új léterületeket. Ez a kognitív világ zárt, a műveleteit a saját játékszabályai szerint végzi. Az agy a maga működési elvei mentén a világot nem reprezentálja, hanem konstruálja. Éppen ezért a környezet már nem jelenthet önmagában semmit, nem állíthatja sem a szépet, sem a jót, sem az igazat. Ezek a kategóriákat meghaladó fogalmak nem vonatkoznak semmilyen külső valóságra, egyszerűen az agynak mint funkcionálisan zárt rendszernek a termékei. A megkonstruált világot a nyelv leírja. Ebben a valóságban a tudás nem a tudati tartalom megfeleltetése a világnak (adequatio rei et intellectus), hanem a zárt rendszer evolúciós teljesítménye az objektivitás igénye és lehetősége nélkül. A katasztrófa akkor következik be, ha ez az evolúciós teljesítmény teljes egészében elveszíti a reflektált kapcsolatát a külvilággal, miközben a maga számára konstruált világokkal a saját biológiai létezését veszélyezteti. A valóság fikciónak tűnik, a kutató úgy vélheti, nem a „valóságot” hanem csak saját tapasztalatait elemzi saját gondolati rendjében. Az elméleteket már nem a valóságnak akarjuk megfeleltetni, hanem a problémamegoldó

9 Teknős Péternek erre a kérdésre is van kész válasza: „Van-e Isten? A mai modern ember csak abban hisz, amit lát, megfoghat, vagy amit a tudomány bizonyít. A tudomány szerint az egész világmindenség nagyon kicsi és igen nagy égitestekkel van tele ... Nincs máshol mennyország és pokol, nincsenek ördögök, angyalok, nincsenek istenek és egyéb csodás lények. A modern kor úrhajósai felmentek az »égbe« és vissza is jöttek onnan. A vallásban hívő ember azonban hisz a földöntúli lényekben. A vallás bonyolult társadalmi jelenség, nem lehet egyszerűen »megszüntetni« azzal, hogy tudományosan megmagyarázzuk az embereknek a világ szerkezetét. A vallásosság lassan – több nemzedék után az egész élet megváltoztatásával – szűnik majd meg.” – Teknős: Kérdezz!..., 179.

10 Luhmann, Niklas : Soziale Systeme. Grundriß einer allgemeinen Theorie, 1984. Frankfurt/M.: Suhrkamp.

11 Jean Baudrillard: A szimulákrum elsőbbsége (<http://www.fajltube.com/irodalom/konyvek/Jean-Baudrillard-A-szimulakrum91548.php>).

képességük szerint értékeljük őket. Aszerint, hogy mennyire képesek más területekről származó modellekhez kapcsolódni. Knorr-Cetina definíciója szerint az elméletek nem mérhetőek egy objektív világhoz, így nem lehetnek sem igazak, sem hamisak, legfeljebb az vizsgálható, hogy más elméletekhez képest jobb-e a problémamegoldó képességük.¹² A kutatás értéke kizárólag a hasznosságától függ. Ez a pragmatikus utilitarizmus az, ami meghatározza a tudományos és a közgondolkodást egyaránt. A konstrukciós mechanizmusok alkotják a valóságot. És ez a valóság annál teljesebb minél hatékonyabb. Pontosan ezért nem mindegy, hogy mi lehet a hatékonyság igazi kritériuma egy központ nélküli világban? A tudomány feladata, hogy próbálkozásaival (kísérleteivel) bővítse (teremtse) a világot. Ismét megjelenik a már említett tétel: a tudás termelése konstruktív és nem deskriptív jelenség. A teljes valóság modell, „laboratórium”, ahol maga a természet soha nem jelenik meg. Mindig csak a természet egy, a tudás által átalakított formájával találkozunk. Ezzel teljesül be az alkimisták teremtő vágya. Az aranycsinálás lehetővé vált, ugyanúgy ahogy az élőt át tudjuk alakítani, vagy az értéktelenből értékeset tudunk készíteni. Megjelenik az örök élet gépiesített illúziója is az új alkímia lombikjaiban. Csakhogy nagy árat kellett fizetni mindezért: a valóság elvesztésének árát. A kutatót nem érdekli (mert nem is értelmezhető számára) az igaz és az igazság fogalma. Helyette arra koncentrál, hogy a dolgok működjenek (to make things work). Ez az elv az ún. 4.0 ipar vezérmotívuma. Ebben az ipari koncepcióban már a dolgok kommunikálnak egymással (WoT). Ebben a kommunikációban, kiegészülve a mesterséges intelligenciában rejlő képességekkel már egészen biztosan nem fognak etikai kérdések a rendszerből magából megjelenni. A drónt sem az erkölcsi törvény, sem a csillagos ég nem fogja csodálattal eltölteni. Ezzel együtt az esetleges katasztrófát nem a gépek, hanem a gépeket vezérlő személytelen, ám az ember által alkotott struktúrák fogják okozni.

Még veszélyesebbé teszi a helyzetet, hogy a kutatás rendszere nem csak nem figyel az igaz kérdésre, hanem egyes részterületei még versenyben is állnak egymással. A verseny és a hatékonyság lesz az egyetlen „orientációs cél”. A „fejlődés” egyre inkább az ember nélkül, az emberi megismerésen túlmutatva „transzempirikus” labor körülmények között zajlik. Mindeközben pedig egyre távolabb kerülünk az emberi túlélés lehetőségétől.

Az imént felvázolt jelenségek nem csak a természettudomány, hanem a társadalomtudomány területén is tapasztalhatók. „A természettörvények nem a tényleges események állandó összefüggéseit rögzítik, hanem a releváns cselekvésmódok lehetőségének feltételeit és határait.”¹³ Éppen ezért nincs is igazi különbség a természet- és társadalomtudományok között. Talán azt mondhatnánk, amíg a természettudomány az értelem, addig a társadalomtudomány a kommunikáció elsődlegességét hangsúlyozza valamivel jobban. A lét ismerete a gondolkodás és a kommunikáció ismerete lesz, a világról magáról nem szerezhetünk tudást. A világot saját megkülönböztetésünk mentén konstruáljuk, nem pedig az alany és tárgy függetlensége mentén.¹⁴ Ebben az esetben a valóság bizonyossága a rendszer saját műveleteinek végrehajthatósága.

Mivel a világ konstruált, az egyetlen társadalmi kapaszkodó a világról alkotott kép átadása, ami a kommunikáción, a legstrukturáltabban a nyelven keresztül történik. Mivel a kommunikáció nehezen megvalósuló esemény, szükség van a megértés elősegítésére, például kommunikációs csatornák alakításával (nyomtatás, televízió, web) vagy az érthetőség leegyszerűsítésével (hatalom, igazság, szeretet, pénz) alkalmazásával.

---

12 Knorr-Cetina, Karin: Die Fabrikation von Erkenntnis: Zur Anthropologie der Naturwissenschaft. Erweiterte Neuauflage Taschenbuch – 2002.

13 Varga Csaba (ed): A társadalom és a jog autopoietikus felépítettsége, Budapest, 1994 20.

14 „...a világ egyúttal a pillanatnyilag kétségbe nem vont, az előzetesen megértett, a problémátlan háttérmegegyezőződés, és az ezeket hordozó metabizonyosság tartománya, mely szerint világ a megkülönböztetések minden feloldását és bevezetését valamiképpen közelíti egymáshoz. A világ pillanatnyilag és egyáltalán az értelemeszerű önreferencia cirkularitásának előfeltételezendő zártsága.” – Varga Csaba (ed): A társadalom és a jog autopoietikus felépítettsége, Budapest, 1994. 45.

A mai társadalom nem más, mint funkcionálisan differenciálódott részrendszerek összessége, amelyek nem rendelkeznek központtal, hanem a saját játékszabályaik szerint látják el feladataikat. A rendszerek és részrendszerek önálló kódokat használnak, amelyek a zártságukat biztosítják. A jogos/jogtalan, fizet/nem fizet, hatalom/ellenzék kódok. Ezek a részrendszerek már egyre kevésbé kötődnek egy államhoz vagy területhez, sokkal inkább a világtársadalom működését alapozzák meg.¹⁵ A világtársadalom kialakulását legfeljebb az alrendszerekhez való csatlakozóképesség korlátozza. Ezt a csatlakozóképességet határozzák meg a hagyományok, kulturális „előítéletek”.

Pontosan ez az, amiről napjaink konfliktusai tanúskodnak. Az imént leírt rendszer minden kétséget kizáróan működik, és hatékonyan működik („nem igaz, de működik”). Ezzel egyidejűleg viszont egyre élesebben jelenik meg a kérdés is: valóban emberi ez a világ?¹⁶ További tény azonban az is, hogy az evolúciót egy, a struktúráknál mélyebb igazság vezérli. A népesedési adatokat figyelve az látszik, hogy a „nem igaz, de működő” világnál életképebb az „igaz de nem működő” világ. Ennek a kettőnek a konfliktusa komoly veszélyeket rejt magában.¹⁷

4. A helyes kiindulópont

Vissza kell tehát térni az emberhez. Ahhoz az emberhez, akit nem hagy nyugton az értelmes élet igénye. Aki boldog akar lenni. Aki – már csak evolúciós okokból is, de – célt keres a létében. Ha ez a cél csak az egyén pillanatnyi élvezeteiben található meg, megszűnik a szaporodás igénye, és elöregszik, majd elpusztul a közösség. A cél felismerése értelmes folyamat kell, hogy legyen, ennek az értelemnek azonban az egyéntől, értelemtől független valóságba kell gyökereznie. A valóság elvesztése mindenképp önpusztításhoz vezet. Vagy a saját szerkezeteink falnak fel minket, vagy az értelem nélküli fanatizmus dönt romba mindent.¹⁸ A célt az értelem és a hit együtt ismeri fel.¹⁹ Itt állunk ma.

A problémát részletesen elemzi Szent II. János Pál pápa 1998-ban kiadott *Fides et ratio* kezdetű enciklikája. Világosan bemutatja, hogy a pragmatikus – nihilisztikus érvelések nem

---

15 Csak egy társadalom létezik, a világtársadalom, amely semmi másból nem áll csak kommunikációból, s ezáltal teljesen egyértelmű határokkal rendelkezik. Ld. Varga Csaba (ed): *A társadalom és a jog autopoietikus felépítettsége*, Budapest, 1994. 47.

16 Az elért eredmények azonban nem feledtethetik: az ész, mely egyoldalúan csak az emberrel mint szubjektummal foglalkozik, teljesen mellőzni látszik azt, hogy ez az ember arra is hivatott, hogy egy őt meghaladó igazsághoz eljusson. Amennyiben csökken kapcsolata ezzel az igazsággal, minden ember a saját belátásának rabja lesz, s személyes voltát pusztán tapasztalatokra támaszkodó pragmatikus szabályok megtartásában látja, abban a téves meggyőződésben, hogy rajta kívül mindent a technikának kell uralnia. Méltán adódott, hogy az ész melynek egyre inkább ki kellene fejeznie igazságra irányultságát a sok ismerettel megterhelve magába fordult, s napról napra képtelenebbé vált arra, hogy tekintetét fölemelje és vállalja a kalandot, melyben elérheti létezése igazságát. A modern filozófia, elmulasztván a „lét” iránti érdeklődést, kutatását az emberek gondolkodására koncentrált. Tehát nem az igazság megismerésére kapott emberi képességet emelte ki, hanem inkább korlátait és feltételes voltát hangsúlyozta. Ld. Szent II. János Pál pápa: *Fides et ratio* kezdetű enciklika, 5. pont.

17 Miközben a nyugati, fejlett világ elöregedési gondokkal küzd, a szegény, fejletlen világban túlnépesedés figyelhető meg. Sajátos, hogy ezeken a szegény területeken növekednek a vallások is (https://www.princeton.edu/~deaton/downloads/Religion_and_Health_All_August09.pdf).

18 A Szentírás számára ez az oktalanság az életet fenyegető veszedelem. Az oktalan ugyanis azt képzei, hogy sokat tud, valójában azonban képtelen tekintetét a szükséges dolgokra fordítani. Ez abban is megakadályozza, hogy rendet tartson elméjében (vö. Péld 1,7), s önmagával és környezetével a megfelelő módon viselkedjék. Ld. Szent II. János Pál pápa: *Fides et ratio* kezdetű enciklika, 18. pont.

19 A hit és az ész (fides et ratio) két szárny, melyekkel az emberi szellem fölemelkedik az igazság szemlélésére. Maga Isten oltotta az emberek elméjébe a törekvést, hogy meg akarják ismerni az igazságot és önmagukat, és Istent megismerve és szeretve eljuthassanak önmaguk teljes igazságához (vö. Kiv 33,18; Zsolt 27 [26],89; 63 [62],23; Jn 14,8; 1Jn 3,2). Ld. Szent II. János Pál pápa: *Fides et ratio* kezdetű enciklika, bevezetés.

tarthatóak. Megállapítja, ha nem sikerül visszatalálni az igazság eredeti fogalmához, nem jöhet létre az élhető világ. Szöges ellentétben Luhmann „működő, de nem igaz” rendszerével a pápa egy „nem működő, de igaz” rendszert vázol fel. Ha nem sikerül az igazság kérdését az értelem és a hit horizontján belülre hozni a „világtársadalomban”, kénytelenek leszünk egyre komolyabb szélsőségekkel számolni.

Az enciklika abból indul ki, hogy *„Minden ember törekszik a tudásra”, s e törekvés tárgya az igazság. Az egész látható teremtésben az ember az egyetlen lény, aki nemcsak a tudásra képes, hanem tud is e tudásról; ezért érdeklődik mindannak tényleges igazsága után, ami számára érzékelhető. Senki sem lehet közömbös tudásának igazsága iránt. Ha az ember valamit hamisnak talál, minden további nélkül elveti; ha ellenben fölfedezheti az igazságot, megelégedettséget érez. Ezt mondja Szent Ágoston is, amikor így ír: „Találkoztam néhány emberrel, akik be akartak csapni másokat, de senkivel nem találkoztam, aki azt akarta volna, hogy becsapják.” (Fides et ratio)*

Az igazság keresése azonban nem csak elméleti kérdés. Az enciklika szerint az igazság felismerésének gyakorlati célja a jó megvalósítása. Aki ugyanis teszi a jót, egyúttal a tökéletesedés felé is tart. Ez a tökéletesedés pedig a boldogság forrása. Az igazság felismerése magába foglalja a kutatás szabadságát és a felismert igazsághoz való tényleges (cselekvő) ragaszkodást.

Fontos az a megközelítés is, hogy az értelem egyik első cselekedete az értékek felismerése és a felismerés szerinti, az akarat által megvalósított cselekvés. Az értékeket nem az ember találja ki, hanem felismeri őket a közösségében, a tőle független világban. Az értékek felismerésének első lépése a hit. Hit az egyéntől alapvetően független, ámde önmagát közlő valóságban, hit a másik ember kommunikációjában. A világmegismerés ebből a természetes hitből ered, amelyet aztán a személyes belátás erősít meg az értelem fejlődésével egyidejűleg. A tudományos ismeret alapja nem az igazolható/nem igazolható kódja, hanem például az anya szeretete. Az ember másokra utalt létező, a másokba vetett hit adja minden tudás alapját. Értelme csak az igazságos kooperációnak lehet. Ez pedig nem csak játékszabályok összessége, hanem metafizikai adottság. A hit a másikkal való ragaszkodás akarása.

Minden emberi kutatásnak célja van. Nem egyszerűen hatékonyságnövelés, hanem a rendszeren túlmutató értelem. (A kutatás célja és szabályozása nem jöhet magából a kutatásból). *„Kutatása egy további igazságra irányul, mely alkalmas arra, hogy megvilágítsa az élet értelmét; ezért arról a kutatásról van szó, mely eredményét csak az abszolútban találhatja meg. Az elmében (mens) lévő képességekkel az ember ilyen igazságot megtalálhat és megérthet. Ezt az életfontosságú és egzisztenciája számára lényeges igazságot nemcsak racionális úton éri el, hanem úgy is, hogy bizalommal ráhagyatkozik másokra, akik biztosíthatják az igazság biztos és hiteles voltát. A képesség és a döntés, hogy az ember önmagát és életét másokra bízva, az antropológia szerint egyebek mellett az egyik legfontosabb és legkifejezőbb cselekedet. (Fides et ratio 33)*

A kutatásetikában kiemelt szerepe van tehát az igazság megismerhetőségének, a valóság realitásának, továbbá a személyes kapcsolatok erejének. Ezek a fogalmak olyan fogalmak, amelyek ma a legtöbb kutató számára viszonylagosak, vagy értelmezhetetlenek. Valóban sokkal egyszerűbb egy olyan hatékony rendszert kialakítani, amelyben a kommunikáció világos és megkérdőjelezhetetlen médiuma mondjuk a pénz (vagy bármilyen más bálvány). Kár, hogy a pénz az emberi egzisztencia számára igazából mit sem ér. Még nagyobb kár, hogy ezt senki sem hiszi el. Pontosan ezért tűnik úgy, hogy hatékonyan működik a rendszer.

Az emberi tökéletesség ugyanis egyáltalán nem a kommunikációs médiumoktól, pénztől, hatalomtól, „diktált igazságtól” függ, hanem a másik emberrel való lényegi kapcsolataitól, az irgalmasságtól, hűségtől, szeretettől. Mindez olyan felismerés, amely mindenkiben ott él, de amelyet mégsem veszünk komolyan saját virtuális kommunikációs

terünkben. Helyette inkább saját odúinkba bújva igyekszünk pótcselekvésekkel eltölteni a nekünk kiszabott időt.

A pápa a következőképpen felszólítja a természettudósokat egyértelműen kijelölve a kutatások etikai célját is: „*úgy folytassák fáradozásait, hogy mindig maradjanak meg abban a bölcsességben, melyben a tudomány és a technika gyümölcsei kapcsolódnak a filozófiai és etikai értékekkel, melyek az emberi személy jellegzetes és elveszítetetlen sajátosságai. A tudós nagyon jól tudja, hogy az igazság keresése soha nem ér véget, akkor sem, ha a világ vagy az ember egy jól körülhatárolt részére vonatkozik is; mert kutatása mindig arrafelé viszi, ami a kutatott tárgy fölött áll, tudniillik olyan kérdések felé, melyek megnyitják a Misztériumhoz vezető utat.*” (Fides et ratio 106. pont)

A helyes kiindulópont felismerése a kutató számára a gyakorlatban a következőt jelenti: nem tehetek meg mindent önkontroll nélkül, amit a technológia lehetővé tesz számomra. A kontroll egy, a természet- és társadalomtudományokat meghaladó filozófiai rendszer, amelynek megismerése (felismerése) kötelességem (bölcsesség). Az így felismert igazságok megvalósítása (erősség) pedig a mértékletesség elvének szem előtt tartása mellett erős akaratral történjék meg.

A kutatásetika feltételezi a kutató igényét az igazság egészére.²⁰ Feltételezi, hogy képes a világot egyben látni. Pontosán ez az, ami hiányzik a kutatók képzése során, és ami miatt tehetséges és jószándékú emberek pislognak vaksin és utolsó embereként pusztítják a földet. A kutatásetika első elméleti lépése a megtérés. Első gyakorlati lépése a bölcsesség szeretete utáni vágy. Ezt a vágyat fel kell kelteni a kutatókban, világossá kell tenni előttük, hogy a szerepük mennyire fontos az egész világ jövőjét illetően. Szükség volna igazi szellemi műhelyekre. Ezek a műhelyek legyenek helyei az „Egészről való beszédnek”. Arról az Egészről kell beszélni, amelyikről „mindenki a legjobbakat gondolja, és ami miatt minden értelmes ember inkább a megszületést, mint a meg nem születést választaná”.

„Az igaz erény az általános lét iránti jóakarattal áll. Az erény lényege az általános lét iránti szeretet...” – állítja Edwards az Igaz erény természete című munkájában. Az egyén létszeretete a másik ember szeretetéig vezet. „Mert annak, aki tiszta és egyszerű jóakarattal viseltetik az általános létezés iránt, másokban is szeretnie kell ugyanazt a lelkiületet, mely a magáéval egybecseng s összejátszik. ... Aki igazán és őszintén keresi mások javát, annak becsülnie s szeretnie kell azt, aki csatlakozik hozzá a mások javát keresve.”²¹

Amíg a kutatóink csak a „hírnévről, vagyonuk gyarapításáról és nem lelkük lehető legjobbra tételéről gondolkodnak”, addig a kutatásetikának sem lehet sok értelme. Szókratész idejében ezek a gondolatok legfeljebb az athéni polgárok sorsát érintették, ma viszont már az egész emberiség jövőjéről van szó.

Tudjuk, hogy semmi sem fekete vagy fehér, egész pontosan a rendszer kimeneti értéke lehet „fekete vagy fehér”, magában a rendszerben csak valószínűségek vannak. Alapvető probléma, hogy a kimeneti értékek egyértelműségét elfeledve csak a valószínűségekben reménykedünk. A kutatóink úgy gondolják, hogy a géntechnológia, vagy az atomkutatás eredményei valószínűleg több haszonnal járnak majd, mint hátránnyal. Valójában azonban „biztos”, hogy az emberiség el fogja pusztítani magát. A kérdés csak az, hogy mikor. Felvetődik, megoldás-e az, ha nem foglalkozunk a kimeneti érték egyértelműségével? Vagy még inkább, nem lenne-e elsődleges feladata minden kutatónak, hogy a kimeneti érték eme bizonyosságával foglalkozva annak megváltoztatásán fáradozzon?

Az önpusztítás bizonyosságának megfordítása a legnagyobb tesuvah. Ezt Martin Buber az Én és Te munkájában világosan fogalmazza meg a következő szavakkal: a fejlődés

---

20 „...az igazság... nem az ész által előkészített gondolat érett gyümölcse vagy csúcspontja. Ellenkezőleg, ingyenes ajándékként jelenik meg, gondolatokat ébreszt, és megkívánja, hogy a szeretet kifejezésekként fogadjuk el.” Ld. Szent II. János Pál pápa: Fides et ratio kezdetű enciklika, 15. pont.

21 Edwards: Igaz erény természete, 22.

„útjának minden kanyarulata mélyebb romlásba és ugyanakkor mélyebb megfordulásba vezet bennünket.” Ez a megfordulás nem látszik egyelőre, de biztos, hogy gyakorlati, egzisztenciális döntésekre van szükség.²² Mindez teljesen gyakorlati feladatokat jelent minden egyén számára. A befektető ne csak a haszonmaximalizálást lássa, a menedzsmen ne tegyen meg bármit a haszon érdekében, a munkavállalók ne bújjanak ki a személyes felelősség alól a „csak parancsot teljesítettem” elv hangoztatásával.

Mivel a kutatás maga is rendszerré, „géppé” merevedett, ezért pillanatnyilag nagyon kevés lehetősége van az egyénnek, akár mint kutatónak bármit is tenni a tudomány megállíthatatlan gőzhengere ellen.

A természettudományos kutatás eszközigényes, drága, ezért egyre inkább az államok, vagy még inkább a multinacionális gazdasági társaságok igényeitől függ.

A kutatás már nem egyénekhez, hanem kutatói csoportokhoz kötődik, így az egyéni felelősség is elmosódik.

A kutatásnak egyre kevésbé ad keretet egy kutatás feletti igazság elfogadása, amely a kutatásnak ugyanúgy, mint a létnek igazi célt és értéket és értelmet adna. Elfogytak a példaképek, helyette csak technológiai leírásokat találunk.

Az új kutatásetikai megközelítésnek éppen ezért ingyenesnek, személyesnek és célorientáltnak kell lennie. Ezt az új utat, a megtérés/visszatérés útját kell elkezdni, megtanulni. Ehhez elindulásként az 1200-ban született japán filozófus, Dógen nyolc gyakorlatát célszerű megvalósítani.²³ Dógen hangsúlyozza, a megoldás nem a szavakban, hanem a gyakorlatban van. „Az igazság, a megvilágosodást kereső tudatuk, nem a könyvekben, hanem a gyakorlásukban van.” *A nyolc gyakorlat:*

1. *Nem lehet kizárólag a saját vágyaink kielégítése végett gyakorolni.*
2. *Helyesen kell felismerni a gyakorlás jelentését és jelentőségét.*
3. *Mindig legyen elég idő a lecsendesedésre!*
4. *Igyekeztek gyakorlásban!*
5. *Fenn kell tartani a tudatunk eredeti állapotát!*
6. *Tartózkodjunk összpontosított tudatállapotban!*
7. *Mélyítsük bölcsességünket a folyamatos belső figyelemmel!*
8. *Kerüljük a hiábavaló vitákat!*

Fogadjátok el a Felébredett Sákjamuninak ezeket az utolsó tanításait!

5. Összegzés

A kutatásetika önmagát csak a természet- és társadalomtudományos kutatás rendszereiből kilépve határozhatja meg. Reménytelen törekvés lenne, ha a kutatásetika kérdéseit természettudományi „problémának” fognánk fel, amelyeket meg kell oldani. A pragmatizmus térnyerésével a kutatók és feltalálók egyre inkább részproblémákat látnak maguk előtt, amelyeket meg kell oldani, minden más az „amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell” kategóriába kerül. Valójában azonban az igazán fontos kérdések, így a kutatásetika, vagy a fenntarthatóság kérdései nem a „megoldandó problémák” halmazába tartoznak. Ugyanúgy, ahogy az élet, a személyes egzisztálás, a gyermeknevelés vagy barátság sem megoldásra váró probléma, hanem az emberi kiteljesedés egyetlen lehetséges módja, maga a lényeg. Ennek a „lényegnek” az értelmes felismerése nem történhet máshogy, mint a valóság egészére való odafigyeléssel. Sajnos a metafizikával együtt ezek a fogalmak is kikerültek a tudományos értelmezhetőség köréből. Ekkor indult az a folyamat, amelyben a modern ember az értelmére

---

22 A kérdéstről kissé ironizálva ír részletesen a feminista Helena Bier-Herr a Sör kora című munkájában (kiadatlan kézirat).

23 <http://terebeess.hu/zen/dogen/DogenVegh.pdf>

támaszkodva igyekezett lépésről lépésre, problémáról problémára haladva megoldani az élet kérdéseit. Így keletkezett például az atombomba. Vagy így alakult ki a gazdasági eredményességbe, pénzbe vetett végtelen hit. Mára világossá vált, mindez nem vezet sehová, „ez a gazdaság öl”²⁴. Látható, sem a természettudomány, sem a nagy társadalmi ideológiák nem hoztak az élet egésze szempontjából meggyőző eredményeket. A félrecsúsztott társadalomfilozófiák – nevezzük őket bárhogy – nem működnek. Amennyiben nem nyerjük vissza azt az alapvető képességünket, hogy az életet és a világunkat mint egészet szemléljük, hogy higgyünk abban, hogy mindent átjár a rend, a harmónia, nem élhetünk fenntartható életet. Vissza kell térni a valláshoz.²⁵ Az élet értelmének hitéhez. A szeretethez. E nélkül egész biztosan felesleges a kutatásetika, mivel csak olcsó színjáték lesz minden kijelentése.

Minden kutatónak feladata tehát az egyre speciálisabb szakmai ismeretek elmélyítésén túlmenően a „kutatott valóság felett álló” megismerése is. E nélkül a kutatás ejtőernyő nélkül végrehajtott ugrás. Igaz, hogy egyre magasabbról ugrunk, de ez a végeredményen nem igazán változtat. A kutatóknak jól kell ismerniük és kezelniük a kutatás morális, etikai, jogi és gazdasági szabályozási és működési szintjeit is. Mindez illúzióknak tűnik, mert a kutatás az egyre jobban szűkített területek egyre alaposabb vizsgálatát jelenti. Meg a struktúrák működése úgyis kitermeli az újabb és újabb eredményeket a kutató egyéneket személytelenné téve és szabadon cserélgetve őket. Pontosan ezért kell megfordulni.

Itt az idő hát egy új struktúra létrehozására. Az élet szeretetének a struktúráját kell kialakítani. Hittel és értelemmel és gyakorlással.

A MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG ELNÖKSÉGÉNEK KÖZLEMÉNYE

A Magyar Bioetikai Társaság ezúton is köszönetet mond valamennyi kedves támogatójának, akik 2014. évi személyi jövedelmük 1%-át a Társaság javára ajánlották fel. Az összeggel folyóiratunk kiadásához nyújtottak segítséget. Tisztelettel kérjük Tagtársainkat és a bioetika iránt érdeklődőket, hogy a jövőben is támogassák Társaságunkat. A Magyar Bioetikai Társaság adószáma: 18052277-1-42. Támogatásukat előre is nagyon köszönjük!

Tisztelettel kérjük Tagtársainkat, hogy tagdíjfizetésüket a Magyar Bioetikai Társaság OTP-nél vezetett 11706016-20752620 számú számlájára szíveskedjenek teljesíteni. Az éves tagdíj 4.000 Ft, nyugdíjasoknak 3.000 Ft. Köszönjük!

SZERZŐINK

dr. habil. Birher Nándor PhD, c. egyetemi tanár, a Veszprémi Hittudományi Főiskola tanára

Prof. dr. habil. Veress Gábor DSc, a Pannon Egyetem tanára, a Magyar Bioetikai Társaság Elnökségének tagja

Prof. dr. habil. Abonyi János DSc, a Pannon Egyetem tanára

dr. jur. Hámori Antal OESSH, PhD, lic. iur. can., a Budapesti Gazdasági Egyetem docense, a Magyar Bioetikai Társaság Elnökségének tagja

24 Andrea Tornielli – Giacomo Galeazzi: Ferenc pápa: Ez a gazdaság öl, Budapest, 2015.

25 A vallásra való igény egyre nyilvánvalóbb, azonban jelenleg inkább a fanatizmussá torzult formáiban jelenik meg. Pontosan ezért van egyre nagyobb szükség a nyugati ember „helyes vallásosságára”. A vallási fanatizmus nem egyszerűen geopolitikai probléma, hanem globális identitásválság, amelynek a vallási fanatikusok nem kiváltói, hanem „tünetei”.

dr. jur. Bencsik András PhD, a Pécsi Tudományegyetem adjunktusa
dr. med. Makó János CSc, belgyógyász, nefrológus

A CSALÁDOK TÁMOGATÁSA ÉS A BÉRLAKÁS-PROGRAM

1. Bevezetés

A jelen tanulmányban a családtámogatáson belül a bérlakás-programra fókuszálok, mivel sok család a meghozott intézkedések ellenére jelentős lakhatási segítségre szorul. Először a családtámogatás komplexitását érzékeltetem röviden, majd az önkormányzatok bérlakás-állomány növelése érdekében történő állami támogatását tárgyalom. Ezt követően a nevelésbe vételből kikerült fiatal felnőttek otthonderemtési támogatásáról szólok. Végül összegző véleményemet, javaslatomat adom. Kérdés, hogy az állam, illetve az önkormányzatok – segítő a rászorulókat – milyen módon tudják kellően növelni a bérlakás-állományt.

2. A családtámogatás komplexitása

A család(ok) védelmét és támogatását számos jogszabály *komplex* módon – köz- és magánjogi rendelkezések sokasága –, az alapvető jelentőségénél fogva kiemelten, fokozottan hivatott szolgálni; ez *Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)* és *nemzetközi egyezmények* szerint is követelmény.²⁶

Hazánkban az utóbbi néhány évben e tekintetben (is) egyre jelentősebb előrelépések történtek; különösen a családok védelméről szóló sarkalatos törvény²⁷ megalkotása, a családok támogatásáról szóló törvény, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény módosításai, valamint a különböző rendeletek vonatkozó normái – a munkajogi, a közigazgatási jogi és a pénzügyi jogi szabályoknak is rendkívül fontos szerepük van (ld. pl. családi adó- és járulékkedvezmény, családi otthonderemtési kedvezmény, pénzbeli és természetbeni családtámogatások szabályozása) – alapvető változásokat hoztak: mondhatni, *középpontba került a család!*

A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény (Csvt.) kimondja, hogy a *családok támogatása* a szociális rászorultság alapján működtetett ellátórendszerrel elkülönül; az állam elsősorban a gyermekek felelős felneveléséhez járul hozzá támogatások formájában; s törekszik arra, hogy a kiskorú gyermeket nevelő családok számára az *otthonderemtés* és a *lakhatás* feltételeit biztosítsa; Magyarország mindenkori költségvetésének tervezésekor előresorolt tényező a családok támogatása.²⁸

Az állam a gyermeket nevelő családok munkából szerzett jövedelme után fizetendő közterhek megállapításánál figyelembe veszi a gyermekvállalással és -neveléssel együtt járó költségeket; ennek érvényesítése érdekében külön törvényben foglaltak szerint a gyermekek után járó *családi kedvezménnyel* támogatja a családokat.²⁹

---

26 Ld. pl. Alaptörvény Nemzeti hitvallás, L) cikk (1)-(3) bekezdés, II. cikk, VI. cikk (1) bekezdés, XV. cikk (5) bekezdés, XVI. cikk (1)-(4) bekezdés [vö. uo. XI. cikk (1)-(2) bekezdés], XVIII. cikk (1)-(2) bekezdés, XIX. cikk (1)-(4) bekezdés, XXX. cikk (2) bekezdés; a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény preambuluma szerint a családnak a társadalom alapvető egységeként és valamennyi tagja fejlődésének és jólétének természetes környezeteként meg kell kapnia azt a védelmet és támogatást, amelyre szüksége van ahhoz, hogy a közösségben szerepét maradéktalanul betölthesse.

27 Értékeléséhez ld. pl. Frivaldszky János: Szempontok a családvédelmi törvény értékeléséhez, in *Iustum Aequum Salutare* (2012/2) 57-69.

28 Ld. Csvt.. 2. § (1)-(2) bekezdés.

29 Ld. uo. 22. § (1)-(2) bekezdés.

Az állam *pénzbeli támogatás* vagy *természetbeni ellátás* formájában hozzájárul a várandóssággal, a szüléssel, a szülőnek a gyermek – legalább hároméves koráig történő – gondozásával és nevelésével, valamint a taníttatásával összefüggő költségeihez. A támogatás formája és mértéke külön törvényben foglaltak szerint – így különösen a család szerkezetére, a családban nevelt gyermekek számára és életkorára, a gyermek tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos állapotára, továbbá a szülő külön törvény szerinti társadalombiztosítási jogviszonya fennállásának tényére és annak előzetes időtartamára tekintettel – családonként eltérő. A támogatás mértékére, valamint a támogatásra való jogosultság időtartamára és feltételeire vonatkozó rendelkezések módosítása esetén – kivéve, ha az az ellátás jogosultjára nézve kedvező tartalmú – a módosítás hatálybalépésére a kihirdetésétől számított legalább egy év felkészülési időt kell biztosítani.³⁰

A *családok támogatásáról* szóló, 1998. december 24-én kihirdetett, a 2010. évtől jelentősen és többször módosított 1998. évi LXXXIV. törvény (Cst.), amelynek célja, hogy a családok szociális biztonságának elősegítése, a gyermeknevelés anyagi terheinek csökkentése érdekében meghatározza az állam által nyújtandó *családtámogatási ellátások* rendszerét, formáit [*családi pótlék* (nevelési ellátás, iskoláztatási támogatás), *gyermekgondozási támogatás* (gyermekgondozási segély, gyermeknevelési támogatás), *anyasági támogatás*³¹], az ellátások jogosultsági feltételeit, valamint az ellátások megállapításával és folyósításával kapcsolatos legfontosabb hatásköri és eljárási szabályokat,³² alapelveként rögzíti, hogy a családnak mint a társadalom alapvető egységének sokoldalú segítése, *a családi élet biztonságának és a gyermekvállalás feltételeinek javítása* az állam egyik legfontosabb feladata.³³

A Cst. alapvető §-ában tartalmazza, hogy a *gyermek* gondozásához, neveléséhez nyújtott ellátás célja a gyermek egészséges, harmonikus fejlődésének, testi, szellemi, erkölcsi gyarapodásának kiteljesítése; a *családnak nyújtott ellátások* az állam részéről biztosított olyan támogatások, amelyek elismerve a család és a gyermekvállalás fontosságát – jövedelmi helyzetétől függetlenül – a gyermeket nevelő szülőt illetik meg; a többgyermekes, a gyermeket egyedül nevelő, továbbá a tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő családokra neheztelődő terhek ellensúlyozása céljából, továbbá esélyegyenlőségük elősegítése érdekében a családtámogatási rendszer egyes elemei differenciáltak.³⁴

A Cst. szerinti családtámogatási ellátások mellett az állam számos formában támogatja a családokat: ld. pl. *első házások kedvezménye, családok otthonteremtési kedvezménye, családi adó- és járulékkedvezmény, fiatalok életkezdési támogatása, csecsemőgondozási díj, gyermekgondozási díj, gyermekápolási táppénz, rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, étkezési térítési díjkedvezmény, tankönyvtámogatás*, amely szabályozás szerteágazó, komplex, részletes, terjedelmes (bonyolult) és gyakran változik.³⁵

30 Ld. uo. 23. § (1)-(3) bekezdés.

31 Ld. Cst. 5. §; részletesen: 6-15. §, 19-33. §.

32 Ld. uo. 1. §. Vö. a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény végrehajtásáról szóló 223/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet.

33 Ld. Cst. 3. § (1) bekezdés.

34 Ld. uo. (2)-(4) bekezdés.

35 Ld. pl. a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény, a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény, a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény, a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény végrehajtásáról szóló 217/1997. (XII. 1.) Korm. rendelet, a fiatalok életkezdési támogatásáról szóló 2005. évi CLXXIV. törvény, a fiatalok életkezdési támogatásával összefüggő igazolásokról és adatszolgáltatásokról szóló 43/2013. (X. 1.) NGM rendelet, a lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001. (I. 31.) Korm. rendelet, a fiatalok, valamint a többgyermekes családok lakáscélú kölcsöneinek állami támogatásáról szóló 134/2009. (VI. 23.) Korm. rendelet, a lakásépítési támogatásról szóló 256/2011. (XII. 6.) Korm. rendelet, az otthonteremtési kamattámogatásról szóló 341/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet [e négy kormányrendelet legutóbbi módosításához ld. az Otthonteremtési Program kiterjesztésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 455/2015. (XII. 29.) Korm. rendelet], a kormányablakokról szóló

Az alábbiakban a Csvt. 2. §-ában szereplő törekvéssel is összefüggő bérlakás(program) biztosításának kérdésével foglalkozom, tekintettel arra, hogy olyan témáról van szó, amely sokakat érint: olyan embereket, családokat, akiknek az eddigi állami szabályozások, támogatások – a szükséges feltételek híján – nem tudtak kellő segítséget nyújtani.³⁶

A téma jelentőségét az is mutatja, hogy az *Alaptörvény* kimondja: „Magyarország törekszik arra, hogy az emberhez méltó lakhatás feltételeit és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést *mindenki* számára biztosítsa. Az emberhez méltó lakhatás feltételeinek a megteremtését az állam és a helyi önkormányzatok azzal is segítik, hogy törekszenek valamennyi hajlék nélkül élő személy számára szállást biztosítani.”³⁷

3. Az önkormányzatok állami támogatása a bérlakás-állomány növelése érdekében

Az állam az emberhez méltó lakhatás feltételeinek mindenki számára történő biztosításához megfelelő *bérlakás-programmal* is hozzá tud járulni; és a bérlakás (útján történő lakhatás) biztosítását az *önkormányzatok támogatásával* is jelentősen képes segíteni. Emellett az önkormányzatok – bérlakás-állományuk növelése végett – építőipari vállalkozásokkal szerződve a tulajdonukban lévő telkekért (földekért) cserébe lakástulajdonhoz juthatnak (erre – tudomásom szerint – Budapesten is látni példát), amelyet bérleti díjért hasznosíthatnak. Megemlítendő, hogy építőipari vállalkozások (beruházók) az ország egyes (nyugati) területein önállóan, önkormányzatok nélkül (is) építenek ingatlanokat lakások bérbe adása céljából (pl. azok számára, akik egyébként máshol laknak, de a külföldi munkavégzéshez szükségük van határ közeli lakhatásra).

515/2013. (XII. 30.) Korm. rendelet, a természetes személyek adósságrendezéséről szóló 2015. évi CV. törvény, a természetes személyek adósságrendezési eljárásában méltányolható lakásigény, továbbá lakásbérleti vagy lakáshasználati díj meghatározásáról szóló 241/2015. (IX. 8.) Korm. rendelet, a nemzeti köznevelés tankönyvellátásáról szóló 2013. évi CCXXXII. törvény, a nemzeti köznevelés tankönyvellátásáról szóló 2013. évi CCXXXII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról, valamint a tankönyvellátásban közreműködők kijelöléséről szóló 501/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet, egyes sajátos közoktatási feladatok támogatása igénylésének, döntési rendszerének, folyósításának, felhasználásának, elszámolásának és ellenőrzésének részletes szabályairól szóló 43/2013. (VI. 24.) EMMI rendelet, a nemzetiségi nevelési, oktatási feladatokhoz nyújtott kiegészítő támogatás igénylésének, döntési rendszerének, folyósításának, elszámolásának és ellenőrzésének részletes szabályairól szóló 50/2013. (VII. 15.) EMMI rendelet, a tankönyvvé, pedagóguskézikönyvvé nyilvánítás, a tankönyvtámogatás, valamint az iskolai tankönyvellátás rendjéről szóló 17/2014. (III. 12.) EMMI rendelet, továbbá a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény. A terjedelmi keretekre tekintettel: rövid ismertetéshez ld. www.csalad.hu; a szakirodalom köréből pl. Makay Zsuzsanna: Családtámogatás, gyermeknevelés, munkavállalás, in Demográfiai portré 2015, Jelentés a magyar népesség helyzetéről, Szerk. Monostori Judit, Óri Péter, Spéder Zsolt, Budapest, 2015. Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet, 57-74.

36 Vö. pl. a természetes személyek adósságrendezésének szabályozása [ld. pl. a természetes személyek adósságrendezéséről szóló 2015. évi CV. törvény (és indokolása – pl. „minimális vagyon”, „törlesztőképesség”), a természetes személyek adósságrendezési eljárásában a méltányolható lakásigény, továbbá lakásbérleti vagy lakáshasználati díj meghatározásáról szóló 241/2015. (IX. 8.) Korm. rendelet], illetve az otthoneremtési támogatás, az Otthoneremtési Program szabályozása [ld. pl. az új lakások építéséhez, vásárlásához kapcsolódó lakáscélú támogatásról szóló 16/2016. (II. 10.) Korm. rendelet, a használt lakás vásárlásához, bővítéséhez igényelhető családi otthoneremtési kedvezményről szóló 17/2016. (II. 10.) Korm. rendelet, az Otthoneremtési Program kiterjesztésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 455/2015. (XII. 29.) Korm. rendelet, a lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001. (I. 31.) Korm. rendelet, a fiatalok, valamint a többgyermekes családok lakáscélú kölcsöneinek állami támogatásáról szóló 134/2009. (VI. 23.) Korm. rendelet, a lakásépítési támogatásról szóló 256/2011. (XII. 6.) Korm. rendelet, az otthoneremtési kamattámogatásról szóló 341/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet – vö. pl. a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 1. számú melléklet (Az adómentes bevételekről) 2. pont, 7.22. alpont; előzményként ld. pl. az Otthoneremtési Program elindításához szükséges intézkedésekről szóló 1331/2011. (X. 12.) Korm. határozat]

37 Ld. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) XXII. cikk (1)-(2) bekezdés. Kiemelés: H. A.

A lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001. (I. 31.) Korm. rendelet (R.) preambuluma szerint a Kormány a gazdasági lehetőségekkel összhangban a házasok, a többgyermekes fiatal családok és más arra rászorultak lakásigénye kielégítése érdekében a lakáscélú támogatásokat az R.-ben foglaltak szerint szabályozza. Az R. alapján állami támogatást vehetnek igénybe a települési önkormányzatok is, például bérlakás-állományuk növelésére.³⁸

Az R. értelmében a *bérlakás-állomány növelését* szolgáló központi költségvetés *Állami Támogatású Bérlakás Program* előirányzatából a következő jogcímenek igényelhetik pályázat útján támogatást az *önkormányzatok*, idősek otthona létesítésére megyei önkormányzatok a) szociális elhelyezés alapján történő *bérbeadás* céljából, b) költségmentesen megállapított lakbérek alkalmazása mellett, *bérbeadás* céljából, c) fiatalok, hallgatók részére *bérbeadható* garzonházak létesítése céljából, d) nyugdíjasház vagy idősek otthona létesítése céljából új lakás vagy új ingatlan építésére, vásárlására és használt lakás vagy lakóház vásárlására, illetőleg e lakások korszerűsítésére, bővítésére, felújítására, valamint helyi önkormányzat vagy egyházi jogi személy tulajdonában lévő ingatlanok lakáscélra vagy idősek otthonának történő átalakítására. E jogcímekre támogatást az önkormányzat csak közigazgatási területén lévő lakásra igényelhet. A c) pont szerinti jogcímen csak olyan pályázat nyújtható be, amelyben az önkormányzat vállalja, hogy a garzonházban lévő, legfeljebb 40 m²-es lakrészt a) állandó jellegű keresőtevékenységet végző és lakáscélú előtakarékoságot vállaló és teljesítő házas, illetőleg élettársi kapcsolatban álló, 35. életévét be nem töltött fiatal, vagy b) felsőfokú oktatási intézmény nappali tagozatos házas, illetőleg élettársi kapcsolatban álló hallgatója részére öt évnél nem hosszabb időre adja *bérbe*. Amennyiben ezen a) pontban meghatározott bérlő keresőtevékenysége kilencven napnál hosszabb időre megszűnik, vagy az előtakarékoságra vállalt kötelezettségnek nem tesz eleget és a lakrészre van a feltételeknek megfelelő igénylő, illetőleg e b) pontban meghatározott hallgatói jogviszonya megszűnik, úgy a bérleti jogviszonyt az önkormányzat köteles legfeljebb hat hónapos felmondási idővel megszüntetni.³⁹ Az előirányzatból *vissza nem térítendő támogatás* vehető igénybe.⁴⁰

Az R. említett jogcímeire a következők szerint *igényelhető* a támogatás: a) a települési önkormányzat, ha az adott évben a jövedelemdifferenciálódás mérséklése érdekében a

---

38 Ld. R. 1. § (1) bekezdés, (2) bekezdés i) pont, 26-27/B. §, Melléklet. A szabályozás előzményéhez ld. pl. a lakáscélú támogatásokról szóló 106/1988. (XII. 26.) MT rendelet IX. cím /A települési önkormányzatok (a továbbiakban: önkormányzat) támogatása bérlakás állományuk növelése érdekében/ – beiktatta: a lakáscélú támogatások módosításáról szóló 101/2000. (VI. 27.) Korm. rendelet 5. § [hatályos: 2000. július 1-től – ld. 7. §; hatályon kívül helyezte: R. 45. § (1) bekezdés; hatálytalan: 2001. február 1-től – ld. uo.]; GM pályázati felhívás – pályázat az önkormányzati bérlakás állomány növelését szolgáló központi költségvetési előirányzatból (megjelent: Magyar Közlöny 2000/67., Ipari és Kereskedelmi Közlöny 2000/12.).

39 Ld. 26. § (1)-(4) bekezdés. Vö. uo. (5)-(8) bekezdés: „(5) A nyugdíjasház a nyugdíjasoknak, illetőleg öregségi nyugdíjkorhatárt elért személyeknek, bérleti jogviszony alapján, lakásokban való korlátlan idejű elhelyezését szolgálja, továbbá az életkoruknak és az egészségi állapotuknak megfelelő gondozást megszervezi, életvitelükben segítséget nyújt. Az idősek otthonára a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény rendelkezéseit és a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól szóló rendelet előírásait kell alkalmazni. (6) Az (1) bekezdés d) pontja szerinti nyugdíjasház létesítésére csak olyan pályázat nyújtható be, amelyben az helyi önkormányzat vagy az egyházi jogi személy vállalja, hogy csak lakástulajdonnal vagy önkormányzati lakásra határozatlan idejű bérleti jogviszonnyal nem rendelkező személyeket helyez el és tőle lakbért kér, valamint a szociális szolgáltatásokért térítési díjat állapít meg. Idősek otthona létesítésére olyan pályázat nyújtható be, amelyben a szociálisan rászorultak elhelyezését, teljes körű ellátását (lakhatás, étkezés, egészségügyi gondozás, ápolás, pszichés ellátás) vállalják és biztosítják, ezért térítési díjat állapítanak meg. (7) Nem nyújtható támogatás olyan lakás visszavásárlására, amelyet korábban valamely önkormányzat idegenített el, függetlenül az időközben esetleg bekövetkezett tulajdonos változásoktól. (8) Az (1) bekezdés b) pontjában meghatározott jogcímen csak akkor igényelhető támogatás, ha az önkormányzat vállalja a pályázati kiírás szerinti költségelví lakbér alkalmazását.”

40 Ld. uo. 27. § (1) bekezdés. Vö. pl. Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről szóló 2015. évi C. törvény (költségvetési tv.).

költségvetési törvény alapján a központi költségvetési kapcsolatból származó források csökkentésre kerültek, a *bérlakás* létesítéséhez szükséges *beruházási költség* legfeljebb 50%-át igényelheti, b) a többi települési önkormányzat, valamint az egyházi jogi személyek a *bérlakás* létesítéséhez szükséges *beruházási költség* legfeljebb 70%-át igényelhetik, c) a megyei önkormányzatok az idősek otthona létesítéséhez szükséges beruházási költség legfeljebb 50%-át igényelhetik. A fővárosi kerületek esetében a főváros egészére kiszámított differenciálódás mérséklésére vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. A pályázó saját forrásának lehet tekinteni a tulajdonában lévő pénzügyi eszközöket (amely lehet saját forrásból származó készpénz, valamint e támogatáson kívül más költségvetési forrásból nyújtott támogatás, továbbá hitel), a tulajdonában lévő olyan ingatlant, amely a pályázatban megjelölt cél megvalósításához szükséges.⁴¹

A központi költségvetés *bérlakás-állomány* növelését szolgáló *Állami Bérlakás Program* előirányzatából, a *szakképzett munkaerő mobilitásának elősegítése* érdekében, költségelven történő *bérbeadás* céljából pályázat útján *vissza nem térítendő támogatást* igényelhet új lakóépület építésére, használt lakás vásárlására, illetve e lakások korszerűsítésére, bővítésére, felújítására, valamint önkormányzati tulajdonú nem lakáscélú ingatlan lakáscélra történő átalakítására az a települési önkormányzat, amelynek a közigazgatási területén 2011. január 1-je és 2013. december 31-e között legalább 100 újonnan létesített munkahely létrehozásával járó beruházás kezdődött meg.⁴² Az ezen jogcímre a települési önkormányzat a támogatás szempontjából elismerhető *beruházási költség* legfeljebb 60%-át igényelheti.⁴³

A központi költségvetés *bérlakás-állomány* növelését szolgáló *Állami Bérlakás Program* előirányzatából, a *települések népességmegtartó képességének növelése* érdekében, a) szociális elhelyezés alapján történő *bérbeadás* céljából, vagy b) költségelven történő *bérbeadás* céljából, pályázat útján *vissza nem térítendő támogatást* igényelhet használt lakás vásárlására, illetve e lakások korszerűsítésére, bővítésére, felújítására, valamint önkormányzati tulajdonú nem lakáscélú ingatlan lakáscélra történő átalakítására az a települési önkormányzat, amelynek közigazgatási területén a bejelentett lakóhellyel rendelkező lakosok száma 2011. január 1-jén nem haladja meg a 2000 főt.⁴⁴ Településenként

41 Ld. R. 27. § (2)-(4) bekezdés.

42 Ld. uo. 27/A. § (1) bekezdés. Vö. uo. (2)-(4) bekezdés: „(2) Az (1) bekezdésben meghatározott jogcímekre támogatást a települési önkormányzat csak a közigazgatási területén lévő, illetve felépítendő ingatlanra igényelhet. (3) A pályázó települési önkormányzatnak a pályázat tárgyát képező bérlakások létesítéséről, valamint későbbi üzemeltetéséről együttműködési megállapodást kell kötnie az (1) bekezdés szerinti beruházást megvalósító gazdálkodó szervezettel. (4) Az új lakóépület építésére, használt lakás vásárlására és e lakások korszerűsítésére, bővítésére, felújítására, valamint önkormányzati tulajdonú nem lakáscélú ingatlan lakáscélra történő átalakítására fordított beruházási költség nem haladhatja meg a Melléklet alapján megállapított összeget.”.

43 Ld. uo. (5) bekezdés. Vö. uo. (6)-(11) bekezdés: „(6) A pályázó települési önkormányzat saját forrásának lehet tekinteni a tulajdonában lévő pénzügyi eszközöket (amely lehet saját forrásból származó pénzeszköz, illetve kölcsön), valamint a tulajdonában lévő olyan ingatlant, amely a pályázatban megjelölt cél megvalósításához szükséges. (7) A beruházás megvalósításához felhasznált ingatlant a támogatás szempontjából elismerhető beruházási költség 20%-ának megfelelő értéken kell beszámítani. (8) A pályázó települési önkormányzat részére – a támogatási szerződés megkötése előtt előterjesztett kérelemre – a támogatott tevékenység elindításához, valamint a likviditás biztosításához támogatási előleg nyújtható a támogatás 50%-ának megfelelő mértékig. Támogatási előleg folyósítására egy alkalommal kerülhet sor. A támogatási előleggel nem érintett támogatási részösszeg folyósítása az előleggel történő elszámolást követően, a 41. §-ban meghatározottaknak megfelelően történik. (9) Az (1) bekezdésben meghatározott jogcímen csak akkor igényelhető támogatás, ha a települési önkormányzat vállalja költségelvű lakbér alkalmazását. (10) Nem nyújtható támogatás olyan lakás megvásárlására, amelyet a települési önkormányzat 2001. január 1-jét követően idegenített el, függetlenül az időközben esetleg bekövetkezett tulajdonosváltásoktól. (11) A pályázat részletes feltételeit, valamint az elbírálása során alkalmazandó, a nyertes pályázók kiválasztását elősegítő szempontrendszerrel a pályázati útmutató tartalmazza.”.

44 Ld. uo. 27/B. § (1) bekezdés. Vö. uo. (2) bekezdés: „(2) Az (1) bekezdésben meghatározott jogcímekre

legfeljebb négy bérlakás létesítése támogatható, azzal, hogy a támogatás mellett létesíthető bérlakások számát a pályázati útmutató határozza meg.⁴⁵ A jogcímekre a települési önkormányzat támogatásként a támogatás szempontjából elismerhető beruházási költség legfeljebb 80%-ának megfelelő összeget, de legfeljebb ötmillió forintot igényelhet.⁴⁶

Véleményem szerint az emberhez méltó lakhatás feltételeinek mindenki számára történő biztosítását szolgálná, ha az állam az R.-ben foglaltakhoz képest jóval nagyobb mértékben támogatná az önkormányzatok bérlakás-állományának növelését.

A Nemzetgazdasági Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 1/2015. (I. 21.) NGM utasítás 1. melléklet 23. § (1) bekezdésének l) pontja, 58. § (1) bekezdésének k) pontja alapján a pénzügyekért felelős államtitkár, illetőleg a pénzügypolitikáért felelős helyettes államtitkár gondoskodik az otthonteremtési stratégia és a bérlakás-program koncepciójának kidolgozásáról. E tekintetben további, jelentős lépések megtétele szükséges.

A Magyarország Kormánya és Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata közötti együttműködési megállapodás végrehajtásával összefüggő feladatokról szóló 1936/2015. (XII. 12.) Korm. határozat (8. pontja) szerint a Kormány 2015. november 17. napján együttműködési megállapodást kötött Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzatával, s e megállapodásban foglaltak eredményes kormányzati végrehajtása érdekében munkacsoportot alakít egy helyi lakásprogram megvalósíthatóságának vizsgálatára az érintett minisztériumok és Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata képviselőinek bevonásával (felelős: nemzetgazdasági miniszter, belügyminiszter, nemzeti fejlesztési miniszter, Miniszterelnökséget vezető miniszter; határidő: azonnal). A Modern Városok Program keretében Magyarország Kormánya és a megyei jogú városok önkormányzatai között első ütemben kötött együttműködési megállapodásokkal összefüggő intézkedésekről szóló 1038/2016. (II. 10.) Korm. határozat 1. melléklet⁴⁷ XII. pont⁴⁸ 14. alpont szerint – e helyi lakásprogram megvalósíthatóságának vizsgálata tekintetében – 2016-ban nincsen költségvetési forrásigény.

Véleményem szerint e megkezdett úton haladva, a Kormány és az önkormányzatok közötti együttműködés keretében is, megfelelő helyi lakásprogramok korrekt megvalósításával tovább kell növelni annak esélyét, hogy az emberhez méltó lakhatás feltételei mindenki

---

támogatást a települési önkormányzat csak a közigazgatási területén lévő ingatlanra igényelhet.”

45 Ld. uo. (3) bekezdés. Vö. uo. (4) bekezdés: „(4) A használt lakás vásárlására és e lakások korszerűsítésére, bővítésére, felújítására, valamint önkormányzati tulajdonú nem lakáscélú ingatlan lakáscélra történő átalakítására fordított beruházási költség nem haladhatja meg a Melléklet alapján megállapított összeget.”

46 Ld. uo. (5) bekezdés. Vö. uo. (6)-(11) bekezdés: „(6) A pályázó települési önkormányzat saját forrásának lehet tekinteni a tulajdonában lévő pénzügyi eszközöket (amely lehet saját forrásból származó pénzeszköz, illetve kölcsön), valamint a tulajdonában lévő olyan ingatlant, amely a pályázatban megjelölt cél megvalósításához szükséges. (7) A beruházás megvalósításához felhasznált ingatlant a támogatás szempontjából elismerhető beruházási költség 20%-ának megfelelő értéken kell beszámítani. (8) A pályázó települési önkormányzat részére – a támogatási szerződés megkötése előtt előterjesztett kérelemre – a támogatott tevékenység elindításához, valamint a likviditás biztosításához támogatási előleg nyújtható a támogatás 50%-ának megfelelő mértékig. Támogatási előleg folyósítására egy alkalommal kerülhet sor. A támogatási előleggel nem érintett támogatási részösszeg folyósítása az előleggel történő elszámolást követően, a 41. §-ban meghatározottaknak megfelelően történik. (9) Az (1) bekezdés b) pontjában meghatározott jogcímen csak akkor igényelhető támogatás, ha a települési önkormányzat vállalja költségelvi lakbér alkalmazását. (10) Nem nyújtható támogatás olyan lakás megvásárlására, amelyet a települési önkormányzat 2001. január 1-jét követően idegenített el, függetlenül az időközben esetleg bekövetkezett tulajdonosváltásoktól. (11) A pályázat részletes feltételeit, valamint az elbírálása során alkalmazandó, a nyertes pályázók kiválasztását elősegítő szempontrendszert a pályázati útmutató tartalmazza.”

47 A Modern Városok Program keretében Magyarország Kormánya és a megyei jogú városok önkormányzatai között első ütemben kötött együttműködési megállapodásokban foglaltak megvalósításával kapcsolatos forrásigény.

48 Magyarország Kormánya és Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata közötti együttműködési megállapodás végrehajtásával összefüggő feladatokról szóló 1936/2015. (XII. 12.) Korm. határozat vonatkozásában.

számára kellően biztosítottak legyenek. Ennek keretében azokra is gondolni kell, akik számára a természetes személyek adósságrendezéséről szóló törvénnyel nem sikerült (megfelelő) védelmet nyújtani.

4. A nevelésbe vételből kikerült fiatal felnőttek otthonteremtési támogatása

Az otthonteremtési támogatás hivatkozott regulációja mellett az „otthonteremtési stratégia” részeként értékelhető a nevelésbe vételből kikerült fiatal felnőttek otthonteremtési támogatásának a szabályozása is, amely a lakásbérlet útján történő lakhatás megoldásának elősegítését is magában foglalja.

A *gyermek védelméről és a gyámügyi igazgatásról* szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) szerinti otthonteremtési támogatás célja, hogy a nevelésbe vételből kikerült fiatal felnőtt lakáshoz jutását, tartós lakhatása megoldását elősegítse.⁴⁹ E támogatás Magyarország területén használható fel a) részben vagy egészben a fiatal felnőtt tulajdonába kerülő vagy már a fiatal felnőtt tulajdonában lévő lakás lakhatóvá tételére, b) építési telek, életvitelszerű lakhatásra alkalmas lakás, családi ház, tanya vásárlására, építésére, tulajdon- vagy tulajdonrészszerzéssel járó felújítására vagy bővítésére, c) bérleti jogviszony létesítéséhez szükséges összeg megfizetésére, lakás bérleti díjának kifizetésére, d) önkormányzati bérlakás felújítására, e) államilag támogatott lakásprogramban vagy lakás-előtakarékossági programban való részvételre, f) otthonteremtést elősegítő hitelintézeti kölcsön összegű törlesztésére, g) indokolt esetben a tartósan beteg vagy fogyatékos fiatal felnőtt megfelelő ellátását biztosító, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény hatálya alá tartozó bentlakásos szociális intézménybe fizetendő egyszeri hozzájárulásra.⁵⁰

49 Ld. Gyvt. 25. § (1) bekezdés; és indokolása. Otthonteremtési támogatásra jogosult az a fiatal felnőtt, akinek a) legalább hároméves időtartamú folyamatos – gondozási helyén töltött – nevelésbe vétele a nagykorúvá válásával szűnt meg, és b) készpénzének, biztosításra vagy más célból lekötött betétjének, vagy ingatlan vagyonának értéke a nagykorúvá válásakor nem haladja meg az öregségi nyugdíj legkisebb összegének hatvanszorosát, azzal, hogy az öregségi nyugdíj legkisebb összegeként az otthonteremtési támogatás megállapítása időpontjában érvényes öregségi nyugdíj legkisebb összegét kell figyelembe venni [ld. uo. (2) bekezdés]. A készpénz vagyonba a fiatal felnőtt árvaellátásából és keresményéből származó megtakarítást nem lehet beszámítani. A nevelésbe vétel időtartamába az ideiglenes hatályú elhelyezés időtartamát is be kell számítani, feltéve, ha a gyermeket ideiglenesen nevelőszülőnél vagy gyermekotthonban helyezték el [ld. uo. (3) bekezdés]. Akkor is jogosult a fiatal felnőtt a támogatásra, ha a három évnél rövidebb időtartamú nevelésbe vételére a Gyvt. 78. § (1) bekezdés a) pont ab), ac), ad) és b) pont ba) alpontjában meghatározott okból került sor [ld. uo. (4) bekezdés].

50 Ld. uo. (5) bekezdés. Az otthonteremtési támogatás iránti kérelemben nyilatkozni kell a Gyvt. 25. §-ának (2)-(4) bekezdésében meghatározott feltételekről, valamint arról, hogy a fiatal felnőtt az otthonteremtési támogatás felhasználása során az utógondozó intézménnyel együttműködik [ld. uo. (6) bekezdés]. A gyámhatóság az otthonteremtési támogatás iránti kérelem alapján az utógondozás vagy utógondozói ellátás alatt nem álló fiatal felnőtt részére elrendeli az utógondozást; az otthonteremtési támogatás céljának megvalósulásához az utógondozást biztosító intézmény a támogatással való elszámolásig segítséget nyújt [ld. uo. (7) bekezdés]. Az otthonteremtési támogatás mértékét a folyamatos nevelésben eltöltött évek és a jogosult készpénz és ingatlan vagyonának együttes értéke alapján úgy kell megállapítani, hogy a vagyonnal nem rendelkező jogosult esetén érje el, a vagyonnal rendelkező jogosult esetén pedig a vagyonnal együtt érje el a) a négy évnél rövidebb időtartamú nevelésbe vételnél az otthonteremtési támogatás megállapítása idején érvényes öregségi nyugdíj legkisebb összegének negyvenszeresét, b) a négy évet meghaladó időtartamú nevelésbe vételnél az otthonteremtési támogatás megállapítása idején érvényes öregségi nyugdíj legkisebb összegének ötvenszeresét, c) az öt évet meghaladó időtartamú nevelésbe vételnél az otthonteremtési támogatás megállapítása idején érvényes öregségi nyugdíj legkisebb összegének hatvanszorosát [ld. uo. 26. § (1) bekezdés]. Ha a fiatal felnőtt az otthonteremtési támogatást lakás bérleti díjának kifizetésére, államilag támogatott lakás-előtakarékossági programban való részvételre vagy ingatlan felújítására, bővítésre használja fel, a gyámhatóság az otthonteremtési támogatás összegének részletekben történő kifizetéséről dönthet; az ingatlan felújítása, bővítése céljára megállapított otthonteremtési támogatás részletekben történő kifizetése esetén a következő részlet kifizetésére csak akkor kerülhet sor, ha a fiatal felnőtt az előző részlet cél szerinti felhasználásáról okmányokkal igazoltan elszámolt [ld. uo. (2) bekezdés]. A fiatal felnőtt az otthonteremtési támogatás gyámhatóság által elfogadott célra történő felhasználásáról legkésőbb a támogatás megállapításától számított egy éven belül

A *gyámhatóság* az otthonteremtési támogatást a *központi költségvetés* terhére biztosítja.⁵¹

5. Összegzés

Az emberi méltóság, amely az Alaptörvény II. cikkének megfogalmazása szerint *sérthetetlen*, minden ember számára megköveteli a megfelelő lakhatást, szállást is. *Mindenkinek jár a hajlék is*. Senki sem fagyhat meg, mindenkit emberhez méltó körülmények illetnek meg (pl. kellő étel, ital, szállás, ruházat, egészségügyi ellátás).

A családok, a gyermekek, a rászorulóknak fokozott védelme, támogatása alapvető (alaptörvényi) követelmény. Minél védtelenebb, kiszolgáltatottabb az illető, annál inkább védendő, támogatandó, segítettendő.

Sok emberen, családon – a szükséges kondíciók híján – nem segít(ett) sem az adósságrendezési, sem az otthonteremtési (családvédelmi, családtámogatási) szabályozás. A baj fokozódását megelőzendő további, korrekt, megmentő lépések szükségesek – gyorsan.

A hathatós, tisztességes bérlakás-program e tekintetben helyes eszköz, az önkormányzatok ilyen irányú, az eddigiekhez képest jóval jelentősebb, nagyobb mértékű, lakásszámú támogatásával (vö. R. citált szabályai és költségvetési tv.). *Az otthonteremtési stratégia* kiteljesedésére van szükség, a nemzetgazdasági miniszter, az emberi erőforrások minisztere, a belügyminiszter, a nemzeti fejlesztési miniszter, az igazságügyi miniszter, a Miniszterelnökséget vezető miniszter felelősségével, az érintett minisztériumok és az önkormányzatok *megfelelő* bevonásával, a költségvetési tv. *forrásnövelő* módosításával.

Mindehhez – az apparátus szakértelmén túl – az említett aktusok (pl. az R. és a Gyvt.) is szolgáltatnak némi muníciót (ld. pl. „Állami Támogatású Bérlakás Program előirányzata”, jogcíme, támogatási mértékek). Azok *erőteljes központi költségvetési továbbvitele* indokolt.

---

okmányokkal igazoltan elszámol, kivéve ha az otthonteremtési támogatást *lakás bérleti díjának kifizetésére* vagy *államilag támogatott lakás-előtakarékossági programban* való részvételre használja fel; ezekben az esetekben az otthonteremtési támogatás felhasználásáról az utolsó részlet kiegyenlítését követő hónap utolsó napjáig kell elszámolni [ld. uo. (3) bekezdés]. Kiemelés: H. A.

51 Ld. uo. (4) bekezdés. A gyámhatóság öt év időtartamra elidegenítési tilalmat jegyeztet be az állam javára az ingatlan-nyilvántartásba az otthonteremtési támogatással megszerzett ingatlanra és az otthonteremtési támogatásból felújított, a támogatásban részesülő fiatal felnőtt tulajdonában vagy részben a tulajdonában lévő ingatlanra [ld. uo. (5) bekezdés]. Az otthonteremtési támogatásra jogosult fiatal felnőtt kérelmére, körülményeinek lényeges változása esetén a gyámhatóság az általa bejegyeztetett elidegenítési tilalmat feloldhatja, illetve a lejárat előtt hozzájárulhat az államilag támogatott lakás-előtakarékossági programba befektetett otthonteremtési támogatás összegének a Gyvt. 25. §-ának (5) bekezdése szerinti célra való felhasználásához; a gyámhatóság a Gyvt. 25. §-ának (5) bekezdésében meghatározott elidegenítési tilalmat bejegyezteti a korábbi – az otthonteremtési támogatás felhasználásával a fiatal felnőtt tulajdonába került – ingatlan felhasználásával megszerzett újabb ingatlanra, legfeljebb az előzőleg előírt elidegenítési tilalom időtartamának lejártáig [ld. uo. (6) bekezdés]. A Gyvt. 25. §-ának (5)-(6) bekezdésében meghatározott elidegenítési tilalomból eredő valamennyi polgári jogi jogviszonyban a Magyar Államot a kincstár képviseli [ld. uo. (7) bekezdés]. A gyámhatóság a gyermeket nagykorúságának elérése előtt hat hónappal írásban tájékoztatja az otthonteremtési támogatás lehetőségéről [ld. uo. 27. § (1) bekezdés]. Az otthonteremtési támogatás iránti igényt a kérelmező a nagykorúvá válást követően, de legkésőbb a 30. évének betöltéséig nyújthatja be; e határidő elmulasztása jogvesztő [ld. uo. (2) bekezdés]. Ld. még a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 15. számú melléklet /Formanyomtatvány az otthonteremtési támogatás iránti kérelemhez/, 16. számú melléklet /Formanyomtatvány az otthonteremtési támogatás iránti kérelemhez kapcsolódó pénzfelhasználási tervhez/; a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról szóló 235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. számú melléklet III. számú adatlap /A gyámhivatal által megállapított és folyósított pénzbeli ellátásokról [Gyvt. 140. § (1) bek. a) pont]/ A Otthonteremtési támogatás, különösen 3. pont.

Nagyon fontos, hogy *a bérlakás-állomány növelése is*, legyen szó önkormányzatok állami támogatásáról, Kormány és önkormányzatok közötti együttműködési megállapodásokról és ezek végrehajtásáról, valamint önkormányzatok és építőipari vállalkozások közötti, illetve egyéb szerződésekről, *maximálisan korrekt módon történjen*. Az államnak (szerveinek) e tekintetben is van mit tennie, és akkor a bérlakás-állomány növelésére is több pénz marad.

A KÖZSZOLGÁLATI (KÖZIGAZGATÁSI) ETIKÁRÓL

1. Bevezetés

Napjainkban (ismét) egyre gyakrabban merül fel – mind a szakirodalom, mind a társadalom részéről – az erkölcs szerepének hangsúlyozása az élet számos területén. Nem tekinthető kivételnek ez alól a tendencia alól a közigazgatás világa sem, a különböző államokban – igaz eltérő formában és különböző tartalommal – szép számmal akad példa úgynevezett közigazgatási etikai kódexek kibocsátására. E témakörrel összefüggésben alapvető kérdésként merül fel: vajon szükség van egyáltalán a közigazgatási etikára? Ha igen, akkor milyen tartalommal indokolt etikai normákat alkotni a közigazgatásban dolgozók tevékenységére vonatkozóan? Egyáltalán milyen kapcsolódási pontok rajzolhatók fel a közigazgatás és az erkölcs között?

A felvetett kérdések talán megfelelően érzékeltetik azt a sokszínűséget és komplexitást, ami a vizsgálandó tárgykört jellemzi és ebből következően több szempontú vizsgálat elé állítja a kutatókat. A demokratikus közigazgatás működésének alapfeltétele a közügyek pártsemleges intézése törvényesen működő keretek között szakmailag felkészült közszolgák által. Ezzel összefüggésben kiemelhető, hogy a közszolga magatartása miatt az ügyfelekben kialakuló esetlegesen negatív értékítélet elválaszthatatlan a közigazgatás megítélésétől, ebből fakadóan indokoltnak mutatkozik a társadalom által prioritásként kezelt elvek és elvárások megfogalmazása a közszolgák tevékenységére vonatkozóan. Le kell szögezni azonban azt is, hogy a „közigazgatás etika” területén a jogi szabályozás csupán alapozó jellegű lehet, a tárgykört érintő követelményrendszer egésze nem fogható át pusztán jogi eszközökkel, így jogon kívüli instrumentumok és módszerek alkalmazására is szükség van ezen a területen.⁵²

Ide kívánczik azonban még egy kérdéskör a „közszolgálati etika” terjedelmével összefüggésben. Arról van szó, hogy a jogalkotó részéről döntést igényel az is, hogy hivatali etika vagy magánetika regulálását végzi el a törvényhozó. A precíz és részletes definiálást mellőzve e helyütt csupán jelzem: a magánetika olyan erkölcsi, morális jellegű kötelezettségek előírását jelenti a közszolgákra nézve, amelyek nem csupán a hivatali működéssel összefüggésben, hanem a nap huszonnégy órájában orientálják a köztisztviselők magatartását. A hivatali etika – ezzel szemben – csupán a hivatali idő alatt szab kereteket a közszolgálati tisztviselők számára, ezek a normák kifejezetten és szigorúan a hivatali tevékenység végzése tekintetében érvényesül(het)nek.

Vizsgálandók azok az okok és jelenségek is, amelyek miatt ismét felértékelődött bizonyos morális, erkölcsi normák betartásának fontossága a különböző hivatások (így a közszolgálatban dolgozók) vonatkozásában. Egyrészt kiemelhető a vezetők és a beosztottak közötti sajátos kapcsolatrendszer, közelebről az emberi kapcsolatok mellett a függelmi tényezők világa, amelyek mind a vezető köztisztviselők, mind a beosztottak oldalán a harmonikus munkavégzést garantáló keretek és biztosítékok kiépítését igénylik. A közszolgák számára elengedhetetlen a biztonságos munkahelyi légkör, tevékenységük során a kiszámíthatóság biztosítása, a munka megfelelő megszervezése, valamint az az érzet, hogy a hatalmi pozícióban lévő vezető és a hivatal (hatóság) nem csupán hatalommal, hanem tekintéllyel is rendelkezik.

Az etikai szabályok fontossá válásának hátterében megfigyelhető azonban egy másik globális tendencia is, közelebről az, hogy megváltozott a polgári korban tapasztalt ideális

---

52 Ld. Thomson Dennis F.: A közszolgálati etika lehetősége, in Közszolgálat és etika, Szerk. Gulyás Gyula, Budapest, 1997. Helikon Kiadó, 34.

állapot, amelynek hatása van az állam, a társadalom, a kisebb közösségek, valamint az egyének közötti viszonyok újragondolására. A polgári államok társadalmá (ez alatt a kontinentális és észak-amerikai modelleket értve) az egyének kölcsönös tiszteletén, az egyenjogúság mindenhatóságán és az adott szó szentségén alapult, amely megkövetelte bizonyos morális szabályok betartását a társadalmon belül. Ez az együttélési forma azonban alapjaiban megváltozott, bizonyos általános jelenségek – így a bűnözés világméretűvé válása, az erkölcsi követelmények meglazulása – hatására felbomlottak a kapcsolatok és alapszabályok, amelyek az államilag szervezett társadalom stabilitását biztosították.^{53 54}

Ezzel látszólagosan ellentmond az a jelenség, amely az alkotmányok és a jogrendszerek erkölcsiesedésében ölt testet. Kiemelendő azonban, hogy a két tendencia között ok-okozati összefüggés fedezhető fel, hiszen épp a fenti negatív változások indokolták bizonyos erkölcsi normák jogszabályokba történő beépítését, lehetővé téve ezzel azok állami kikényszerítését. A jogalkotói szándék abból a feltevésből indult ki, hogy a fenti jelenségek orvoslására nem bizonyultak elegendőnek a jellegzetesen jogi eszközök, így társadalmi igény formálódott arra, hogy a különböző érdekcsoportok, szakmai közösségek, valamint az állam dolgozza ki az alapvető erkölcsi normákat, másrészt tagjai vonatkozásában tegye kötelezővé azok betartását. Ennek az lett a következménye, hogy több állam alkotmányában, alaptörvényében és egyéb jogszabályaiban elszaporodtak olyan általánosan megfogalmazott elvek és értékek, mint a jóhiszeműség és tisztesség elve, a méltányosság követelménye, a rendeltetészerű joggyakorlás, a közérkölc, valamint a közzolgák alkotmányhűségének deklarálása.

Kiemelendő a közzolgálati jogállás ama jellemzője is, amely – általános értelemben – valamely szervezet tagjaként érinti a közzolgákat. Közlebről arról van szó, hogy bármilyen szervezetbe történő belépés egyes alapvető szabadságok önkéntes korlátozását (is) eredményezi. Ebben a körben csupán utalok arra, hogy az egymáshoz való vonzódás, egymás megajándékozása vagy éppen az alkoholfogyasztás más tekintet alá esik (és más elvárásokkal, jogkövetkezményekkel párosul) az „egyszerű” magánszemély, valamint a közzolgálat személyi állománya tekintetében.⁵⁵

Mivel a közzolgák mindennapi jelleggel (sokszor önkényesen) gyakorolnak közhatalmat, az állampolgároknak joggal merül fel annak az igénye, hogy létezzen valamilyen féken tartó erő, amely kifejez olyan minimum elvárásokat, amelyek képesek keretek közé szorítani a köz érdekében tevékenykedő hivatalnokok magatartását. Sokan ezt az etikában látják, így napjainkban egyre több államban kerülnek morális értékek jogszabályi formában szabályozásra a közzolgákkal összefüggésben. A közzolgálati tisztségviselők jogállásának, működésüknek erkölcsi elemekkel átítatott alapokra helyezésétől két irányban is várható pozitív változás. Egyrészt a közzolgákban a közigazgatást (közvetve az államot) látó állampolgároknak az államhatalomba és annak intézményeibe vetett bizalma erősíthető abban az esetben, ha a köz szolgálai etikusan, morális szabályok szerint végzik munkájukat. Lehetőséget teremt továbbá a közzolgálati éthosz arra is, hogy a köztisztviselőket (kormánytisztviselőket) a közjó szolgálatára indítsa, ezáltal az egész társadalom érdekében működjenek közre az állami feladatok végrehajtásában.

A közzolgákkal szemben megfogalmazott erkölcsi követelmények kodifikálásának egyre több államban történő elszaporodása összefügg a korrupciós kockázatok megnövekedésével is. Nem igényel bizonyítást az a tétel, hogy a hivatalnoki karra nehezedik a legnagyobb korrupciós fenyegetettség, mivel gyakran fordul elő, hogy a döntési folyamat kedvező irányba történő befolyásolása érdekében az érdekeltek törekednek „megolajozni” a

---

53 Ld. Ádám Antal: Etikáról, erkölcsről és a közigazgatási etikai kódexről, in Jura (2012/2) 25.

54 Ezt a folyamatot erősítette az állam és az egyház elválásztása is, mivel az erkölcsi normákat általános szabályokká emelő egyházi dominancia „fakulását” követően nem alakult ki olyan összetartó erő, amely helyettesíteni tudta volna ezt a stabilizáló hatású morális parancsot.

55 Ld. Szabó Gábor: A szervezeti etika alapvető kérdései, in Jura (2008/1) 215.

döntéshozatalt. Ez abból a szempontból tekinthető veszélyes jelenségnek, mert ez a jelenség képes „megrontani” az államapparátusba vetett közbizalmat, valamint a közigazgatás döntéshozatali mechanizmusát.⁵⁶ Tömören fogalmazva a korrupció nem más, mint az igazságos döntési folyamat megfertőzése, ezáltal a hivatalnoki kar iránt megnyilvánuló közbizalom rombolása, amelynek mozgatórugója a pártatlan döntések „megvásárlása”.

A munka világának alapvető szabályai az egyes államok alkotmányaiban és a zömében törvényi szintű szabályokban találhatók, sok kérdés, különösen az olyan magatartások szabályozása, amelyek a „jogszerű, de erkölcstelen” határán mozognak, nem szerepelnek a részletes szabályozásban, ezért azok regulálása érdekében egyre nagyobb igény mutatkozik belső szabályzatok megalkotására. Számos, a közszolgálati munkaviszonyt érintő törvényi rendelkezés – így a rendeltetésszerű joggyakorlás követelménye, a joggal való visszaélés tilalma vagy az eskütétel – nem csupán jogi, hanem erkölcsi jellegű normáknak is tekinthetők, amelyeknek az ad különleges jelentőséget, amikor – eme előírásokat megsértve – a kötelezett közszolga és a társadalom érdekei ellentmondásba kerülnek. Ebből következik, hogy a törvényi szabályozásban megjelenő, a közhivatalnokok tevékenységét orientáló általános értékek részletezésre szorulnak, azok kibontása érdekében szükséges etikai szabályzatok megalkotása.

Nyilvánvaló az is, hogy az etika fogalmát, tartalmát illetően számos meghatározás létezik a szakirodalomban. A definícióalkotásra vállalkozó szerzők kimerítő említését mellőzve csupán két felfogásra utalok. Teleky Pál – 1941-ben közölt „Az igazi tisztviselő” című tanulmányában – egyszerűen fogalmazott: a keresztény erkölcsöt tekintette alapnak a közszolgálatban.⁵⁷ Más megközelítés szerint – gondolok itt elsődlegesen Ádám Antal felfogására – az etika érték kötött kategóriának tekinthető, hiszen a közjó, a közszolgálat, a közérdek mindig a jó szolgálatára hivatott, ezek mögött a fogalmak mögött könnyen felismerhetők egyéni és kollektív érdekek, amelyek kivétel nélkül értékek minősülnek.⁵⁸ Fentiekre tekintettel az alábbi tanulmányban az erkölcs és a közigazgatás összefüggésrendszerének egyes szegmenseit kívánom vizsgálat tárgyává tenni, ennek keretében a közszolgálati etika témakörét, szabályozását érintem.

2. Jog és erkölcs viszonya

Régebben nem volt élesen szétválasztható a jogi norma, illetve az erkölcsi parancs, mivel az úgynevezett ősnormának egyetlen célja volt – függetlenül annak eredetétől –, mégpedig „az életben maradás biztosítása az egyén számára”.⁵⁹ Ahhoz, hogy a jogi normák és a morális parancsok közötti alapvető különbséget, egymáshoz való viszonyukat fel tudjuk vázolni, meg kell vizsgálni a két norma megsértése esetén alkalmazható szankciókat. Az erkölcsi szabályok jogi normákként történő megjelenítésének az a kiinduló pontja, hogy a szankció ne indítéka, hanem biztosítéka legyen az önkéntes jogkövetésnek. Ez azt a követelményt támasztja a címzettek (közszolgák) elé, hogy az etikai szabályokat meggyőződésből kövessék, azt a közszolgálatához tartozónak véljék, esetleges nem teljesülésük esetén azonban állami kényszerhatalom is igénybe vehető legyen.

A jog és az erkölcs egyaránt az emberi élet kormányzására hivatott, ezáltal a jó irányába orientálja az egyéneket.⁶⁰ Eme normák abban azonban különböznek, hogy a jogi előírások

---

56 Ld. Andrassy György: Filozófia és jogász etika, Pécs, 2008. PTE ÁJK, 209-212.

57 Ld. Fábíán Adrián: Közszolgálati etika – önkormányzati etika, in Jegyző és Közigazgatás (2012/5) 27.

58 Ld. Ádám i. m. 17.

59 A korabeli előírások alapvetően tilalmakat határoztak meg, az egyének számára inkább írtak elő valamely magatartástól való tartózkodást, mintsem pozitív tevékenység tanúsítását.

60 Ld. Andrassy i. m. 80.

nem teljesítése esetén fizikai kényszer is alkalmazható, ezzel szemben az etikai normák megsértése nem fenyeget külső kényszereszközökkel, csupán a norma helyességéről való meggyőződés képezi azt az erőt, amely a címzettek engedelmességét kiválthatja. Ennek az lett a következménye a korábbi korszakokban, hogy azokat a jogszabályokat, amelyek találkoztak a társadalom többségének értékítéletével (mivel az állampolgárok akár erkölcsi megfontolásokból egyetértettek a benne foglalt kötelezettséggel), nagyobb arányban jellemezte az önkéntes jogkövetés, mint a „szimpla” jogi normákat, amelyeket csak legalitásuk miatt tartottak be a címzettek. Napjainkra viszont megfordult ez a tendencia, és éppen azért került sor egyre több államban etikai szabályok jogszabályba foglalására, mivel – a morális, szakrális kötöttségek lazulásának eredményeképpen – kevésbé érvényesülnek a korábban elvárt etikai normák, így szükséges melléjük tenni az állami kényszerhatalmat is.⁶¹

A jogi normák és az erkölcsi elvárások viszonyát vizsgálva érdemes a fenti képet két vonatkozásban tovább árnyalni. Egyrészt megfigyelhető bizonyos morális kérdések jogi szabályozása, jogszabályba foglalása.⁶² Kiemelendő azonban az is, hogy ebben az esetben már jogi kötelezettségről és morális követelményről beszélünk, mivel ezáltal a jogalkotó a morális töltetű kötelezettséget a jogi norma részévé tette. Másrészt említést kell tenni arról is, hogy a jogállami közigazgatás azt a követelményt támasztja a közszolgálatban dolgozók elé, hogy a közhatalom gyakorlása a törvényeknek és egyéb jogszabályoknak alárendelt módon történjen. Ebben a megközelítésben rögzíthető, hogy a jog mindig megelőzi az erkölcsöt, mivel a köztisztviselő elsődlegesen a jogszabályok betartására köteles. Ebből következik az is, hogy a jogi normává nem transzformált erkölcsi parancsok követésére akkor kerülhet sor, ha a jogi szabályozás véget ért.⁶³ A közszolgálati etika – ebből következően – olyan területeken bírhat jelentőséggel, amelyek kívül esnek a jogi szabályozáson.

3. A közigazgatási etika normativitása

3.1. A szabályozás előzményei Magyarországon

Magyarországon az etikai kódex megalkotása iránti igény már a rendszerváltoztatást követő első években megjelent, hiszen a közszolgálatot szabályozó törvények és egyéb jogszabályok nem adtak és ebben a vonatkozásban ma sem adnak kellő támpontot a közszolgák konkrét magatartásainak, szükséges tehát morális alapokon is nyugvó részletező szabályok alkotása.⁶⁴

A magyarországi előzményeket tekintve három momentumot érdemes kiemelni az 1990 utáni fejlődésből. Egyrészt a köztisztviselők jogállásáról szóló törvény – ugyan csak pár éven keresztül – tartalmazta az etikai eljárás szabályait, konkrét etikai normákat azonban nem épített be a jogalkotó az 1992-ben elfogadott törvénybe. Pár évvel később – a Belügyminisztérium gondozásában – született tervezet „A Köztisztviselői Etikai Kódexről”, amellyel kapcsolatosan kiemelendő, hogy egyik oldalról általános elveket (pl. alkotmányhűség, pártpolitikai semlegesség, szolgálat elve) rögzített, másik oldalról ez a dokumentum egyéb jogalkotói lépések híján nem nyert normatív szabályozást. Legutóbb 2009-ben fogadott el az Országgyűlés határozatot a közszféra alapvető etikai

---

61 Ennek a folyamatnak eredményeképpen egyrészt számos erkölcsi követelmény nyer jogi színezetet, másrészt a jogi előírások végrehajtása kiegészül(het) erkölcsi biztosítékokkal (is).

62 Erre a tendenciára hozható fel példaként egyebek mellett a lojalitás közszolgálati kötelezettségként történő rögzítése, amelyet a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Kttv.) 83. § (1) bekezdése is kinyilvánít.

63 Ld. Fábrián (2012) 27.

64 Néhány évvel ezelőtt egy, a köztisztviselők értékorientációját vizsgáló felmérés rámutatott, hogy a magyar közszolgák igenis érzékenyek a morális kérdésekre, és inkább várják az etikai kódextól az iránymutatást, mint a normatív jellegű szabályozást.

követelményeiről. Ezzel a jogalkotó olyan alapvető követelményeket, elvárásokat sorolt fel, amelyeknek meg kell jelenniük a különböző szolgálati jogviszonyokat reguláló etikai szabályzatokban. E tervezet utóéletével kapcsolatban rögzíthető, hogy a határozat felkérte az OIT elnökét, ÁSZ elnökét, a Legfőbb Ügyészt, a Miniszterelnököt, és MNB elnökét, hogy az alárendeltségükben tevékenykedő közszolgák vonatkozásában tegyenek lépéseket a konkrét etikai kódexek megalkotása érdekében. Ez a folyamat azonban elakadt, így ennek a kezdeményezésnek sem lett kézzel fogható eredménye.

A jogalkotó – felismerve a közszolgálati etika szabályozása iránt megnyilvánuló társadalmi igényt – tett egy óvatos lépést e tárgykör továbbfejlesztése érdekében, mivel a közszolgálati tisztségviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény egyrészt szabályozási körébe vonja az etikai eljárást, másrészt meghatároz ügynevezett általános magatartási szabályokat,⁶⁵ amelyek tartalommal való megtöltésével azonban még mindig adós a törvényhozó.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a közszolgálatban dolgozók megítélése évről évre romlik, amelynek egyik okaként a közigazgatást – sokak szerint – egyre inkább jellemző korrupció elhatalmasodása jelölhető meg, az etikai kódexek megalkotása ebből kifolyólag alapkövetelmény. Látható az is, hogy több helyi önkormányzat alkotott magára nézve etikai kódexeket, ezek azonban általában megmaradnak az általános követelmények deklarálásánál, a néha megfoghatatlan értékek felsorolásánál, ezeket részletező konkrét példákat, a mindennapi munkavégzés során alkalmazható iránymutatásokat nem tartalmaznak.⁶⁶ Ebből a szempontból is indokolt – álláspontom szerint – a ma már törvényi szinten is deklarált ügynevezett hivatásetikai szabályokat részletező, azokat példákkal, konkrétumokkal magyarázó etikai kódexek megalkotása.

Miután a törvényesség érvényesülésének mindennapos gyakorlata összefügg a közszolgák hatalomgyakorlásával és egész életmódjukban megnyilvánuló tartásukkal, az egyének közszolgákról alkotott, saját benyomásokból táplálkozó értékítélet elválaszthatatlan az egész közigazgatástól, így az etikai normákat be nem tartó köztisztviselő (kormánytisztviselő) nem csupán magáról, hanem a teljes közszolgálati intézményrendszerrel állít ki „bizonyítványt”.⁶⁷

3.2. Nemzetközi kitekintés

A közigazgatás személyi állományába tartozó közszolgák tevékenységének morális kereteket szabó közigazgatási etika indokoltságának általános megalapozását követően érdemes kitekinteni más államok szabályozására. Ezt alapvetően két tényező indokolja: egyrészt előnyös lehet a hazaitól eltérő modellek áttekintése a magyar rendszer továbbfejlesztése érdekében, másrészt szükséges utalni azokra a nemzetközi törekvésekre, amelyek hatással vannak (és a jövőben még inkább hatással lesznek) valamennyi tagállam, így hazánk regulációjára is.

Az említésre kerülő nemzetközi egyezmények arra kívánják inspirálni az államokat, hogy – a korrupció leküzdése érdekében – helyezték erkölcsi alapokra a közigazgatás működését, határozzanak meg morálisan követendő elveket az állami alkalmazottak számára. A továbbiakban azokról a nemzetközi szerződésekről szólok, amelyek – közvetve vagy

---

65 Ebbe a körbe tartozik – egyebek mellett – az elfogulatlanság követelménye, a hűség deklarálása, valamint az összeférhetetlenségi szabályok rögzítése.

66 Ld. Bencsik András – Burai Petra – Csefkó Ferenc – Fábíán Adrián: Az önkormányzatok átlátható, korrupciómentes működése, in Új Magyar Közigazgatás (2012/7-8) 57.

67 Az is nyilvánvaló, hogy a közszolgákkal szemben megfogalmazódó követelmények rendszere nem fogható át pusztán jogi eszközökkel, ezért elengedhetetlen olyan magatartási szabályok meghatározása, amelyek az élet minden területére kiterjedő zsinórmértéket adnak a közszolgák számára.

közvetlenül – elvárják a közigazgatást determináló etikai szabályok megalkotását a részes államoktól.

Az ENSZ korrupciós egyezménye azzal a céllal jött létre, hogy a közügyekben és a köztulajdonnal kapcsolatban erősítse a becsületesség, a számonkérhetőség és a felelősség témakörét, ezáltal felveti az etikai kérdések fontosságát a közigazgatásban. Az egyezmény – alapvető célkitűzéséből kiindulva – azt a kötelezettséget rója a tagállamokra, hogy intézmény- és jogrendszerükön belül alkalmazzanak speciális magatartási szabályokat a közfeladatokat ellátó személyek tevékenységére a fedhetetlenség és a becsületesség „izmosítása” érdekében.⁶⁸ E nemzetközi dokumentum – a korrupció megelőzésének és bizonyos etikai kérdéseknek az együtteséből kiindulva – követelményként fogalmazza meg a közigazgatási etikai kódexek megalkotását.

Kiemelendő, hogy az OECD is felismerte a közszféra iránt megnyilvánuló állampolgári bizalom erősítésének szükségességét, kifejezésre juttatta továbbá azt is, hogy ez a cél csak etikai intézkedések által valósítható meg. A közigazgatás iránti bizalom növekedése egyrészt kedvező környezetet teremthet a magánszférában, másrészt – ezen keresztül – katalizálhatja a gazdasági fejlődést is. Ebből kiindulva az OECD ajánlása meghatározza a legfontosabb alapelveket a tagállamok számára, így azt, hogy az etikai szabályok világos megfogalmazásban nyerjenek rögzítést, az etikai normákat tükrözze a jogi keretrendszer, kiemeli továbbá az etikai tanácsadás biztosításának fontosságát is.⁶⁹ A GRECO (Group of States against Corruption) pedig már 2006-ban sürgette Magyarország vonatkozásában az etikai kódex megalkotását, külön is kiemelve az ajándékozási és az ajándékok elfogadására vonatkozó szabályok beépítését.⁷⁰

Ezek után érdemes röviden „leltárt készíteni” a világ néhány államában megnyilvánuló szabályozási megoldásokról. Az európai országok közül Olaszország emelhető ki ebben a tekintetben, ahol létezik etikai kódex a közigazgatásra vonatkozóan. A szabályozásról összességében elmondható, hogy ezeknek az etikai szabályoknak az alkalmazására akkor kerülhet sor, amennyiben az adott kérdéskörre nézve nincs jogi szabályozás. Spanyolországban ezzel szemben nem található ilyen dokumentum, hanem úgynevezett „jó kormányzás kódexe” hozható összefüggésbe a vizsgált témakörrel.⁷¹ Ez valójában úgy jött létre, hogy a kormányzat kötött egy megállapodást a leghosszabb ideje a közszolgálatban dolgozók szervezetének képviselőivel, amely nem kifejezetten etikai követelményeket, hanem jogi elveket foglal magában, amelyeknek tükröződniük kell a közszolgák ténykedései során.^{72, 73} A külföldi megoldások számba vételének zárásaként jelzem, hogy az Amerikai Egyesült Államokban is létezik közigazgatási etikai kódex, amely azonban – szemben az eddig ismertetett megoldásokkal – nagyon gyakorlatias: nem általános előírásokat fogalmaz meg, hanem (példálózó jelleggel) eseteket ír le, azt határolja körül, hogy a különböző szituációkban hogyan köteles a közszolga viselkedni.

Más a helyzet azonban Nagy-Britanniában, ahol nem létezik önálló közszolgálati törvény, nincs továbbá olyan írott jogszabály sem, amely az ország alaptörvényének lenne tekinthető.^{74, 75} Az angol alkotmányos háttérrel elmondható, hogy a köztisztviselők a Korona

68 Vö. az Egyesült Nemzetek Szervezete Meridában, 2003. december 10-én kelt Korrupció elleni Egyezményének kihirdetéséről szóló 2005. évi CXXXIV. törvény 8. cikk 2. bekezdésével.

69 Ehhez ld. Principles for managing ethics in the public service. OECD Recommendation. In: PUMA Policy Brief No. 4. Public Management Service 1998 <http://www.oecd.org/dataoecd/60/13/1899138.pdf> (2013.01.10.).

70 GRECO Compliance Report on Hungary. Second Evaluation Round 2008.

71 Ld. Fábrián (2012) 28.

72 Ld. Andrassy i. m. 286-288.

73 Egyebek mellett a tisztesség és a becsületesség előírása, a diszkrimináció felszámolása, az udvariasság deklarálása, valamint a bizalmas információk védelmének kötelezettsége jelenik meg az amerikai regulációban.

74 Ld. Andrassy György – Szabó Gábor: Üzleti etika és közéleti etika, Pécs, 1999. JPTE KTK, 220.

75 Léteznek azonban olyan speciális jogforrások, amelyet szabályozzák a hivatalnoki munka egyes részterületeit. Ebbe a körbe tartozik – egyebek mellett – az 1977-ben kibocsátott Croham Directive on the

szolgálóinak minősülnek, ebből levezethető tehát a hűség és az engedelmesség kötelezettsége. Az angol megközelítés abból indul ki, hogy nincs szükség a közszolgák magatartását orientáló magatartási szabályzat elfogadására, mivel a jogi szabályozásban *expressis verbis* vagy implicit módon megjelenő elvárások és egyes úgynevezett íratlan elvek alapján minden, a gyakorlatban előforduló problematikus kérdés megoldható.⁷⁶

3.3. A közigazgatási etika „sarokpontjai”

Az eddigiekben áttekintést adtam a közigazgatás és az erkölcsi tanok összefüggésrendszerének egyes komponenseiről, ebből – reményeim szerint – kirajzolódott az a szükségszerűség, amely a közigazgatási etikai kódexek megalkotása mögött meghúzódik. Nem mindegy azonban az sem, hogy a jogalkotó milyen kiindulópontból közelít e témakörhöz, milyen módon és milyen tartalommal vonja szabályozás alá a közszolgálat egyes etikai vonatkozásait. Az alábbiakban azokat a problematikus kérdéseket veszem sorra, amelyek tisztázást igényelnek a törvényhozó oldaláról.

Mindenekelőtt tisztázandó az etikai kódex jellege. Ez azért fontos kérdés, mert – mivel morális kérdések jogilag kötelezővé tételéről van szó – valamilyen módon biztosítani kell eme előírások végrehajtását, azok gyakorlati érvényesülését. Egyesek szerint a közigazgatási etikai kódex ne foglaljon magában olyan konkrét előírásokat, amelyeket más jogágak – így a büntetőjog, a közszolgálati jog, a fegyelmi jog vagy éppen a polgári jog – érint, csupán olyan általános értékek felsorolását rögzítse a jogalkotó, amelyek kifejezésre juttatják azokat a morális elvárásokat, amelyek meghatározóak kell, hogy legyenek a közszolgák ténykedései vonatkozásában.⁷⁷ Van azonban egy másik elgondolás is, amely egyrészt rögzíti a közszolgákkal szemben támasztott absztrakt követelményeket, de a kódex gyakorlati alkalmazását elősegítendő azokat részletező, példalozó felsorolások által igyekszik kibontani, tartalmat adva a keretjellegű meghatározásoknak. Kiemelkedő jelentőségű azonban az is, hogy a megalkotandó etikai kódex ne csupán „kívánságlistát” nyújtson a közszolgákkal szembeni követelményekről, hanem az etikai normák megsértése esetén lefolytatandó eljárásnak és szankcionálásnak is adjon normatív keretet.

A másik tisztázandó kérdéskör a kódex betartásával összefüggésben merül fel, mert e normák megalkotásának módja jelentős hatást gyakorol(hat) a kódexben foglaltak valós érvényesülésére. Egyes államok valamilyen közhatalmi aktus által (törvénybe vagy rendeletbe foglalva) adnak normatív erőt az etikai kódexeknek, az eljárás lefolytatására pedig a közvetlen felettest (a munkáltatói jogkör gyakorlóját) jogosítják fel. Ezzel szemben a másik, alulról jövő kezdeményezés általi módja a kódex megalkotásának, amikor valamilyen önzagazgatási mechanizmus eredményeképpen születnek meg az érintett normák. Ez azt jelenti, hogy az érintettek maguk dolgozzák ki a rájuk vonatkozó etikai szabályokat, sőt azok alkalmazása is adott szakma, szakmai közösség intézményi keretein belül marad. Nehéz egyértelműen állást foglalni, hogy melyik módszer megfelelőbb egy államban, mivel a közhatalmi megerősítés lehetővé teszi az állam általi kikényszerítést, az olyan normák esetében azonban nagyobb valószínűséggel jelenhet meg az önkéntes jogkövetés, amelyek kidolgozása az érintettek egyetértésével történik.

A különböző államokban (és szakmákban) érvényesülő etikai kódexek áttekintése alapján rögzíthető, hogy nagy „szórást” mutatnak a létező kódexek abban a tekintetben, hogy milyen tartalommal szabályozzák a közszolgákra irányadó morális kötelezettségeket.

Disclosure of Official Information, a The Duties and Responsibilities of Civil Servants in Relation to Ministers elnevezésű közlemény, valamint az Establishment Officer's Guide.

⁷⁶ Ld. Andrassy – Szabó i. m. 221.

⁷⁷ Ld. Ádám i. m. 26.

Megfigyelhető egyrészt kifejezetten jogi kategóriák (pl. lojalitás) rögzítése egyes etikai kódexekben. A különböző regulációk ismertetésének mellőzésével kiemelhető, hogy differenciált alapállásból közelít a jogalkotó (és az állam) a közigazgatás személyzetétől elvárt hűség kérdésköréhez. Az angolszász államokban a hivatalnokok számára az egyéni jogok biztosítása és a hivatalnoki rétegen belül érvényesülő „egész-séges verseny” egyensúlya fejezi ki a lojalitás lényegét, míg Japánban az állam iránti totális és feltétlen elkötelezettséget várja el a szabályozás a címzettektől, egyes skandináv országokban pedig a munkatársak számára biztosított optimális munkakörnyezet és a kooperáció áll a középpontban.

Látható azonban az is, hogy a vezető és a beosztott közötti bizalmi viszony létezését, mibenlétét nagymértékben befolyásolják különböző tényezők, így – egyebek mellett – a hivatalnokok közötti túlzott érdekharc kibontakozása, a felettes szerepének esetleges megkérdőjelezése, vagy éppen a rokonszenv, illetve túlzott megnyilvánulása a hivatali szervezeten belül. A felsorolt jelenségek könnyen leronthatják a hivatalnokok közötti, valamint a beosztottaknak a vezetők irányába megnyilvánuló hűségét, lojalitását. Elengedhetetlen ezért valamely szervezeten belül a bizalom felépítése, valamint a megrendült bizalmi alapállás helyreállítása. Ennek megfelelő eszköze lehet a vezető és a beosztottak közötti optimális kommunikáció, a pártatlanság és a méltányosság széleskörű gyakorlása, valamint a szakmaiság és a következetesség érvényre juttatása.⁷⁸

Vitathatatlan, hogy van morális (erkölcsi) alapja a jelzett kötelezettségnek, ebből fakadóan az etikai normák közötti említése aligha lenne kifogásolható. Azáltal azonban, hogy a jogi szabályozás normatív jelleggel írja elő a közszolgák számára e kötelmet, indokolatlannak tekinthető ennek szerepeltetése a kódex előírásai között. Másrészt olyan értékek normatív jellegű kinyilvánítása iránti igény is megfogalmazódik, amelyek kétségtelenül fontosnak minősülnek, etikai „töltetük” azonban vitatható.^{79, 80} Harmadrészt előfordul bizonyos jogon kívüli kategóriák (pl. hazaszeretet) szerepeltetése is a közszolgák etikai szabályai között, amely szintén felvet különböző kérdéseket. Itt csak jelzem, hogy a hazaszeretet jogi oldala megjelenik a „lojalitás” és az „alkotmányhűség” jogi kötelezettség oldalán, míg a hazával kapcsolatban megnyilvánuló szubjektív hozzáállás etikai kódexben történő előírása mellett kevés érv hozható fel.

Mindezek alapján felvetődik a kérdés: mégis milyen értékeket és milyen módszerrel érdemes szabályozni a közigazgatási etikai kódexben? Az eddig írtak formális megisméltése nélkül kiemelendőnek tartom, hogy indokolatlan a jogi szabályozásban megjelenő kötelezettségeket megisméltelni, mivel a köztisztviselők (kormánytisztviselők) – a közigazgatás törvényességének alkotmányos elve alapján – a jogszabályi előírások betartására etikai normák hiányában is kötelesek. Kerülendő továbbá a túl általános követelmények megfogalmazása is, mivel ebben az esetben azoknak tartalommal való megtöltése a jogalkalmazóra (az erkölcsi parancs címzettjének minősülő közszolgára) hárul, ami parttalanná teheti a köztisztviselői munkát. Mindezekre tekintettel egy olyan szabályozási koncepció alkalmazása mutatkozik célszerűnek, amely egyrészt rögzíti a közszolgák tevékenysége szempontjából irányadó alapvető etikai értékeket (pl. a közszolgálatához méltó magatartás tanúsítása, az ajándékok el nem fogadása, a befolyásmentes eljárás, az etikátlan magatartások bejelentése, etikai felelősség megállapítása), másrészt – példák alkalmazásával – képes orientálni a közigazgatás személyzetének konkrét magatartását.

4. Zárszó

78 Ld. Szabó i. m. 215-219.

79 Ld. Fábián (2012) 28.

80 Elvárható például a közszolgától az előzékeny viselkedés az ügyfelekkel szemben, ezt azonban nem biztos, hogy etikai kódex általi szabályozással érdemes realizálni.

Tanulmányomban a közigazgatás és az etika összefüggéseit tettem vizsgálat tárgyává a közszolgálati etikai kódexek témakörére koncentrálni. A vázoltak alapján indokolt választ adni arra a korábban feltett kérdésre, vajon szükség van-e közigazgatási etikai kódexre? Álláspontom szerint erre két tényező miatt is igenlő válasz adható. Egyik oldalról korszakunk fejlődésének bemutatott tendenciái ebbe az irányba mutatnak. Mivel korábban evidenciának minősülő alapvető emberi, társadalmi normák nem érvényesülnek kellő intenzitással, ésszerűnek mutatkozik ezeket jogi szabályozás tárgyává tenni, ezáltal a közhatalom eszközeivel kényszerítve ki azok realizálását.

Másik oldalról úgy is fogalmazhatunk, hogy a jogi szabályozás is feltételezi a közigazgatási etika létét. A Kttv. 83. § (1) bekezdése rögzíti a kormánytisztviselőre vonatkozó hivatásetikai alapelveket, így különösen a hűséget és elkötelezettséget, a nemzeti érdekek előnyben részesítését, az igazságos és méltányos jogszolgáltatást, a méltóság és tisztesség, az előítéletektől való mentességet, a pártatlanságot, a felelősségtudatot és szakszerűséget, az együttműködést, az intézkedések megtételére irányuló arányosságot és a védelmet. A reguláció a Magyar Közigazgatási Kar számára lehetőséget ad meghatározott hivatásetikai szabályok megsértése miatt etikai eljárás lefolytatására.⁸¹ Érdemes idézni végezetül a törvény ama rendelkezését, amely definiálja az etikai vétség fogalmát, miszerint az követ el etikai vétséget, aki az e törvény 83. §-a, a Kormánytisztviselői Hivatásetikai Kódex, valamint az Alapszabály és az Etikai Eljárási Szabályzat rendelkezéseit megszegi.⁸² A citált törvényhelyekből kiolvasható, hogy a jogalkotó jogkövetkezményeket kíván kapcsolni az etikai szabályok megsértéséhez, a jelzett és hivatkozott hivatásetikai szabályok tartalma azonban kérdéses, bár a törvény kétségtelenül utal azok léteire.

Végezetül felvetődik még egy kérdés a közszolgálati etikával összefüggésben. Közelebbről az, vajon elvárható-e a közszolgálati etikától, hogy – a jogi kötelezettségeken túlmenően – etikai többletkötelezettségeket írjon elő számukra a jogalkotó? Meglátásom szerint – a közszolgálati jogviszony jellegéből fakadóan – ez lehetséges, sőt adott helyzetben szükséges is, mivel a köztisztviselők (kormánytisztviselők) magatartásuk tanúsításával a közigazgatást jelentik meg, az ügyfelekben a közszolgálatról kialakuló képet gyakran azonosítják a közigazgatással.⁸³ A közszolgálati szemben támasztott többlet elvárások – a fentiek fényében – megkövetelik a munkavégzés zavartalanságának biztosítását a köztisztviselők (kormánytisztviselők) számára. A közszolgálati jogviszonyt – egyebek mellett – a közigazgatás személyi állományát terhelő speciális kötelezettségek és az őket – erre tekintettel – megillető jogosultságok különböztetik meg a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyoktól. Az egyes államok közszolgálati regulációi szinte kivétel nélkül előírják a hivatalnokok számára a joggal való visszaélés tilalmát vagy a közszolgálati méltó (a közszolgálat magánéletét is determináló) magatartás tanúsításának kötelezettségét.

Kiemelendő azonban az is, hogy a közigazgatás személyi állományától elvárt többletszolgáltatásért cserébe az állam is köteles teljesíteni. Közelebbről arról van szó, hogy – Magyar Zoltán szavaival élve⁸⁴ – a hivatásos közszolgálat megvalósulásához stabil, kiszámítható jogrendszerre és a közszolgálati egyszisztenciális biztonságának garantálására is szükség van. Ha ezek a feltételek megvalósulnak, akkor kevésbé menthető, ha a közigazgatás alkalmazottja „elcsábult” tevékenysége során. A stabil beszámítási pontot nyújtó, kiszámítható jogi szabályozás hiánya és a stabil egyszisztencia érzetének elmaradása azonban „leronthatja” a társadalom által jogosan igényelt erkölcsi tartás tanúsításának realitását.

---

81 Ld. Kttv. 83. § (3) bek.

82 Ld. uo. 31. § (16) bek.

83 Ld. Fábíán Adrián: *Vezetők és beosztottak a magyar közigazgatásban*, Budapest-Pécs, 2011. Dialóg-Campus Kiadó, 126-156.

84 Ld. Magyar Zoltán: *Magyar közigazgatás*, Budapest, 1942. Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 134-135.

**„SIKEREIM ÉS KUDARCAIM NÉHÁNY TANULSÁGA”
– HÁMORI ANTAL INTERJÚJA MAKÓ JÁNOS FŐSZERKESZTŐVEL**

Makó János 1936-ban született Kispesten. Gimnáziumi tanulmányait is itt folytatta, 1954-ben kitűnő eredménnyel végzett. Ebben az évben vették fel a Budapesti Orvostudományi Egyetem általános orvosi karára. Másodéves korától az egyetem befejezéséig az Orvos-vegytani Intézetben tudományos diákköri hallgatóként, a következő évtől demonstrátorként dolgozott. Az orvosi diplomáját 1960-ban summa cum laude minősítéssel kapta meg. Első orvosi munkahelye a Komárom megyei II. számú járási kórház belgyógyászati osztálya volt Kisbéren, ahol 12 évig szolgált segédorvosi, majd alorvosi, végül adjunktusi beosztásban. 1965-ben belgyógyászatból, 1972-ben klinikai laboratóriumi vizsgálatokból szerzett szakvizsgát. 1972-ben a Pécsi Orvostudományi Egyetem Urológiai Klinikájára került tanársegédi beosztásba belgyógyásznak és a laboratórium vezetőjének. 1976-ban a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Urológiai Klinikájára nyert felvételt adjunktusi státuszba belgyógyász konziliáriusnak, a laboratórium és a művese osztály vezetőjének. Két év múlva már csak a művese osztályt vezette. 1979-ben szakvizsga nélkül megkapta a nefrológiai szakképesítést. 1993-ban megvédte a kandidátusi disszertációját, és a következő évben docenssé nevezték ki. Hatvan éves korában elment az egyetemről, és a Hosdpa-diamed, majd a Gambro budapesti művese osztályának a vezetője lett. 2004-től csak nefrológiai szakrendelést végez. 1988-ban a Magyar Orvosi Kamara Etikai Kollégiumának elnökévé választották. A kollégiumot két cikluson át vezette, ezután tiszteletbeli elnökként vett részt a kollégium munkájában. 15 éve az orvostanhallgatók orvostikai oktatásában is szerepet vállal. Több orvostársaság tagja, 15 éve a Magyar Bioetikai Társaság tudományos folyóiratának főszerkesztője.

1. Tisztelt Főszerkesztő úr! Ön, aki 55 éves orvosi munkássággal rendelkezik, hogyan tekint vissza életére, melyek voltak meghatározó állomásai?

Életemet több siker és néhány kudarc kísérte. Ezek közül a fontosabbakat említeném meg, amelyekből általános következtetéseket lehet levonni. Az első sikerem, amelyre visszaemlékszem, 13-14 éves koromban történt. Nem voltam kiemelkedően jó, de rossz tanuló sem. Ebben az időben kezdtem komolyan venni a hitemet. A kötelesség elmulasztása bűn. Aggályos természetű voltam, ezért úgy gondoltam, hogy csak akkor mehetek gyónni és áldozni, ha kötelességemet teljesítem. Meg kellett győződnöm, hogy teljesítem kötelességemet. Ez úgy történt, hogy minden leckét felmondtam magamnak. Ez a módszer meg is hozta eredményét. A hetedik és a nyolcadik osztályban kitűnő tanuló lettem. Az évek során aggályos természetem lényegesen csökkent, és a tanulásom már nem erkölcsi kényszer hatására történt. A tanulásban elért eredmények sok örömet szereztek. A célom nem a legjobb eredmény elérése volt, hanem a lehetőségem szerinti tanulás.

2. Miért választotta az orvosi hivatást?

Római katolikus papnak készültem. – „Hogyan lett mégis orvos?” – Tíz éves lehettem, amikor egyik barátommal arról beszélgettünk, hogy ki mi akar lenni. „Én orvos leszek. Ez nagyon szép hivatás.” – mondta ő, – de szebb, ha valaki nem a testet, hanem a lelket gyógyítja. Nem győzött meg, csak 13-14 éves koromban változtattam meg a tervemet. Édesapám kérésére érettségi után mégsem jelentkeztem kispapnak. Két indoka volt, amit elfogadtam. Három kisebb testvérem volt. Ha én 1954-ben a kemény diktatúra idején papnak megyek, elvágom

testvéreim továbbtanulásának lehetőségeit. A másik érv, hogy 18 éves koromban nem tudom milyen nehéz a nőtlenségi fogadalmat megtartani. – „Ha van kedved, legyél előbb orvos, és ha 24 éves korodban is pap akarsz lenni, legyen tetszésed szerint.” – mondta édesapám. Úgy végeztem az egyetemet, hogy orvosi munkát alig fogok folytatni, de tanulmányaim egy részét papként is fogom hasznosítani. Az egyetemre felvételi nélkül kerültem be, mert 1954-ben olyan rendelet volt hatályban, hogy aki kitűnően érettségizik, és a harmadik és a negyedik osztályt is kitűnően fejezi be, nem kell felvételt tennie. Ezeknek a feltételeknek megfelelttem.

3. Az egyetemi tanulmányai alatt milyen meghatározó élményei voltak?

Az első sikerem, amely a későbbi pályámra is meghatározó hatással volt, hogy az első szemeszterben kollokválás nélkül jelest kaptam kémiából a félévi munkám alapján, és a gyakorlatvezetőm olyan jó véleményt írt rólam, hogy az év végeztével a professzor jelest adott, bár a fejeletem alapján nem érdemeltem meg. A második év végén ért a hideg zuhany: anatómiából csak négyes lett a szigorlatom. – „Ez anatómiából kudarcnak számít?” – Akkor úgy éreztem, hogy igen. Ez volt az első négyes szigorlatom, és úgy gondoltam, hogy ha a professzor úr engedi a harmadik tételtem is elmondani, jelest kaptam volna. Most már tudom, hogy a vizsgák eredményei nem mindig tükrözik a tudást. Az egyetemi éveim legnagyobb sikerének tekintem, hogy harmadévtől demonstrátorként dolgoztam az Intézetben, hatodéven elsősök gyakorlatvezetője lettem. Egyik évfolyamtársam is kapott csoportot, aki később az Országos Biokémiai Intézet igazgatója lett. Előttünk még medikus soha nem kapott gyakorlatvezetői megbízatást. A kellemes meglepetés félévben történt: Straub F. Bruno professzor úr úgy döntött, hogy az eddigi gyakorlat folytatásaként, a gyakorlatvezető vizsgáztassa a hallgatókat, ezért mi is vizsgáztattunk, annak ellenére, hogy még mi is hallgatók voltunk. Annak érdekében, hogy ne túl szigorúan, vagy túl enyhén osztályozzunk, megfigyelőnek egy tanársegéd is bent ült a vizsgán. A csoportom nagyon jól vizsgázott, bukás nem volt, és a csoport fele jelest kapott. A professzor úr közölte velem, annyira kíváncsi a csoport tudására, hogy év végén ő fogja a csoportot szigorlatoztatni. Így is történt. A szigorlat eredményei csaknem azonosak voltak a félévi eredményekkel. Ezek után behívott a szobájába, és közölte velem, hogy rehabilitál. Most már elhiszi a félévi eredmények realitását. A kémia területén elért sikereimet nagyrészt gimnáziumi osztályfőnökömnek köszönhetem, aki megszerettette velem a kémiát, és a kémia szakkörön Straub professzor egyetemi tankönyvéből vettünk kémiai példákat. Ez későbbi pályámra is meghatározó lett, mert ennek köszönhetően tudtam laboratóriumi szakvizsgát tenni, ami feltétele volt az egyetemi tanársegédi állásomnak. Erre később még kitérnék. Egyetemi hallgatóként két mikrobiológiai és egy belgyógyászati pályamunkámat díjazták.

4. A diploma megszerzése után hol és milyen beosztásban szolgált?

1960-ban az egyetem álláselosztó bizottsága határozta meg, hogy ki hol és milyen szakon helyezkedhet el. Nekem azt mondták, hogy „nincs az életrajzában olyan adat, ami alapján Budapesten, vagy városban kaphat állást, a tanulmányi eredményére tekintettel a kért szakot megkapja” (summa cum laude végeztem). Nem voltam sem KISZ-, sem párttag, és vallásos meggyőződésemet soha nem rejtettem véka alá, hiszen a papi hivatásról nem mondtam le. Így kerültem Komárom megye II. számú járási kórházába, Kisbérre belgyógyász segédorvosnak. Ennél alacsonyabb fokozatú kórház már nem volt. A főnököm egyetemi magántanár volt, aki világnézete miatt került Debrecenből Kisbérre. Nagyon sokat tanultam tőle szakmailag és etikailag is. Tizenkét évet dolgoztam a hatvannégy ágyas belgyógyászatban segéd-, majd alorvosként, végül adjunktusi beosztásban. Az álláselosztó bizottság büntetni akart, de valójában jót tett velem, hiszen ezen az osztályon a katéterezéstől kezdve a lumbál punkcióig mindent meg kellett tennünk, mert a kórházban csak belgyógyászati és sebészeti osztály volt.

Később nyílt meg a gyermekgyógyászat. Az első években ügyelet alatt eclampsiás csecsemőt is hoztak, sőt szülést is kellett levezetnem télen, mert az útviszonyok miatt a mentők nem tudtak tovább menni. Az első munkahelyemen eltöltött tizenkét év sok tanulsággal szolgált. Abban az időben az volt a szokás, hogy a járási főorvos a kórházi segédorvosokat bízta meg a körzeti orvosok helyettesítésével. Így az első két évben több körzetben helyettesítettem. Megtanultam becsülni a falusi körzeti orvosok munkáját, akiknek a betegek többségénél laboratóriumi és képalkotói vizsgálatok nélkül kellett diagnózist megállapítaniuk, és eldönteni, hogy tovább küldjék-e a beteget, vagy ők is megfelelően el tudják látni. A kórházi munkám során ott tapasztaltam meg, hogy a gyógyítás csoportmunka. A gyógyítás pontos és lelkiismeretes nővéri munka nélkül nem lehetséges. Folyamatosan kell ellenőrizni a nővérek munkáját, de az ápolás gyakorlatában tanulni is lehet tőlük. Ekkor döbbsentem rá, hogy az egyetemen tanultak csak alapot adnak a tovább fejlődéshez. Később a Pécsi, majd a budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetemre kerültem.

5. Miért maradt orvos és miért nem lett pap?

1961 februárjában bevonultam fél éves katonai szolgálatra, ami egyben tiszti tanfolyamot jelentett, ugyanis a hadseregben orvos csak tisztként szolgálhat. Ekkor is még papnak készültem, és katona ruhában felkerestem a Budapesti Központi Szeminárium rektorát, aki közölte velem, hogy tekintsem magam a Pécsi Egyházmegye kispapjának: „Négy évig még dolgozhat orvosként, és fél évenként tegye majd le a kötelező vizsgákat. Csak ötödévben vonuljon be a szemináriumba.” Két hét múlva behívtak a Honvédelmi Minisztérium személyügyi csoportfőnökségére. Itt tudtam meg, hogy már tudnak a kispapi jelentkezésemről. Nyugodt hangú beszélgetést folytattunk a hit és a tudomány, valamint a vallás és a társadalom kapcsolatáról. Örültem, hogy elmondhatom erről a véleményemet a hadsereg egyik magas rangú politikai tisztjének. A hit és a tudomány nem mondhat ellent egymásnak, mert mindkettő Istentől van. Ha van ellentét, akkor mind a tudósoknak, mind a teológusoknak meg kell vizsgálniuk véleményüket, mert vagy az egyik, vagy a másik, vagy mind a kettő téved. A kereszténység társadalom feletti. Az volt a rabszolgatartó társadalomban, a feudalizmusban, meg van a kapitalizmusban, és ha „felépül a szocializmus és a kommunizmus, lesz abban is”. A beszélgetés a következőképpen fejeződött be: az őrnagy azt mondta, „Én nem haragszom magára, hogy istenhívó, de maga se haragudjon rám, mert nem javaslom tisztté való előléptetését. Ha esetleg háború lenne, nem hívjuk be katonának. A hátszágban is szükség lesz orvosokra.” Tizedesként szereltem le, és vártam az értesítést a szemináriumból. Ekkor már hónapok óta nagyon szerelmes voltam, de ezt titkoltam, hiszen nekem nőtlenségi fogadalmat kell majd tennem. Múltak a hónapok, de az értesítés nem jött meg; az Állami Egyházügyi Hivatal nem járult hozzá felvételemhez. Ekkor döntöttem a házasság és az orvosi hivatás mellett. Elhatároztam azonban, hogy orvosként is mindent megteszek, amivel elősegítem az emberek Istenhez való közeledését. Ezt igyekszem a mai napig is teljesíteni. Nincs lelkiismeret-furdalásom, hogy orvos maradtam, mert nem rajtam múlt, hogy sok éves tervem nem sikerült. Nagyon valószínű, hogy kevésbé tudtam volna megfelelni a papi hivatás követelményeinek, mint az orvosiénak.

6. Hogyan és mikor került Pécsre?

Az álláselosztó bizottság véleménye miatt még álmodni sem mertem arról, hogy klinikai orvos legyek. Nem érzékeltem, hogy a hivatalos ideológiában változás következett volna be. Terveim csúcs belgyógyászati állása a tatabányai megyei kórház belgyógyászatán egy státusz volt. Ennek az osztálynak a főorvosa mind szakmailag, mind emberileg példaképem volt. Feleségem lába eltörött, ezért otthon maradt és olvasta az Orvosi Hetilap álláshirdetéseit. Belgyógyászt és laboratóriumi szakorvost kerestek a pécsi Urológiai Klinikára. „Pályázd

meg!” – mondta. Én alig akartam, mert úgy gondoltam, hogy már van jelölte a Klinikának, és világnézetem miatt úgyse tartanak alkalmasnak orvostanhallgatók oktatására. Ennek ellenére felkerestem a klinikán a professzor urat, aki közölte, hogy rajtam kívül csak egy pályázó van, és holnap lejár a pályázat beadásának határideje. Beszélgetésünk végeredménye az lett, hogy a professzor úr engem választott. A klinika párttitkára közölte velem – 1972-ben –, hogy őt nem érdekli, ki jár templomba, csak az a fontos, hogy rendesen dolgozzék. Szakmailag visszalépésnek tűnt, hogy tizenkét évi gyakorlat után adjunktusként csak a Klinika állandó konzulense legyek. A munkám, eldönteni, hogy ki műthető, és ki nem, illetve milyen előkészítés szükséges az operáció előtt. A döntésünkben az is szerepei játszott, hogy három gyermekünk ne egy község gimnáziumába járjon, és később, ha főiskolára, vagy egyetemre járnak majd, maradjon együtt a család. Nem tudhattam akkor, hogy a pécsi munkaköröm később milyen nagy szakmai lehetőségeket rejt magában. Az előző évben indult meg Magyarországon a súlyos veseelégtelenségben szenvedők rendszeres műveke kezelése, és a kezeléshez szükséges belgyógyász is, ezért a Klinika műveke osztályán is rendszeresen dolgoztam.

7. Hogyan lett a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Urológiai Klinika műveke osztályának a vezetője?

Három év múlva a professzor úr elnyerte a Semmelweis Egyetem Urológiai Klinikájának igazgatói állását. Tekintettel arra, hogy a klinika belgyógyásza és a műveke-osztály vezetője nyugdíjba vonult, professzor úr meghívott az illető utódjául, adjunktusi beosztásba. A lakásgondok ellenére elvállaltam. Szakmai előrehaladásomat több, tőlem független tényezőnek köszönhetem, amelyek többségét gondviselésnek tekintem. Ezek: feleségem betegsége, rajtam kívül egyetlen pályázó, a politikai légkör enyhülése, professzorom Budapestre kerülése, elődöm nyugdíjba vonulása.

8. Milyen szakmai sikerei és kudarcai voltak?

Orvosi munkánk a sikerek és kudarok sorozata. Igazi eredményeket csak a heveny betegségek gyógyításában érhetünk el. A krónikus betegségeknél eredménynek kell tekintenünk, ha sikerül a rosszabbodást megállítanunk, vagy lassítanunk, de végül a beteg halálát nem tudjuk megakadályozni. A halált csak akkor kell kudarcnak tekinteni, ha az hanyagságunk, vagy tudatlanságunk következménye. A keresztény életre törekvő orvos tudja, hogy ő Jézus Krisztus munkatársa, így a gyógyításban elért eredményeit az Ő segítségével éri el, tehát sohasem lehet beképzelt. Az eredményekért dolgozunk és tanulunk képességeink szerint, és a sikert Istenre bízunk. Minden eredménynek örülünk, és érte hálát adunk.

Ötvenöt éves munkám emlékezetes sikerére és kudarcára igyekszem visszaemlékezni. Az első eredményeim és kudarcaim természetesen Kisbérhez kötődnek. Kezdő orvosnak sikert jelentett az első mellkas-csapolás, az első hólyagkatéterezés, az első lumbál punkció, az első has-csapolás, főnököm elismerő szavai, és a diagnózist elősegítő újabb és újabb laboratóriumi vizsgálatok bevezetése. Egy éve lehettem orvos, amikor elszenvedtem első nagy kudarcomat. Egy középkorú beteget szívelégtelenség miatt kezeltünk. A szokásos eljárás ellenére keringése nem javult. A főnököm közölte velünk, olyan nagy a beteg szíve, hogy nem tudunk segíteni, ezért nemsokára osztályunkon fog meghalni. Sajnos így is történt. A boncoláskor derült ki, hogy a szívburok tele volt folyadékkal, ezért látszott nagynak a szív rtg vizsgálattal is. A kórházunkban nem volt rtg szakorvos. Megmenthettük volna a beteget, ha a szívburokból lecsapoljuk a folyadékot. Mennyiben voltam felelős a haláláért? Csak a boncolás után néztem át alaposan az előző kórházi zárójelentéseket. Fél évvel korábban egy másik kórházban kezelték, amikor még a rtg vizsgálat nem mutatott ilyen nagy szívet. Ha ezt

látva megkérdeztem volna a főnökömet, hogyan lehet, hogy fél év alatt ilyen nagy lett a beteg szíve, biztosan rájött volna a helyes diagnózisra.

Tanulságok: 1. A legfiatalabb orvos se fogadja el feltétel nélkül főnöke diagnózisát. Osztályvezető koromban arra törekedtem, hogy beosztott munkatársaimmal együtt alakítsuk ki a kezeléseket. 2. Az előző leleteket, és a zárójelentéseket nagyon gondosan kell tanulmányozni. Ezt munkatársaimtól is mindig megköveteltem. 3. A mi zárójelentéseinket mindig átnéztem, hogy minden adat szerepel-e benne, aláírásom nélkül nem adhatták oda a betegnek. Ezt nehezményezték is, míg el nem mondtam nekik a fenti történetet.

A második nagy kudarcomat is Kisbéren éltem át. Szerencsére itt a betegnek nem lett kára. Két éve voltam orvos. A nagyvizit során az osztályvezető főorvosnak, aki egyetemi magántanár volt, a kezelésre vonatkozó javaslatát, amit az egyik betegnél mondott, megkérdőjeleztem úgy, hogy a beteg azt nem hallotta. Főnököm indulatosan, olyan hangosan szidott össze, hogy nemcsak a beteg, hanem az egész kórterem hallotta: „Túl fiatal vagy még ahhoz, hogy az én terápiás utasításommal szembe szállj.” (stb.) A vizit után bementem a szobámba és szégyenemben sírva fakadtam. Még aznap felkerestem őt, kezemben az Orvosi Rendtartással, és négy szemközt azt mondtam neki, hogy a Rendtartás szerint a főorvos a beteg előtt nem szidhatja a beosztott orvosát, még akkor sem, ha igaza van. Főnököm céklavörös arccal, hangos szóval utasított ki: „Te nekem Handbuch-kal jössz? Takarodj!” Szó nélkül távoztam. Alig telt el egy óra, főnököm hivatott. Nagyon nyugodt hangon beszélgettünk, szó szerint ezt már nem tudom idézni. Ezek után nagyon jó főnök-beosztott kapcsolat alakult ki köztünk.

Tanulságok: 1. A főnök utasításának a betegágynál ne mondj ellent. Majd később négy szemközt mond el kételyedet. 2. Vezetőként soha nem bíraltam sem orvost, sem nővért beteg előtt. Igaz, ezt sokszor nehéz volt betartanom, de eszembe jutott ez az enyhén szólva kellemetlen esetem. 3. Nem csökkenti a vezető tekintélyét, ha hibáját a beosztottja előtt bevallja. Ezt az elvet valósítottam meg nemcsak a munkahelyemen, hanem gyermekeink nevelésénél is. Nem éltek vissza velem.

A következő hibám – hála Istennek – nem okozott kárt a betegnek. A Kisbéri Kórházban nem volt gyermekgyógyászat. Az ügyelet alatt gyermekeket is sürgős ellátásban kellett részesítenünk. Eclamsziás csecsemőt hoztak be a mentők. Intravénásan adtam be a nővér által felszívott gyógyszereket, amit én mondtam neki. Megbízta benne, és nem kértem el az üres ampullákat, csak akkor, amikor a mentők már tovább vitték a csecsemőt a gyermekosztályra. A nővér konyhasó helyett kalcium kloriddal hígította a strofantint, ami így szívmegeállást okozhatott volna. Ezután soha nem bíztam meg egyetlen munkatársamban sem, és az előírás szerint, az injekció beadása előtt mindig elkértem az üres ampullákat.

Az egyik szakmai sikerem szintén Kisbéren ügyelet alatt történt. Tél volt. A mentők a rossz útviszonyok miatt nem tudták csak a kórházunkig szállítani a szülő asszonyt. Addig még soha nem vezettem le szülést. Kórházunk sebész főorvosa szülész szakorvos is volt. Aznap éppen bent volt a kórházban, és megkértem, segítsen levezetni a szülést. A következő párbeszéd zajlott le közöttünk: „Főorvos úr, legyen szíves segíteni a szülés levezetésében, mert még ezt soha nem csináltam! – Mikor szigorlatoztál szülésetből? – Két éve. – És én, mit gondolsz mikor? – Legalább húsz éve. – Jól mondod. Akkor csak menj és vezesd le.” Nem jött segíteni. Szerencsére a szülés szövődménymentesen zajlott le, volt nem orvos segítóm is. Megfogadtam, hogy soha nem fogok segítségkérést visszautasítani, még ha indokolatlannak tartom is. Nem emlékszem, hogy ezt a fogadalmamat megszegtem volna.

Az orvosi munka egyik jelentő része a beteg megfelelő tájékoztatása. A következőkben az ezen a téren elért sikeremről, majd kudarcomról számolnék be.

Huszonegy éves várandós beteghez hívtak konzíliumba a szülészeti klinikára. A súlyos, krónikus veseelégtelenségben szenvedő asszonynál az lett volna a dolgom, hogy az abortuszt szakmai szempontból indokoltnak írjam le, hogy a beavatkozást ingyen végezzék el. Amikor

beléptem a kórterembe, síró asszonyt láttam. Tudtam, hogy miért sír, de megkérdeztem. Azt felelte, mert egy vidéki nefrológus professzor azt mondta neki, hogy az abortuszt el kell végezni. A beszélgetés során kiderült, hogy fél éve házas, férjével együtt nagyon szeretnének gyermeket. Felvilágosítottam, hogy az abortusz „szakmailag indokolt”, de nem kötelező. Elmondtam, hogy milyen veszélyek várhatnak a magzatra és reá is, amiket most nem részletezek. Mintegy órás beszélgetés után kérte, hogy ezeket mondjam el a férjének, és a fiatal édesanyjának is, és csak azután döntene. Néhány nap múlva négyesben folytattuk a beszélgetést. Végül megkérdezték, van-e nekem annyi idős lányom, mint ő. Igen, feleltem. Mit tanácsolnék neki, ha olyan helyzetbe kerülne, mint ő? A döntés felelősségét minden áron rám akarták hárítani. A hosszas beszélgetés eredményeként a magzat megtartása mellett döntöttek. Nemsokára találkoztam a nevezett professzorral, aki kérdésemre azt felelte, ő nem azt mondta, hogy az abortuszt el kell végezni, hanem, hogy indokolt elvégezni, a beteg félreértette véleményét. A szülés, a nefrológus és az urológus együttes lelkiismeretes kezelése mellett a nyolcadik hónapban, amikor az ultrahangvizsgálat a magzatot életképesnek találta, megtörtént, császármetszéssel egészséges kislányt hoztak a világra. Az anya másfél év múlva került művese kezelésre. Az esetből három tanulságot is levonhatunk. A beteg nem mindig azt érti, amit mi akarunk vele közölni. A beteg nem tett különbséget az „indokolt” és a „kell” között. Ezért hasonlóan komoly döntések meghozatala előtt vissza kell kérdeznünk a beteget, hogy azt értette-e, amit mi akartunk neki mondani? A beteg tájékoztatására elegendő időt kell fordítani. A kevés orvos miatt sokszor az orvosok megfelelő szemlélet mellett sem tudják ezt a követelményt teljesíteni. Az emberi szervezet nem gép, amelynek működését teljes biztonsággal ki lehet számítani. A legjobb tudásunk és lelkiismeretes kezelésünk esetén is előfordulhatnak kellemetlen, és kellemes meglepetések is. Az esetünkben az egészséges gyermek születésének valószínűsége öt százalék körüli volt.

A beteggel történt kommunikációs kudarcom a következőképpen történt. A fiatal férfi a művese osztály folyosóján azt kiáltotta, hogy gyilkos vagyok. Az adott helyzetben idegességem, és a nem megfelelő kommunikációm hozta ki belőle ezt az indulatos véleményt. Az eset előzményei: a fiatal fiút lopás miatt börtönbüntetésre ítélték; a börtönben korábbi veseelégtelensége életveszélyessé alakult, ezért a börtönkórházból ideiglenes szabadlábra helyezés után klinikánk művese osztályára helyezték; több hetes gyógyszeres és művese kezelés után életveszélyes állapota megszűnt, azonban rendszeres dialízisre szorult, amit hónapok múlva járóbeteg-ellátás keretében végeztünk; a munkásszállásról mentők hozták be és vitték haza. Az egyik nap a kezelés után a mentők haza akarták szállítani, de a beteget nem találtuk. A betegtársai mondták, hogy moziba ment. Nagyon kellemetlen volt, hogy olyan beteg szállítását kértem a mentőktől, aki el tud menni moziba. Amikor az előadás után megjött a beteg, kérdezte, hogy mikor jön érte a mentő? Ingerülten és dühösen válaszoltam, hogy nem jön már, itt volt, amikor ő moziban volt; „Ha el tudott menni moziba, akkor az ugyanolyan messze lévő metróállomásra is el tud menni. Azt felelte, hogy rosszul van, és nem tud elmenni a metróállomásra. Megvizsgáltam. Nem találtam semmi olyan eltérést, ami indokolta volna a mentőszállítást. Szó szót követett, végül „Gyilkos vagy!” – kiáltotta, „mert útközben meg fogok halni, ha gyalog kell hazamennem.” Tanulság: ha igazam is van, csak nyugodt hangon, indulatok nélkül közölhetek a beteggel olyan tényt, ami nem egyezik az ő elképzelésével. Hála Istennek hasonló eset sem előtte, sem utána többet nem fordult elő.

A legnagyobb szakmai sikeremnek azt tartom, hogy a művese osztály rendkívüli zsúfoltsága ellenére senkit sem kellett az életmentő kezeléstől elutasítanom. Amikor átvettem az osztály vezetését két műszakban dolgozva évi 2250 kezelést végeztünk, tizenöt év múlva, az országban egyedül négy műszakban 12630-at, anélkül, hogy a nővérlétszám ezzel arányosan emelkedett volna. Ha nem vállaltuk volna szinte emberfeletti munkával a rászorulókat kezelését, az többségüknél rövid időn belül halálhoz vezetett volna. Ma szinte csodálom munkatársaim teljesítményét. Nagyon sokat túlóráztak, és egy műszakon belül is az

előírt normánál is több beteget kezeltek. Belső helyettesítést nem kaptak, csak túlórárt fizetett a klinika, az üres állások pénzét máshol osztották szét. Más szemléletű műve osztály vezetője, aki nem vett fel minden rászoruló beteget, ezt mondta egy vitánk alkalmával: „Te a munkatársaidhoz vagy kegyetlen, én a betegekhez, kvittek vagyunk.” Voltak nővérek, akik nem bírták ezt a terhelést és elmentek más műve osztályra dolgozni. Nővér utánpótlásért végzős nővéreket hívtam osztályunkra, hogy lássák milyen fontos és önálló munkát végezhetnek nálunk. Három feltételnek kellett megfelelniük: 1. szeressék a betegeket, 2. szeressenek dolgozni, 3. ne akarjanak sok pénzt keresni, mert a betegektől mellékest nem fognak kapni. Mindig akadt egy-egy nővér, aki ilyen feltételek mellett is jött dolgozni. Munkánkat még az is nehezítette, hogy minden évben jelentősen túlléptük a Minisztérium által megállapított pénzügyi keretet. Emiatt minden évben fegyelmivel fenyegettek, amit szerencsére nem adtak, viszont pótlólag mindig megkaptuk a szükséges összeget. Tanulság: tudom, hogy a gondviselés segítsége nélkül osztályunk működésképtelenné vált volna.

Ehhez az időszakhoz kudarc, illetve csalódás is kötődik. A fizetésemeléskor és a jutalmazáskor javaslatot kellett tennem a klinika igazgatójának. Magamnak nem, vagy csak minimális összeget javasoltam. Így akartam a lehetőségekhez képest munkatársaimnak kedvezni. A professzor rendszerint ezt mondta: „Te nem vagy normális, de legyen úgy, ahogy javasolod.” Mind a fizetésemelés, mind a jutalmazás mértéke nyilvános volt. Ha valaki reklamált elmondtam, miért kapott csak annyit. Az egyik jutalmozásnál kíváncsi voltam munkatársaim véleményére, és név nélkül kértem javaslataikat a jutalmazás mértékéről, azzal a kikötéssel, hogy ez csak tájékozódás részemről, és nem kötelező érvényű. Meglepő eredményt kaptam. Nekem csak kevesen és csak kismértékű jutalmat javasoltak. Szomorú lettem. Megerősödött az a korábbi véleményem, hogy ne azért tegyek másokkal jót, hogy azok hálásak legyenek.

9. A gyógyítás mellett mi vezette a tudományos munkában, és hogyan írta meg kandidátusi disszertációját?

A klinikai orvosokra hármas feladat hárul. A gyógyítás, az oktatás és a tudományos munka. Már Kisbéren késztetést éreztem, hogy a gyógyítás során észlelteket másokkal is közöljem. Nagyon örültem, amikor első közleményem változtatás nélkül jelent meg az Orvosi Hetilapban. Nagy kudarcnak tartom az Orvosi Hetilapba küldött másik kéziratom súlyos kritikáját és a közlésre nem javasolt lektori véleményt. Meg voltam győződve igazamról. A lektor véleményét figyelembe véve átdolgoztam a kéziratot, és ami nekem egyértelmű volt, de a lektornak nem, kijavítottam. Ezután az Orvosi Hetilap az „eredeti közlemények” rovatában közölte. Levontam a tanulságot. Ne keseredjem el az általam igazságtalannak tartott kritika miatt, gondolkodjam el, milyen igazságot tartalmaz az ellenvélemény, és azt elfogadva a kudarcból siker lehet.

117 orvos-szakmai közleményem jelent meg magyar és idegen nyelvű folyóiratokban, több mint felében első szerzőként. Egyetemi tankönyvekben írtam egy fejezetet, két nefrológiai könyvet szerkesztettem és írtam. Ezen kívül 68 orvos szakmai előadást és poszter-előadást tartottam, amelyekből időhiány miatt nem lett közlemény. Érdekességként jegyzem meg, hogy nem szerettem fogalmazni. Az írásbeli érettségi után hazatérve ezt mondtam édesanyámnak: „Többé nem kell fogalmaznom.”

A disszertáció írásának gondolata már Kisbéren és Pécsen is foglalkoztatott. Budapesten a mindennapi orvosi munkám, a Nefrológiai Társaságban rám rótt feladatok, a tudományos és továbbképző előadások, cikkek írása annyi időt vettek el, hogy a disszertáció írására, amely az előadásokhoz és dolgozatokhoz képest semmi újat nem tartalmaz, már nem gondoltam. A klinikán betöltött osztályvezetői, adjunktusi beosztásomhoz sem volt szükség disszertációra. Senki sem pályázott állásomra. 1985 tavaszán a klinika vezetősége mégis felkért a disszertáció megírására. A klinika ugyanis kapott egy professzori státuszt, amit velem akartak

betölteni. Ennek feltétele azonban a disszertáció volt. „Tehát még ebben az évben írjam meg, tegyem le a szükséges vizsgákat.” Egész nyáron dolgozva őszre elkészítettem a disszertációm. A szakmai vizsgákat elengedték. A házi védésem is megtörtént. Két nyelvvizsga volt még hátra. Német nyelvből sikeresen vizsgáztam, oroszról azonban megbuktam. Életem első sikertelen vizsgája volt. Erre nem számítottam. A gimnáziumban orosz tagozatra jártam, néhány éve az egyetem Üzbegisztánba küldött hármunkat, és én voltam a tolmács. Orosztanárhoz jártam fél éven át, de a vizsgán ismét kudarcot vallottam. A szóbeli részek négyesre és ötösre sikerültek, az írásbeli ismét elégtelen lett. Feleségem szerint az alig olvasható írásomat el sem olvasták, így kaptam elégtelent. Elhatároztam, hogy többet nem próbálkozom, bár a disszertációm már korábban beadtam a Tudományos Minősítő Bizottsághoz. „Többé nem megyek nyelvvizsgára, ezért lemondok a disszertációm védéséről.” 1992-ben felhívtak a Tudományos Minősítő Bizottságtól, hogy az 1985-ben beadott disszertációm lejárt. Ettől azonban eltekintenek, és sürgősen szerezzem meg a középfokú nyelvvizsgát. Harmadszori nekifutással orosz nyelvből is sikerült vizsgáznom 1993-ban, megvédtem a disszertációm, és 1994-ben egyetemi docenssé neveztek ki.

Tanulságaim: a nyelvvizsgák kudarcai egy új érzést ismertettek meg velem, azt, hogy mit jelent megbukni. Azóta jobban együtt tudok érezni azokkal, akiknek a vizsgája nem sikerül. A disszertáció sikeres véde az is igazolja, hogy eredményt érhetünk el akkor is, ha nem elsődleges célunk annak elérése, hanem „csak” tesszük dolgainkat, mindennapi kötelességeinket.

10. Eszébe jutott-e, hogy a klinikai osztályvezetői állását felcserélje kórházi főorvosi állással?

Tizenkét évi klinikai munka után váratlanul ért egy felkérés, vállaljam el egy nagy nefrológiai osztály vezetését, amelyhez művese-osztály is tartozik. A felkérés oka az volt, hogy az osztályvezető professzor úrnál előrehaladott tüdőrákot állapítottak meg. A diagnózis megállapítását követő napon felhívott, és kérte, legyek az utódja, osztálya jövőjét velem látja biztosítottak. Rögtön nemet mondtam, de további unszolásra, és a klinikai körülmények további rosszabbodása miatt végül igennel válaszoltam. A professzor úr minden fórumon elintézte, hogy halála után megkapjam az állást. Más pályázó szóba sem jött. Az osztályon dolgozó orvosok és a főnővér jól ismertek, és tudták, hogy a betegközpontú szemléletem miatt többet kell majd dolgozniuk. Megkérdezték, hogy milyen terveim vannak. Őszintén elmondtam elképzeléseimet, és kértem ezek megvalósításához a segítségüket. Megdöbbentő fordulat következett be. Azok, akik szemtől-szemben segítőkészek mutatkoztak, az osztály minden dolgozójával aláírták, hogy ne én legyek a főorvos: a professzor munkájának folytatását csak más főorvossal látják biztosítottak. Ezek után a pályázatomat visszavontam. A klinikánk professzora ezt helytelenítette: „A korbács a te kezében lesz, és ők úgy fognak táncolni, ahogy te füttyölsz.” – mondta. Hajthatatlan maradtam, és nem mentem olyan helyre még vezetőnek sem, ahol „kétszínű” emberek vannak, és nem biztos, hogy megvalósíthatom terveimet. A további évek folyamán kiderült, hogy sokkal jobb volt nekem a klinikán maradni.

Hatvanéves koromban a körülmények úgy alakultak, hogy az egyetemi munkámat felcseréltem egy magán művese-osztály vezetésével. Később ennek a művese-hálózatnak orvos igazgatója lettem. Az elválás nem volt könnyű, de konfliktusmentesen történt. A rektor elbocsájtó levelét szívesen olvasom; ebből idézek: „Együttal engedje meg, hogy a hosszú évek óta példamutatóan végzett egyetemi oktató-nevelő, tudományos és gyógyító munkájáért, amelyet elsősorban a klinika Művese Osztályának vezetőjeként végzett, köszönetet mondjak, és új feladatának ellátásához jó egészséget és sok sikert kívánjak.”

Három tanulsággal lettem gazdagabb. A szememben segítőkész, jóindulatúnak látszó emberek, ha érdekük úgy kívánja, hátba támadhatnak. Egy kudarc később szép

eredményekhez vezethet. Nem szabad haragot tartani. A velem szembe forduló orvosokkal később nagyon jó együttműködést sikerült kialakítanom.

11. 1972 óta mind a mai napig, nyolcvanévesen is részt vesz az orvostanhallgatók oktatásában, különösen etikai, bioetikai képzésében. Miért fontos ez Önnek, és milyen tanulságokat von le az oktatási tapasztalataiból?

A klinikai munka harmadik részét, az oktatást is mindig nagyon szívesen végeztem. Pécsen minden negyedéves csoportnak volt laboratóriumi gyakorlata. A laboratóriumi leletek klinikai értékelését beszéljük meg. Budapesten minden negyedéves hallgatónak művese-gyakorlaton is részt kellett vennie. Alig akadt olyan hallgató, akit érdektelennek láttam, de a nekik feltett kérdéssel őket is sikerült bevonni a közös megbeszélésbe. A hallgatók észreveszik, ha az oktató szívvel-lélekkel foglalkozik velük. Hatvanévesen eljöttem az Egyetemről. A Magatartástudományi Intézetben azonban továbbra is részt veszek a hallgatók orvosetikai oktatásában. Az etikai nevelést nem 22 éves korban kell kezdeni, de a beteg-orvos kapcsolatról, a betegek autonómiájáról, tiszteletéről ilyenkor is beszélni kell. A bioetika alapvető kérdéseiről, az élet tiszteletéről, az abortusz és az eutanázia problémájáról nagyon fontos beszélni. Elmondom nekik, az ő érdekük is, hogy megtanulják és betartsák az orvosetika szabályait, mert csak akkor fog nekik örömet szerezni ez a nehéz, de szép hivatás teljesítése. Az orvos és a beteg érdeke azonos. A beteg gyógyulni, az orvos gyógyítani akar. Megfelelő tudás nélkül nem lehet senki sem jó orvos, de a tudás mellé együttérzés, türelem, a beteg szeretete is szükséges. A medikusok többségének erkölcsi meggyőződését jónak tartom. Remélem, hogy ezt a szemléletüket megőrzik a mindennapi orvosi munka gyakorlatában is. Konzulensként is segítettem a hallgatókat tudományos diákköri dolgozatok elkészítésében. Az orvostanhallgatók oktatásán kívül sok továbbképző előadást tartottam orvosok részére. A Családorvosi Tanszék megbízásából vizsgával zárult nefrológiai tanfolyamot szerveztem, ahol természetesen előadásokat is tartottam szakvizsga előtt álló rezidensek részére.

12. A Magyar Orvosi Kamara Etikai Kollégiumának két cikluson át volt az elnöke. E tekintetben milyen eredményeket emelne ki?

Ez egy hosszú történet. 1988 márciusában megalakult a Magyar Orvosi Kamara. Az alakuló közgyűlésre a klinika vezetősége engem jelölt. Semmi kedvem sem volt a közgyűlésre elmenni, sőt a Kamarába sem akartam belépni. Az utasítást azonban teljesíteni kellett. A közgyűlés 60 tagú választmányt hozott létre, amelybe én is bekerültem. Ennek valószínű oka az volt, hogy sokan ismertek. Évek óta én tartottam az Orvos-továbbképző Intézet (később Egyetem) tanfolyamain a beszűkült veseműködésű betegek kezeléséről az előadásokat szakvizsga előtt álló és már szakvizsgázott orvosok, valamint főorvosok részére. Az ismertségemet az is növelte, hogy ha Budapesten valaki művese kezelésre szorult, csaknem mindig engem hívtak konzíliumba, és én a beteget „átvettem”. Abban az évben, áprilisban a választmány megválasztotta a Kamara különböző bizottságait. Az etikai és fegyelmi bizottság vezetésére nem akadt jelentkező. A Szemészeti Klinika párttitkárnője engem javasolt, mert a professzorom egy rádióriportban túl etikusnak és túl lelkiismeretesnek nevezett. Ezzel tett felelőssé a művese-osztályon kialakult túlszűfolttság miatt létrejött kritikus állapotokért. A javaslatot elfogadták, és a megbízatást elvállaltam. Később ez a bizottság Etikai Kollégiummá és Országos Etikai Bizottsággá alakult át.

Az általam vezetett Kollégium minden Magyarországon dolgozó orvosra kötelező érvényű erkölcsi normákat dolgozott ki, amelyek állásfoglalások formájában jelentek meg. Nyolc évi munka után ezen állásfoglalások felhasználásával megalkottuk az első magyar orvosetikai kódexet, amely az Etikai Statútum része. A kódexben nem szerepel a keresztény szó, de – meglátásom szerint – nincs benne egyetlen mondat sem, amely ellenkezne a keresztény etikával. Két ciklus után a Kollégium tiszteletbeli elnöke lettem. Így vettem aktívan részt a Kamara II. Orvosetikai Kódexének megalkotásában is. Az első Etikai Kódexet tartom a legjelentősebb munkámnak. Később területi etikai bizottság elnökeként is dolgoztam,

ahol az orvosok ellen bejelentett ügyekről döntöttünk, hogy az orvos, vagy az orvosok megszegték-e a Kódexben lefektetett normákat.

A következő tanulságot vontam le: nem én választottam, csak elfogadtam egy olyan megbízást, amelyhez előtanulmányokat nem folytattam; alázatom azt jelenti, hogy Isten segítségével bízva derűlátással láttam neki a munkának; sokat imádkoztam, hogy a Kamara Közgyűlése fogadja el azt a Kódexet, amely az orvosokat a betegek *szolgálatára* kötelezi, és ugyanakkor a munkájukban is örömet leljék.

13. Több orvosi társaságnak is tagja, és tisztségeket is vállalt. Ezzel kapcsolatban milyen tapasztalatokat osztana meg az olvasókkal?

A Magyar Nefrológiai Társaság elnökével évfolyamtársak voltunk, így jól ismertük egymást. Az elnök engem javasolt főtitkárnak, anélkül, hogy én jelentkeztem volna. A nefrológiában több nálam jártasabb orvost ismertem, akiket alkalmasabbnak tartottam erre a posztra. Én csak néhány éve dolgoztam ezen a területen. Mégis engem választottak meg, nem is egy, hanem két ciklusra. A feladatom elsősorban a művesekezelések országos megszervezése, és pénzügyi háttérének kiharcolása volt. A főtitkári munkám során tapasztaltam meg annak a közhelynek a valóságát, hogy minél magasabb beosztásba kerül valaki, annál nagyobb felelősség nehezedik a vállára.

A Keresztény Orvosok Magyarországi Társaságának csaknem húsz évig voltam az alelnöke. Még a rendszerváltás előtti években dr. Gaizler Gyula, akkor egyetemi adjunktus vezetésével rendszeresen összejöveleket tartottunk egészségügyben dolgozók részére a Haller téri római katolikus templomban. Hasonló találkozókat rendeztek az evangélikus és a református testvéreink is. A rendszerváltás után lehetőség nyílt arra, hogy országos egyesületté alakuljunk. Része lettünk egy nemzetközi orvosi, protestáns egyesületnek. A célunk, hogy a beteg embernek ne szolgáltatást nyújtsunk, hanem szolgáljuk őt. Ennek érdekében rendszeres előadásokat, évente kongresszust tartunk. Tál és Kendő címmel negyedéves folyóiratot indítottunk, utalva az utolsó vacsorai jelenetre, amikor Jézus Krisztus megmosta és megtörölte apostolainak lábait. Négy éve lemondtam alelnöki posztomról és vezetőségi tagságomról, hogy helyet adjak a fiataloknak.

Dr. Gaizler Gyula, akivel az Urológiai Klinikán együtt dolgoztam, megalapította a Magyar Bioetikai Társaságot, amelynek célja az élet védelme. Mivel a Társaság céljával egyetértettem, és jól ismertem az alapítóját, beléptem a Társaságba, és lehetőségemhez képest aktívan részt vettem annak munkájában.

Ezek a megbízások természetesen sok időt vontak el a közvetlen orvosi munkámtól. Ez csak azért nem ment a betegellátás rovására, mert minden orvos munkatársam, és a nővérek többsége is szakmailag kitűnően képzett volt, és nagyon lelkiismeretesen teljesítették hivatásukat. Áldozatos, fáradtságos munkájukat akkor talán nem eléggé köszöntem meg. Mulasztásomat itt is igyekszem részben pótolni.

14. A Magyar Bioetikai Társaság negyedéves tudományos folyóiratának, a Magyar Bioetikai Szemlének 15 éve a főszerkesztője. Mennyire nehéz ez a szolgálat?

Soha nem gondoltam arra, hogy egy folyóirat főszerkesztője legyek. A Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottságában sem dolgoztam sokat. A Szemlének éppen nem volt főszerkesztője, amikor Dr. Gaizlerné dr. Madarász Judit felkért, hogy vállaljam el ezt a feladatot. Sok kéziratot lektoráltam már, kandidátusi disszertációt bíráltam, ezért a felkérést elfogadtam. A legnehezebb feladat a nem megfelelő kéziratot küldő szerzővel elfogadtatni azokat a módosításokat, amelyek után az írását meg lehet jelentetni. Sok munkát jelent a szerzőket rábírni közleményük megírására. Ígéretet csaknem mindig kapok, kéziratot kevésbé. Sok munkát, de még több örömet szerzett ez a megbízás. Az eredmények megítélése nem az

én feladatom. Tizenöt év telt el. Megöregedtem, munkabírásom is csökkent. Örömmel adom át ezt a szolgálatot utódomnak. Isten áldását kérem munkájára!

15. Úgy tudom, több állami kitüntetésben is részesült.

Igen, három egészségügyi minisztertől kaptam kitüntetést. 1981-ben „Kiváló munkáért”, 1997-ben „Pro santate”, és 1998-ban az egészségügyben kapható legmagasabb díjat, a Batthyány-Strattmann László-díjat, amelyet a „Kamarai, valamint több évtizedes munkássága alapján” ítéltek oda. Mindháromnak örültem, de legalább annyira értékelem a betegek felém irányuló szeretetét, megbecsülését, ragaszkodását, amit 55 éven át tapasztaltam, és érzek ma is. Ezek erőt adtak a nagyon nehéz időszakokban is. Hadd mondjak el egy megható történetet. Egy idős, szegény asszony évek óta járt hozzám, járó-betegként idült, műveze kezelést még nem igénylő veseelégtelensége miatt. Az egyik karácsony előtt egy kis csomagot hozott, amit nem akartam elfogadni. A következő mondata után a meghatottságtól könnyes szemmel köszöntem meg: „Tessék ezt elfogadni, egy csomag papír-zsebkendő van benne, amit akciós áron vásároltam.”

16. Nyolcvanévesen is még aktív, hetente rendel, tanít az egyetemen, tudományos munkát is végez. Nyugdíjasként hogyan tud kiteljesedni a családjában?

Először a nyugdíjas éveim munkáiról, majd a családomról beszélnék rövidem. Nem küldtek nyugdíjba, önként adtam át az osztályvezetői feladatomat, megtartva a járó-beteg szakrendelést. Ezt is fokozatosan csökkentettem, ma már csak hetente egyszer rendelek. A nem orvosi feladatoktól is fokozatosan váltam meg. Így sohasem éreztem, hogy már nincs szükség rám. Az évek múlásával, a betegségek jelentkezésével teljesítőképességem csökkent. Igyekszem ezt szomorúság nélkül elfogadni. Megfelelő szemlélettel nyugdíjas korunkban is a kudarcoknál több lehet a sikerünk. Nem kesergünk, hogy mit nem tudunk csinálni, hanem hálát adunk és örülünk annak, amire még képesek vagyunk.

A családdal kapcsolatos sikerekről és kudarcokról csak néhányat említenék meg. Idén múlt 53 éve, hogy feleségemmel örök hűséget esküdtünk egymásnak. Az ő odaadó segítségével nélkül lehetetlen lett volna ennyi mindent elérnem. A harmadik gyermekünkkel voltunk áldott állapotban, amikor fél évre vállalta, hogy a családtól 210 km-re elfogadjam a pécsi klinikai állásomat. Később is a sok időt – túlórárt teljesítő laboratóriumi munkája mellett –, a család legtöbb gondját ő viselte, amit én akkor természetesnek tartottam, nem értékeltem kellően, így nem köszöntem meg eléggé. A felnőtt két lányunk, és a fiunk egyöntetű véleménye döböntett rá mulasztásomra. Azt mondták: „Apa te jó orvos és jó apa voltál, és vagy, nem ültél a nyakunkon, de mindig segítettél, ha valamire megkértünk, de rossz férj voltál, mert anyuval nem törődtél eleget.” Most nyugdíjasként több időt töltünk együtt. Segítek neki a házimunkában, a bevásárlásban, a főzésben, reggelenként együtt olvasunk vallásos könyveket, elővesszük a korábbi itthoni és külföldi utazásaink képeit, újból átéljük élményeinket.

Feleségem családot összetartó szolgálatát jól érzékelteti fiam hálaadó imája, amit feleségem 70. születésnapján a templomban, hálaadó szentmise keretében mondott el: „Köszönöm Atyám, hogy rengeteg türelemmel, kitartással, alázattal, áldozatkészséggel, szeretettel, szépséggel áldottad meg anyut! Ezek segítségével megalkotni apuval egy igazi segítő, óvó, családi fészket, amiben megtanultunk szárnyalni, ahol feltölthettünk testileg, lelkileg, ami minden Betérőt szeretettel fogad, ahová bármikor hazatérhetünk, akár egymagunkban, akár más »Jómadarakkal« együtt.”

Tanulságként megértettem, hogy mind a munka, mind a család hivatás. El kell fogadnunk, hogy nem tudunk mindkettőnek teljes mértékben megfelelni, mert egyszerre nem lehetünk két helyen. Az aktuális feladatok és a testi, lelki teherbíró-képességünk dönti el, hogy melyiket részesítsük előnyben, és emiatt ne legyen lelkiismeret-furdalásunk.

17. Miért vállalkozott arra, hogy élete fontosabb sikereinek és kudarcainak tanulságait megosztja az olvasókkal?

Serdülő koromban arra kértem Istent, hogy életemet Ő irányítsa, legyek eszköz a kezében. Úgy látom, hogy meghallgatta imádságomat. Az Ember Tragédiájának olvasásakor megragadott Péter apostol Ádámhoz intézet beszéde: „Legyen hát célod: Istennek dicsőség, Magadnak munka. Az egyén szabad. Érvényre hozni mind, mi benne van. Csak egy parancs kötvén le: szeretet.” Igyekeztem ezek szerint élni. Nem akartam karriert építeni. Csaknem minden feladatra felkértek, nem én jelentkeztem. Kevés dolog valósult meg, amit akartam, és amiket elértem, azok „maguktól” jöttek. A „maguktól”-t gondviselésnek tartom. Így eredményeim nem tehettek beképzeltté, és kudarcaim is csak rövid időre keserítettek el. A tapasztalataim közre adásával, remélem, segíthetek valamit másoknak, a gondok és nehézségek ellenére a harmonikus életre való törekvésben.

Főszerkesztő úr, nagyon köszönöm a tartalmas és tanulságos beszélgetést, további sok sikert és jó egészséget kívánok Önnek!

D O K U M E N T U M O K

FERENC PÁPA ÜZENETE A BETEGEK 24. VILÁGNAPJÁRA^T

Ferenc pápa

Bízzuk magunkat az irgalmas Jézusra, ahogy Mária tette:

„Tegyetek meg mindent, amit csak mond”.

2016. február 11.

Kedves Testvérek!

A betegek 24. világnapja lehetővé teszi számomra, hogy különösen közel kerüljek hozzátok, kedves beteg embertársaim, valamint azokhoz is, akik ápolnak benneteket.

Miután erről a napról a Szentföldön ünnepélyes keretek között emlékeznek majd meg, ebben az évben azt javaslom, hogy a kánai menyegző evangéliumi történetéről elmélkedjünk (Jn 2,1-11), ahol Jézus az édesanyja közbenjárására vitte végbe első csodáját. A kiválasztott téma: Bízzuk magunkat az irgalmas Jézusra, ahogy Mária tette: „Tegyetek meg mindent, amit csak mond” (Jn 2,5), jól illeszkedik az Irgalom Rendkívüli Jubileumi Szentéve kereteihez is. A világnap központi, eucharisztikus megünneplésére 2016. február 11-én, a lourdes-i Szűz Mária liturgikus emléknapiján kerül sor, éppen Názáretben, ahol „az Ige testté lett, és közöttünk élt” (Jn 1,14). Jézus Názáretben kezdte megváltó küldetését azáltal, hogy Izajás próféta szavait magára vonatkoztatta, amint arról Lukács evangélista tudósít: „Az Úr Lelke van rajtam, azért kent fel engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek. Elküldött, hogy hirdessem a foglyoknak a szabadulást, a vakoknak a látást, hogy szabadon bocsássam az elnyomottakat, és hirdessem az Úr kegyelmének esztendejét.” (Lk 4,18-19).

A betegség, főleg, ha súlyos, mindig krízist okoz az ember életében, és mélyre hatoló kérdéseket vet fel. Az első percben gyakran lázadunk: miért éppen velem történt ez meg? Talán elkeseredünk, arra gondolunk, hogy mindennek vége, már semminek nincs értelme.

Ezek a helyzetek egyrészt Istenbe vetett hitünk próbáját jelentik, ugyanakkor megmutatkozhat számunkra a hit pozitív ereje is. Nem mintha eltüntetné a betegséget, a

---

^T* Ld. www.katolikus.hu (Könyvtár Pápai megnyilatkozások).

fájdalmat, vagy a belőlük fakadó kérdéseket; hanem mert megadja a kulcsot ahhoz, hogy felfedezzük annak mélyebb értelmét, amit megélünk; a kulcsot, amely segít meglátni, hogy a betegség hogyan válhat a Jézushoz való szorosabb kötődés útjává, aki mellettünk lépked, keresztet hordozva. És ezt a kulcsot az édesanyjától, Máriától kapjuk meg, aki jól ismeri már ezt az utat.

A kánai menyegzőn Mária az aggódó asszony, aki észreveszi az ifjú pár számára oly fontos dolgot: elfogyott a bor, az ünnep vidámságának szimbóluma. Mária felfedezi a bajt, bizonyos értelemben a magáénak érezve azt, és tapintatosan, gyorsan cselekszik. Nem csak szemlélő marad, még kevésbé késlekedik azzal, hogy ítéletet alkot, hanem Jézushoz fordul, és elé tárja a problémát úgy, ahogy van: „Nincs több boruk” (Jn 2,3). És amikor Jézus a tudomására hozza, hogy még nem jött el megnyilatkozásának ideje, (Jn 2,4), így szól a szolgálkhoz: „Tegyetek meg mindent, amit csak mond!” (Jn 2,5). És Jézus ekkor csodát tesz, nagy mennyiségű vizet borrrá változtatva, amely azonnal a legjobb bornak bizonyul az ünnepségen. Milyen tanítást kaphatunk a kánai menyegző misztériumából a Betegek Világnapjára?

A kánai menyegző az egyház képe: a középpontjában ott van az irgalmas Jézus, aki csodát tesz, körülötte vannak a tanítványok, az új közösség első tagjai, és Jézus és a tanítványai mellett ott van Mária, a gondoskodó és imádkozó anya. Mária részt vesz az egyszerű emberek örömeiben, és megsokszorozza azt; közbenjár Fiánál az ifjú pár és minden vendég érdekében. És Jézus nem utasította vissza édesanyja kérését. Milyen nagy reménységet ad ez a tény mindannyiunk számára! Van egy édesanyánk, akinek a tekintete éber és jóságos, mint a Fiáé; anyai szíve irgalommal teli, mint az övé, segíteni akaró kezei, mint Jézus kezei, amelyekkel az éhezőknek kenyeret tört, a betegeket megérintette és meggyógyította. Mindez bizalommal tölt el, és megnyit minket Krisztus kegyelme és irgalma felé. Mária közbenjárásán keresztül megtapasztaljuk a vigaszt, amelyet Pál apostol áldást mond Istennek: „Áldott legyen az Isten, Urunk Jézus Krisztus Atyja, az irgalom Atyja és minden vigasztalás Istene! Ő megvigasztal minket minden szomorúságunkban, hogy mi is megvigasztalhatassuk azokat, akik szomorúak, azt a vigasztalást nyújtva nekik, amelyet ő nyújt nekünk. Amilyen bőven kijut nekünk Krisztus szenvedéseiből, olyan bőven lesz részünk Krisztus révén a vigasztalásban is” (2Kor 1,3-5). Mária a „megvigasztalt” anya, aki vigaszt nyújt gyermekeinek.

Kánában kirajzolódnak Jézusnak és az ő küldetésének megkülönböztető jegyei: ő az, aki segít a bajban levőnek, a szükségét szenvedőnek. És valóban, messiási szolgálatában sokakat meggyógyít bajából, betegségéből, megszabadít a gonosz lelkektől, visszaadja a vakok látását, a sántákat járni tanítja, a leprásoknak visszaadja az egészségüket és a méltóságukat, feltámasztja a halottakat, és a szegényeknek hirdeti az evangéliumot (vö. Lk 7,21-22). És Mária kérése, amelyet a Szentlélek sugallt anyai szívének az esküvői ünnepségen, felfedte Jézus messiási hatalmán túl irgalmasságát is.

Mária gondoskodásában Isten gyengédsége tükröződik vissza. És ugyanez a gyengédség van jelen oly sok ember életében, akik a betegeknek szentelve magukat képesek a szükségleteikre odafigyelni, még a legrejtettebbekre is, mert szeretettel tekintenek rájuk. Hányszor fordul elő, hogy egy anya a beteg fia ágyánál, vagy egy idős szülőjét ápoló fiú, egy nagymama vagy nagypapa mellett álló unoka a Szűzanya kezébe teszi le könyörgéseit. Szeretteink számára, akik a betegség miatt szenvednek, elsősorban az egészséget kérjük. Maga Jézus is megmutatta Isten országának jelenvaló voltát a gyógyításain keresztül: „Menjete, s adjátok tudtul Jánosnak, amit hallotok és láttok: Vakok látnak, sánták járnak, leprások megtisztulnak, süketek hallanak, halottak feltámadnak” (Mt 11,4-5). De a hittel teli szeretet által a fizikai egészségen túl valami nagyobbat kérünk számukra: a békét, az élet derűjét, amely szívből fakad és Isten ajándéka, a Szentlélek gyümölcse, amit az Atya sohasem tagad meg azoktól, akik bizalommal kérik tőle.

A kánai jelenetben Jézuson és Édesanyján kívül ott vannak azok is, akiket „szolgáknak” hívnak, akiket Mária így utasít: „Tegyetek meg mindent, amit csak mond” (Jn 2,5). Természetesen a csoda Jézus cselekedetéből fakad; azonban ő emberi segítséget is szeretne igénybe venni a csoda beteljesüléséhez. Megtehetette volna, hogy a bor közvetlenül megjelenjen a korsókban. De ő számít az emberi együttműködésre, és megkéri a szolgákat, hogy töltsék meg a korsókat vízzel. Milyen értékes és tetsző dolog Isten szemében az, ha másokat szolgálunk! Ez minden más dolognál hasonlatosabbá tesz minket Jézushoz, aki „nem azért jött, hogy szolgáljanak neki, hanem hogy ő szolgáljon” (Mk 10,45). Ezek a névtelen személyek az evangéliumban oly sok mindenre tanítanak minket. Nem egyszerűen csak engedelmeskednek, hanem nagylelkűen engedelmeskednek: színültig megtöltötték a korsókat (vö. Jn 2,7). Bízunk az Édesanyjában, azonnal és jól elvégzik, amit kér tőlük, panaszkodás és számíttatás nélkül.

A Betegek Világnapja alkalmából kérhetjük az irgalmas Jézustól, Mária közbenjárásával, aki az ő anyja és a mi anyánk, hogy adja meg mindnyájunknak a szükségét szenvedők, és konkrétan a beteg testvéreink szolgálata iránti készséget. Olykor ez a szolgálat nehéz és fárasztó lehet, de biztosak vagyunk abban, hogy az Úr nem mulasztja el, hogy emberi erőfeszítéseinket valami istenivé alakítsa. Mi is lehetünk kezek, karok, szívek, amelyek segítenek Istennek, hogy a gyakran rejtett csodáit véghezvigye. Mi is, akár egészségesen, akár betegen, felajánlhatjuk erőfeszítéseinket és szenvedéseinket, mint ahogy a kánai menyegzőn az a víz megtöltötte a korsókat, majd a legjobb borrá változott. A szenvedőknek nyújtott tapintatos segítséggel, vagy együtt élve a betegséggel, vállunkra vesszük mindennapi keresztünket, és követjük a Mestert (vö. Lk 9,23); és még ha a szenvedéssel való találkozás mindig misztérium marad is, Jézus segít felfedezni az értelmét.

Ha tudjuk követni Mária szavát, aki hozzánk is szól: „Tegyetek meg mindent, amit csak mond”, Jézus minden alkalommal át fogja változtatni életünk vizét értékes borrá. Így, a mostani Betegek Világnapja, amelyről ünnepélyesen emlékeznek meg a Szentföldön, segíti megvalósítani azt a kívánságot, amelyet az Irgalom Rendkívüli Jubileumi Szentévére felszólító bullában fogalmaztam meg: „Ez az irgalmasságban átélt Jubileumi Esztendő segítse elő a találkozást ezekkel a vallásokkal [a zsidósággal és az iszlámmal] és a többi nemes vallási hagyománnyal; tegyen nyitottabbá bennünket a párbeszédre, hogy jobban megismerjük és megértsük egymást; szabadítson meg az elzárkózás és a megvetés minden formájától, továbbá üzzön el minden erőszakot és megkülönböztetést” (*Misericordiae Vultus*, 23). Minden kórház és gyógyító intézmény látható jellé válhat, a találkozás és a béke kultúráját előmozdító helyé, ahol a betegség és a szenvedés megtapasztalása, mint ahogy a szakszerű és testvéri segítségnyújtás is, hozzájárulnak minden korlát és megosztottság legyőzéséhez.

Mindehhez példaként szolgál az elmúlt év májusában szentté avatott két szerzetesnővér: szent Marie Alphonsine Danil Ghattas és a keresztre feszített Jézusról nevezett szent Mariam Baouardy, akik mindketten a Szentföld szülöttei. Az előbbi a szelídségről és az egységről adott példát, világosan megmutatta, milyen fontos, hogy felelősséget kell vállalnunk egymásért, és egymást szolgálva kell élnünk. A második, alázatos és írástudatlan szent, a Szentléleknek engedelmeskedve, a muzulmán világgal való találkozás eszközévé vált.

Mindazoknak, akik a betegeket és szenvedőket szolgálják, azt kívánom, hogy töltsse el őket Mária lelke, aki az irgalmasság anyja. „Tekintetének édessége kísérjen bennünket a Szentévében, hogy valamennyien fölfedezhessük Isten gyöngédségének örömét” (uo. 24), és hordozzuk ezt a szívünkben és a cselekedeteinkben. A Szűzanya közbenjárására bízunk szenvedéseinket és aggodalmainkat, az örömmel és vigasztalásokkal együtt, és hozzá fordulunk imánkkal, hogy tekintsen ránk irgalmas szemeivel, különösen a fájdalom óráiban, és tegyen minket méltóvá arra, hogy szemlélhessük az irgalom arcát, a Fiát, Jézus Krisztust, most és mindörökké.

A mindnyájatokért mondott könyörgést apostoli áldással kísérem.

*Vatikán, 2015. szeptember 15-én,
a Fájdalmas Anya ünnepén*

FERENC PÁPA BESZÉDE
A RENDKÍVÜLI SZINÓDUS UTOLSÓ MUNKANAPJÁN
(2014. október 18.)

Eminenciás, Excellenciás Urak, Testvéreim!

Elismeréssel és hálával telt szívvel szeretnék köszönetet mondani Veletek együtt az Úrnak, aki elkísért és vezetett bennünket az elmúlt napokban a Szentlélek világosságával.

Szívből köszönetet mondok Lorenzo Baldisseri bíboros úrnak, a szinódus főtíkáranak, őexcellenciájának, Fabio Fabene titkár úrnak, és velük együtt a főrelátornak, Erdő Péter bíborosnak, aki családi gyászának napjaiban is oly sokat dolgozott, valamint a rendkívüli közgyűlés titkáranak, őexcellenciájának, Bruno Forténak, a három delegált elnöknek, a jegyzőknek, a konzultoroknak, a fordítóknak és minden névtelen segítőnknek, mindazoknak, akik hűségesen dolgoztak a színpalak mögött, az egyház iránti teljes odaadással és megállás nélkül: *nagyon szépen köszönöm!*

Ugyancsak köszönetet mondok mindnyájatoknak, kedves szinódusi atyák, testvéri küldöttek, auditorok, az ülések vezetői, amiért tevékenyen és gyümölcsözően működtetek közre a munkában. Megemlékezem rólatok az imádságomban, és azt kérem az Úrtól, hogy juttassa nektek ezért kegyelmi adományainak bőségét!

Mondhatnám úgy is (a kollegialitás és a *szinodalitás* szellemében), hogy valóban átértük a „szinódus” tapasztalatát, a szolidáris együttműködést, a „*közös úton haladást*”.

Lévén, hogy ez valóban „úton levés” volt, itt is voltak olyan pillanatok, amikor gyors iramban haladtunk, mintha le akartuk volna győzni az időt, és mihamarabb el akartuk volna érni a célt, és voltak pillanatai az elfáradásnak, amikor legszívesebben azt mondtuk volna: elég; megint máskor mintha lángolnánk a lelkesedéstől. Voltak olyan pillanatok, amelyek mélységes vigasztalást nyújtottak, amikor az igazi pásztorok tanúságtételét hallgattuk (vö. Jn 10 és CIC 375., 386., és 387. kánon), akik bölcsen hordozzák szívükben híveik örömeit és könnyeit. A vigasz, a kegyelem és a megerősödés pillanatai voltak, amikor a szinóduson részt vevő családok tanúságtételét hallgathattuk, akik megosztották velünk házasesetük szépségét és örömeit. Olyan út ez, amelyen az erősebb kötelességének érzi segíteni a kevésbé erőset, a jobban hozzáértő igyekszik segíteni a többieknek, akár a viták révén is. Minthogy azonban utunk az emberek útja, a vigasztalás mellett adódtak pillanatai az elkeseredésnek, a feszültségnek, a kísértéseknek, amelyek közül ki is emelhetünk néhányat:

– Az első az ellenséges megmerevedés kísértése, amikor be akarunk zárkózni az írásba (a betű), és nem akarjuk megengedni, hogy Isten, a meglepetések Istene (a Lélek) meglepjen minket. A törvénybe, annak a bizonyosságba zárkózunk be, amit már ismerünk, és nem azéba, amit még meg kell tanulnunk és el kell érnünk. Jézus korától fogva ez a buzgó lelkek, az aggodalmaskodók, az óvatoskodók kísértése, napjainkban a „*tradicionalistáké*”, valamint az intellektualistáké is.

– A romboló jóságosság kísértése, amely egy csalfa irgalmasság nevében úgy köti be a sebeket, hogy nem tisztítja meg és nem látja el előbb azokat; az ilyen a tüneteket kezeli, és nem az okokat és a gyökereket. Ez a „*jóságosak*”, a féltősek és az úgynevezett „*progresszisták és liberalisták*” kísértése.

– A kövek kenyérré változtatásának kísértése, hogy véget vessünk egy hosszú, nehéz, fájdalmas böjtnek (vö. Lk 4,1–4). De ez magában hordja azt a kísértést is, hogy a kenyeret viszont kővé változtassuk, hogy megkövezzük vele a bűnösöket, a gyengéket és a betegeket (vö. Jn 8,7), vagyis, hogy „*elviselhetetlen terhekké*” változtassuk azokat (Lk 10,27).

^{T*} Ld. Magyar Kurír 2014. október 20. (www.magyarurir.hu).

– A keresztről való leszállás kísértése, hogy a nép elégedett legyen – ahelyett, hogy ott maradva teljesítenék az Atya akaratát; meghajolunk a világias szellemnek, ahelyett, hogy megtisztítanánk és az Isten Lelkéhez hajlítanánk azt.

– A „hitletétemény” figyelmen kívül hagyásának a kísértése, amikor azt hisszük, nem őrzői, hanem tulajdonosai, gazdái vagyunk – a másik oldalon viszont ott van a valóság figyelmen kívül hagyásának kísértése, amikor hajszálpontos és kifinomult nyelvezettel mondunk sokat anélkül, hogy bármit is mondanánk! Azt hiszem, ezeket a szófordulatokat hívták „bizantinizmusnak”...

Kedves testvérek, a kísértéseknek nem szabad sem megijeszteniük, sem megzavarniuk bennünket, nem vehetik el bátorságunkat, hiszen egy tanítvány sem nagyobb a mesterénél. Ha tehát Jézus is elszenvetde a kísértéseket (még Belzebubnak is nevezik őt – vö. Mt 12,24), a tanítványai sem várhatnak jobb bánásmódot.

Személy szerint nagyon aggódtam és elkeseredtem volna, ha nem bukkantak volna fel ezek a kísértések, ezek az éles viták, a szellemeknek ez a mozgása, ahogy Szent Ignác hívta (*Lelkigyakorlatok* nr. 6), ha mindenki mindennel egyetértett volna hallgatagon egy hamis és nyugodtságot színlelő béke kedvéért. Ezzel szemben örömmel és hálával láttam és hallgattam a beszédeket és felszólalásokat, amelyek telve voltak hittel, lelkipásztori buzgalommal, tudással, bölcsességgel, őszinteséggel, bátorsággal és *parrésziával*. És éreztem, hogy szemetek előtt az egyház, a családok java állt, valamint a „*suprema lex*”, azaz a „*salus animarum*” (vö. CIC 1752. kánon). És mindez úgy zajlott, amint ezt kimondtuk itt, az ülésteremben, hogy soha nem vontuk kétségbe a házasság szentségének alapvető igazságait: a felbonthatatlanságot, az egységet, a hűséget, az élet továbbadását, vagyis az életre való nyitottságot (vö. CIC 1055. és 1056. kánon, *Gaudium et spes* nr. 48).

És ez maga az egyház: az Úr szőlője, a termékeny édesanya, a gondos tanító, aki nem fél tőle, hogy feltúrva ruhája ujját olajat és bort öntsön az emberek sebeire (vö. Lk 10,25–37), amely nem egy üvegpalatából szemléli az emberiséget, hogy onnan megítélje és osztályozza az egyes személyeket. Ez az az egy, szent, katolikus anyaszentegyház, amelyet az Ő irgalmára rászoruló bűnösök alkotnak. Ez az az egyház, Krisztus igaz jegyese, aki igyekszik hű maradni vőlegényéhez és az Ő tanításához. Ez az az egyház, aki nem fél együtt enni és inni az utcanókkal és a vámosokkal (vö. Lk 15). Az egyház, amely tágra tárja ajtaját a szűkséget szenvedők és a bűnbánók, nem csupán az igazak és azok előtt, akik tökéletesnek tartják magukat! Ez az az egyház, amely nem szégyelli elesett testvérét, nem tesz úgy, mintha nem látná őt, hanem úgy érzi, ez rá is tartozik, és mintegy kötelessége felemelni, bátorítani őt, hogy folytassa az útját, és elkíséri a végső találkozás felé, ahol a Vőlegény várja őt a mennyei Jeruzsálemben.

Ez az egyház, a mi édesanyánk! És amikor az egyház, sokféle karizmáján keresztül közösségben nyilvánul meg, akkor nem tévedhet: ez a *sensus fidei* szépsége és ereje, az a természetfeletti hitérzék, amelyet a Szentlélektől kapunk ajándékképpen, hogy együtt mindannyian beléphessünk az evangélium szívébe, és megtanulhassuk követni Jézust az életünkben, s ezt nem lehet a zavar vagy valamiféle rossz közérzet okának tekinteni.

Sok kommentátor, vagy megszólaló ember azt képzelte, hogy most egy veszekedő egyházat lát, ahol az egyik rész a másik ellen van, és kételkedtek még a Szentlélekben is, aki az egyház harmonikus egységének előmozdítója és biztosítója. A Szentlélekben, amely a történelem során mindig vezette ezt a hajót szolgálói által, akkor is, amikor a tenger ellenséges és háborgó volt, a szolgák pedig hűtlenek és bűnösök.

És ahogyan az elején bátorítottam mondani nektek, mindezt nyugalommal, belső békével kellett átélnünk, mivel a szinódus *cum Petro* és *sub Petro* zajlik, és a pápa jelenléte garancia mindenki számára.

Beszéljünk egy kicsit a pápáról, mégpedig a püspökökkel való viszonyában... Nos, a pápa feladata az, hogy garantálja az egyház egységét; hogy emlékeztesse a püspököket:

elsődleges kötelességük a nyáj táplálása, ezt bízta rájuk az Úr, valamint az, hogy igyekezzenek befogadni (atyaian és irgalmasan, hamis félelmeiktől mentesen) az eltévedt bárányokat. És itt tévedtem. Befogadást mondtam: pedig el kell mennünk felkutatni őket.

Az a pápa feladata, hogy emlékeztessen mindenkit: a tekintély az egyházban szolgálatot jelent (vö. Mk 9,33–35), amint ezt világosan kifejtette XVI. Benedek pápa azokkal a szavakkal, amelyeket most fel is idézek: „Az egyház hivatása arra szól, hogy ezt a fajta tekintélyt gyakorolja, amely szolgálat, és ezt nem saját nevében, hanem Jézus Krisztus nevében teszi... az egyház pásztorai által táplálja ugyanis Krisztus a nyáját: Ő az, aki vezeti, védelmezi, kiigazítja, mivel mélységesen szereti. Ám az Úr Jézus, aki lelkünk legfőbb Pásztora, azt akarta, hogy az apostolok kollégiuma, napjainkban a püspökök, közösségben Péter utódjával, részt vegyenek ebben az Ő küldetésében, gondoskodva Isten népéről, nevelve őket a hitben, irányítva, lelkesítve és támogatva a keresztény közösséget. Ahogyan a Zsinat fogalmaz: »Ezért a papokra mint a hit nevelőire tartozik a Szentlélek segítségével arról gondoskodni – akár személyesen, akár mások útján –, hogy az egyes hívek evangéliumi lelkülettel kövessék hivatásukat, jussanak el az őszinte és tevékeny szeretetre és arra a szabadságra, mellyel Krisztus szabadított meg minket« (*Presbyterorum ordinis* nr. 6)... és az Úr – folytatja Benedek pápa – rajtunk keresztül éri el a lelkeket, így tanítja, védelmezi, vezeti őket. Szent Ágoston ezt írja a Szent János evangéliumához írt kommentárjában: »Legyen tehát szeretetből fakadó feladatunk, hogy legeltessük az Úr nyáját« (123,5). Ez Isten szolgálói magatartásának legfőbb normája: az olyan feltétlen szeretet, mint a Jó Pásztoré, amely tele van örömmel, nyitott mindenki felé, odafigyel a közel lévőkre és gondoskodik a távol lévőkéről (vö. Szent Ágoston, 340. beszéd, 46. beszéd, 15. pontja), figyelmes a gyengék, a kicsinyek, az egyszerűek, a bűnösök iránt, hogy megmutassa Isten végtelen irgalmát a remény biztató szavaival (vö. Uó, 95. levél, 1)» (XVI. Benedek, általános kihallgatás, 2010. május 26., szerda).

Az egyház tehát Krisztusé, az Ő jegyese, és minden püspöknek, egységben Péter utódával, az a feladata, hogy őrizze és szolgálja az egyházat, nem *gazdájaként*, hanem *szolgájaként*. A pápa ezek szerint nem a *legfőbb úr*, hanem inkább a *legfőbb szolga* – a „*servus servorum Dei*”, ő a biztosító, hogy az egyház engedelmeskedik Isten akaratának, Krisztus evangéliumának és az egyház hagyományának, és aszerint cselekszik, félretolva minden egyéni vélekedését, noha (magának Krisztusnak az akaratából) a pápa „*minden hívő legfőbb pásztora és tanítója*” (CIC 749. kánon), és megilleti „*a hatalom, amely az egyházban legfőbb, teljes, közvetlen és egyetemes*” (vö. CIC 331–334. kánonok).

Kedves testvérek, van még egy évünk, hogy a szellemek valódi megkülönböztetése révén kiérleljük a felmerült elképzeléseket, és kézzelfogható megoldásokat találjunk a számos nehézségre és rengeteg kihívásra, amelyekkel a családoknak szembe kell nézniük. Választ kell adnunk arra a számos elbátortalanító kérdésre, amely körülveszi és fojtogatja a családokat.

Egy évünk van rá, hogy dolgozzunk a *Relatio Synodin*, amely hű és világos összefoglalása mindannak, ami elhangzott és megvitatásra került ebben az ülésteremben és a nyelvi munkacsoportokban. Ezt a *Lineamenta* formájában fogjuk a püspöki konferenciák elé tárni.

Az Úr legyen velünk, ő vezessen ezen az úton, nevének dicsőségére, a Boldogságos Szűz Mária és Szent József közbenjárására! És legyetek szívesek, ne feledkezzetek el arról, hogy imádkozzatok értem!

A HITTANI KONGREGÁCIÓ MŰVI ABORTUSZRÓL SZÓLÓ NYILATKOZATA^T

(fordította: Hámori Antal)

A Hittani Kongregáció a Szentszékhez érkezett megkeresések kapcsán a L'Osservatore Romano 2009. július 11-ei számában megjelent nyilatkozatában megerősítette, hogy az Egyház művi abortusZRól szóló tanítása, amely a Katolikus Egyház Katekizmusa 2270-2273. pontjaiban ki lett fejtve, nem változott és nem változhat meg:

„Az emberi életet fogantatása pillanatától feltételek nélkül tisztelni és védeni kell. Az emberi lény személyi jogait létének első pillanatától fogva el kell ismerni, ezek közé tartozik minden ártatlan lény sérthetetlen joga az élethez. »Mielőtt megalkottalak anyád méhében, már ismertelek, mielőtt megszületté volna, megszenteltelek.« (Jer 1,5) »A csontjaim nem voltak rejtve előtted, amikor a rejtekben keletkeztem, és a föld mélyén elindult az életem.« (Zsolt 139,15)»

„Az Egyház az első századtól kezdve hangsúlyozta minden szándékos abortusz erkölcsi rosszását. Ez a tanítás nem változott és változatlan marad. A közvetlen, azaz akár célként, akár eszközként szándékolt abortusz súlyosan ellenkezik az erkölcsi törvénnyel: »Ne öld meg a magzatot abortusszal, és ne pusztítsd el a születése után.« (Didaché 2,2) »Isten ugyanis, az élet Ura, az élet megőrzésének magasztos szolgálatát az emberekre bízta, és ezt emberhez méltó módon kell teljesíteni. Az életet tehát a fogantatástól kezdve a legnagyobb gonddal oltalmazni kell: az abortusz és a csecsemőgyilkosság szégyenletes gaztett.« (II. Vatikáni Zsinat, Gaudium et Spes 51.)»

„A formális együttműködés az abortuszban súlyos bűn. Az Egyház ezt az emberi élet ellen elkövetett büntényt egyházi jogi büntetésként kiközösítéssel sújtja. »Aki abortuszt végez, ha valóban megtörténik, latae sententiae, önmagától beálló kiközösítésbe esik« (Codex Iuris Canonici 1398. kánon), »magának a büntetendő cselekmény elkövetésének tényénél fogva« (CIC 1314. k.), a jogban meghatározott föltételek mellett (vö. CIC 1323-1324. k.). Az Egyház ezzel nem beszűkíteni akarja az irgalmasság terét, hanem kifejezésre juttatja az elkövetett bűn súlyosságát, a megölt csecsemőnek, szüleinek és az egész társadalomnak okozott jóvátehetetlen kárt.»

„Minden ártatlan ember elidegeníthetetlen joga az élethez a polgári társadalomnak és törvényhozásának alkotóeleme: »A személy elidegeníthetetlen jogait a polgári társadalomnak és a közhatalomnak el kell ismernie és tiszteletben kell tartania; ezek a jogok nem függenek sem az egyes emberektől, sem szüleiktől és nem is a társadalomtól vagy az államtól erednek: az emberi természethez tartoznak, a személyhez tapadnak a teremtő tevékenység erejével, melyből maga a személy származik. Ebben az összefüggésben föl kell hívnunk a figyelmet arra, hogy ezen alapvető emberi jogok közé tartozik az élethez és a testi épséghez való jog, mellyel minden emberi teremtmény rendelkezik fogantatása pillanatától egészen a halálig.« »Amikor a polgári törvény az emberek egy csoportjától elveszi azt az oltalmat, melyet a törvénynek nyújtania kell, az állam e tettevel tagadja minden polgárának törvény előtti egyenlőségét. Amikor az állam nem alkalmazza erejét mindenki – leginkább a gyöngébbek – jogainak védelmére, meginognak a jogállam alapjai. (...) A magzatot a fogantatás pillanatától megillető tiszteletből és védelemből következik, hogy a törvénynek megfelelő büntetéssel kell válaszolnia a magzat jogainak bármely szándékos megsértésére.« (Hittani Kongregáció, Donum vitae instrukció III.)»

A Hittani Kongregáció nyilatkozatában az Evangelium vitae kezdetű enciklikát is idézi, amely szerint Szent II. János Pál pápa az Egyház legfőbb pásztorának tekintélyével újra

^T* L'Osservatore Romano, (149) 2009/157. (július 11.), 7. p.

megerősítette ezt a tanítást: „...azzal a tekintéllyel, amelyet Krisztus adott Péternek és utódainak, a Püspökökkel közösségben, akik a legkülönbözőbb módokon elítélték az abortuszt és az említett konzultációk során szerte a világon egyetértettek e tanítással, kinyilvánítom, hogy a közvetlen abortusz, melyet célként vagy eszközként szándékolnak, mindig az erkölcsi rend súlyos felforgatása, mert egy ártatlan emberi élet előre megfontolt kioltása. E tanítás a természetes erkölcsi törvényen és a Szentírásan alapszik, az Egyház Hagyománya továbbadta és tanítja a rendes és egyetemes Tanítóhivatal.” (62. sz.)

A Hittani Kongregáció nyilatkozata a nehéz és összetett helyzetben előidézett abortuszt illetően szintén Szent II. János Pál pápa eme enciklikájának világos és pontos tanítását citálja: „Igaz, hogy az abortusz eldöntése az anya számára gyakran fájdalmas és drámai, mert nem pusztán önzésből vagy kényelemből akar megszabadulni megfogamzott magzatától, hanem más, jelentős értékeket akar menteni, például saját egészségét vagy a többi családtag megfelelő életszínvonalát. Olykor attól félnek, hogy nem tudnak megfelelő körülményeket biztosítani az új életnek, s úgy gondolják, jobb lesz neki, ha nem születik meg. Mindazonáltal ezek és a hasonló megfontolások, bármennyire súlyosak és drámaiak is, soha nem igazolhatják egy ártatlan emberi élet szándékos kioltását.” (58. sz.)

Ami a meghatározott orvosi ellátások problematikáját illeti az anya egészségének megóvása céljából, a Hittani Kongregáció hangsúlyozza, hogy jól meg kell különböztetni két tényállást: egyrészt azt a beavatkozást, ami a magzat halálát közvetlenül okozza, olykor, nem helyesen „terápiás” abortusznak hívják, ami sohasem lehet megengedett amennyiben egy ártatlan emberi lény közvetlen megölése; másrészt az önmagában nem abortív beavatkozást, aminek mint mellékkövetkezménye lehet a gyermek halála: „Ha az anya életének megmenekülése, függetlenül a várandós állapotától, sürgősen megkövetelne egy sebészi beavatkozást, vagy más terápiás alkalmazást, aminek semmilyen módon nem kívánt, elkerülhetetlen mellékkövetkezménye lenne a magzat halála, egy ilyen cselekedetet többé már nem lehetne az ártatlan élet elleni közvetlen merényletnek mondani. Ezekben a helyzetekben az operáció megengedetten megfontolt lehet, mint más hasonló orvosi beavatkozások, amikor mindig egy fő érték javáról van szó, mint amilyen az élet, és nem lehetséges elhalasztani azt a kisgyermek születése utánra, és más hatásos segítséghez sem lehet folyamodni.” (XII. Piusz pápa, Beszéd a „Család Frontjára”-hoz és számos családgyűléshez, 1951. november 27.)

Végül az egészségügyi alkalmazottak felelősségével kapcsolatban a Hittani Kongregáció az *Evangelium vitae* enciklika alábbi részére emlékeztet: „Foglalkozásuk követeli tőlük, hogy őrizzék és szolgálják az életet. A mai társadalmi és kulturális környezetben, melyben az orvoslás könnyen elveszíti eredeti erkölcsiségét, olykor nagy kísértésnek vannak kitéve, hogy manipulálják az életet vagy egyenesen a halál munkásai legyenek. E kísértéssel szemben ma rendkívül megnőtt a felelősségük, mely legmélyebb indítékát és legerősebb támaszát éppen az orvoslás benső és elengedhetetlen etikai jellegéből kapja; miként az ókori és mindig aktuális hipokratészi eskü kifejezi, mely szerint minden orvos köteles föltétel nélkül tisztelni az emberi életet és annak szent voltát.” (89. sz.)

A MAGYAR BIOETIKAI TÁRSASÁG ÖSZTÖNDÍJ PÁLYÁZATA „IFJÚSÁGI SZEKCIÓ” MEGALAKÍTÁSÁRA

A Magyar Bioetikai Társaság (MBT) 1993-ban alakult, az Alapszabályában megfogalmazott céljai és feladatai közé tartozik a bioetika és határterületeinek tudományos igényű tanulmányozása, fejlesztése, etikai állásfoglalások terjesztése elsősorban előadások, konferenciák, tanfolyamok rendezésével. Az MBT különös figyelmet kíván szentelni az élet tiszteletére és védelmére, az emberi jogok, a társadalom és a gazdaság etikai kérdéseire, az emberi környezet és a természet megőrzésének és fejlesztésének feladataira. A bioetika feladata az állami jogalkotás előkészítésében részt venni, hogy az állami jogalkotás is elismerje az emberi élet szent és sérthetetlen voltát, személyes emberi méltóságát, fogantatásától kezdve a természetes végéig. Az MBT fontosnak tartja, hogy a bioetika tudománya és gyakorlata egyre szélesebb körben váljon ismertté, az élet kultúrájának terjesztésében közös párbeszédet folytasson minden jószándékú emberrel a *keresztény hagyomány szellemében*, meghallgatva más eszmei irányzatok szempontjait is.

A biotechnológia jelenlegi rohamos fejlődésével az étellel kapcsolatos etikai kérdések egyre bonyolultabbakká váltak, a biomedicina pontos ismerete nélkülözhetetlen az étellel kapcsolatos filozófiai, teológiai, morális kérdések átgondolásakor. A fiatal generáció bevonása az „Ifjúsági Szekció” létrehozásával szükségessé vált. Az MBT célja, hogy a bioetika tudományát egyre több fiatal megismerje, kortársai között megvitassa, és a társadalom jövő generációjának körében ezeket az értékeket terjessze. Ezért az MBT szándéka fiatal elkötelezett tagok toborzásával az MBT-n belül egy „Ifjúsági Szekció” létrehozása, amit az MBT pályázat kiírásával igyekszik támogatni.

A pályázati kiírás tartalmát az MBT elnöksége dolgozta ki. A pályázat finanszírozását az Emberi Erőforrások Minisztériumával kötött szerződés biztosítja. Az ösztöndíjat elnyert pályázókkal az MBT személyenként szerződést köt, amely tartalmazza az ösztöndíjas vállalt feladatait, az ösztöndíjat adományozó felé teljesítendő beszámolási, illetve az alábbi adatokra (és azok megváltozására) vonatkozó *adatszolgáltatási és tájékoztatási* kötelezettségeit. Az ösztöndíjat elnyerő pályázó az MBT, ezen belül az „Ifjúsági Szekció” tagjai közé nyer felvételt.

A pályázaton ösztöndíjat nyert személyek névsora nyilvános. A pályázó a pályázaton való részvétellel hozzájárul ahhoz, hogy neve az ösztöndíj elnyerése esetén nyilvánosságra kerüljön az MBT honlapján.

Pályázhat minden olyan magyar nemzetiségű személy, aki 40 évnél fiatalabb, felsőfokú diplomával rendelkezik, a pályázat benyújtásakor MBT-tagfelvételi jelentkezési lapot, önéletrajzot és motivációs levelet csatol. Az ösztöndíj összege bruttó 100.000.- Ft. Az ösztöndíjas vállalja, hogy belép az MBT, ezen belül az „Ifjúsági Szekció” tagjai közé, az „Ifjúsági Szekció” kialakításában, összejövetelek szervezésében aktívan részt vesz, közreműködik az MBT „Ifjúsági Szekció” első kongresszusának (2016. október 7-8.) megszervezésében és előadás tart, az előadás anyagát közlemény formájában a Magyar Bioetikai Szemle számára eljuttatja.

2015. július 30.

***Mindenkinek egészségben, sikerekben gazdag,
boldog új esztendőt kívánunk!***

Szeretettel és tisztelettel:

A Magyar Bioetikai Társaság Elnökségének és

a Magyar Bioetikai Szemle Szerkesztőbizottságának tagjai

Szerzőink figyelmébe

A Magyar Bioetikai Szemle a bioetika és határterületeinek tudományos igényű tanulmányozását, fejlesztését elősegítendő, különös tekintettel a tudományos technikai fejlődésnek az emberrel és környezetével kapcsolatos alapvető etikai kérdéseire, az emberi élet és méltóság – ezzel összefüggésben a család és a nagyobb értékközösségek –, valamint az egészséges környezet tisztelétét, védelmét és szeretetét szolgáló, tudományos igényességgel megalkotott, orvosi, etikai, jogi, teológiai, inter-, illetve multidiszciplináris szacikket, tanulmányokat és recenziókat (esetenként konferencia-előadások szerkesztett változatait, hazai és nemzetközi forrásokat, híreket) tartalmazó, a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományos Művek Tárában lektorált tudományos folyóiratként nyilvántartott, negyedévente megjelenő kiadvány.

A Szerkesztőbizottság a mű megjelenéséről legalább kettő, teljesen anonim módon történt lektorálás keretében keletkezett lektori vélemény birtokában dönt; másodközlésre nem fogad el kéziratot, és a kisebb, nem tartalmi, hanem formai jellegű javításra, stilizálásra fenntartja a jogot. A kéziratok a Hamori.Antal@uni-bge.hu címre küldendők. A kiadó szerzői díjat nem tud fizetni.

Formátum: Times New Roman betűtípus, főszöveg 12-es, lábjegyzet 10-es betűméret, szimpla sorköz, sorkizártság, a cím, az alcím, a fejezetcím félkövér, a szövegben dőlt rész lehet (félkövér és aláhúzott nem).

Hivatkozások (lábjegyzetben): szerző(k) teljes neve, kettőspont, mű címe, vessző [in, kötet címe, vessző, Szerk. szerkesztő(k) teljes neve (ha van)], kiadás helye, vessző, kiadás éve, pont, kiadó neve, vessző [folyóirat esetén: in, név, évfolyamszám, zárójelben év/szám], hivatkozott oldalszám(ok), pont; példák:

- könyv: Gaizler Gyula: A bioetika alapkérdései, Budapest, 1997. Magyar Bioetikai Alapítvány, 422.
- könyvfejezet (-rész): Ferencz Antal: Az új genetika kihívásai, in Biogenetika és etika (Sapientia Füzetek 4.), Budapest, 2005. Vigilia Kiadó, 7-16.
- folyóirat: Hámori Antal: A magzati élet védelme Magyarország Alaptörvényében, in Magyar Bioetikai Szemle 17 (2011/3-4) 130-150.

További hivatkozások: a következő lábjegyzetben uo. és az adott oldalszám(ok), ha az oldalszám(ok) nem egyező(ek); későbbi lábjegyzetben, vagy ha az előzőben több szerző, illetve mű szerepel: szerző családneve i. m. és az adott oldalszám(ok), ha az oldalszám(ok) nem egyező(ek); ha ugyanattól a szerzőtől több írás hivatkozott, a családnév után a kiadás éve zárójelben; ha a több írás ugyanabból az évből való, az évszámot „a”, „b”, stb. betű követi.

A Szerkesztőbizottság szeretettel várja az írásokat.

Tartalom

TANULMÁNYOK

Birher Nándor, Veress Gábor, Abonyi János: A szellemtudomány és a természettudomány viszonya a kutatásban – kutatáserkölc	137
Hámori Antal: A családok támogatása és a bérlakás-program	148
Bencsik András: A közszolgálati (közigazgatási) etika	156

INTERJÚ

„Sikereim és kudarcaim tanulságai” – Hámori Antal interjúja Makó János főszerkesztővel	165
--	-----

DOKUMENTUMOK

Ferenc pápa üzenete a betegek 24. világnapjára	176
Ferenc pápa beszéde a rendkívüli szinódus utolsó munkanapján	179
A Hittani Kongregáció művi abortuszról szóló nyilatkozata	182

HÍREK – ESEMÉNYEK

A Magyar Bioetikai Társaság Ösztöndíj Pályázata „Ifjúsági Szekció” megalakítására	184
---	-----

Table of Contents

STUDIES

Nándor Birher, Gábor Veress, János Abonyi: The relation of Humanities and Natural Sciences – Research Ethics	137
Antal Hámori: Support of Families and the Program of Tenement Flat	148
András Bencsik: Ethics of Public Service	156

INTERVIEW

„The Conclusion of my Successes and Failures” – Antal Hámori’s Interview with János Makó, General Editor	165
--	-----

DOCUMENTS

Message of Pope Francis for the 24th World Day of the Sick	176
Pope Francis speech at the conclusion of the Synod for the Family	179
Congregation for the Doctrine of Faith: Declaration on Procured Abortion	182

NEWS – EVENTS

The Hungarian Society of Bioethics’ Scholarship grant offer for the formation of „Junior Section”	184
---	-----